



Endringer i leietakers regnskapsføring av leieavtaler

- med vekt på skipsfartsbransjen

Av Morten Birkeland

Veileder: Professor Frøystein Gjesdal

Selvstendig arbeid innen masterstudiet i økonomi og
administrasjon med hovedprofil i Økonomisk styring (BUS)

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Bergen

Våren 2012

Denne utredningen er gjennomført som et ledd i masterstudiet i økonomisk-administrative fag ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at høyskolen inntår for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet eller de konklusjoner som er trukket i arbeidet.

19.06.2012

Sammendrag

Denne oppgavens problemstilling var todelt: Først skulle det undersøkes hvorvidt ny foreslått IFRS-standard for regnskapsføring av leieavtaler møter kritikken mot de gjeldende standarder. Deretter ble det undersøkt hvilke konsekvenser disse foreslåtte endringene ventes å få for skipsfartsbransjen, samt foretatt en vurdering av disse endringene.

På bakgrunn av analysen er det foretatt en vurdering av den nye foreslåtte standarden for regnskapsføring av leieavtaler, der det blant annet er sett på hvorvidt denne vil gi brukerne bedre informasjon og om nytten av ny standard kan ventes å overgå den medfølgende kostnaden. Det diskuteres også hvorvidt kvalitetskravene til regnskapet av rammeverket vurderes å kunne bli bedre oppfylt med den nye forventede standarden.

Kritikken mot de gjeldende standardene IAS 17 og NRS 14 har blant annet handlet om utilstrekkelige krav til noteinformasjon, manglende sammenlignbarhet, muligheter for tilpasning og strukturering av kontrakter, komplekse regler med ulik klassifisering av leieavtalene, samt manglende konsistens med rammeverk. Høringsutkastet er, fra standardsetternes side, utarbeidet med det mål om å sikre entydig regnskapsmessig behandling av leieavtalene.

Selv om høringsutkastet eliminerer klassifiseringsproblemet ved leieavtaler, virker det likevel åpenbart at standardsetterne har et godt stykke igjen før en endelig standard kan innføres. Fra sentrale høringsinstanser ble det påpekt flere mangler ved det nye høringsutkastet, og flere av de opprinnelige forslagene i høringsutkastet har også blitt forandret i ettertid.

Skipsfartsbransjen, som gjerne er konservative av natur, har generelt vært skeptiske til innføring av en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. Det har fra bransjens side blant annet vært hevdet at motivene for bruk av leieavtaler som finansieringsløsning klart vil svekkes, dersom det innføres en ny standard slik som presentert i høringsutkastet fra 2010. Skipsfartsnæringen har også vært særlig bekymret for hvordan lånekontrakter og kredittrater vil kunne påvirkes av en ny standard, en bekymring som ifølge kredittratingbyråene har vært nærmest ubegrunnet.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	1
DEL 1 INNLEDNING	6
1.1 Motivasjon for oppgaven og aktualisering av tema	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Avgrensninger.....	7
1.4 Oppgavens struktur	8
1.5 Begreper og betegnelser	9
DEL 2 METODE 1: UNDERSØKELSESPROSESSEN	11
2.1 Innledning til undersøkelsesprosessen	11
2.2 Utvikling av problemstilling	12
2.3 Valg av undersøkelsesopplegg	12
2.4 Valg av metodisk tilnærming.....	13
2.5 Innsamling av kvalitative data	14
2.6 Hvordan velge ut enheter?.....	16
2.7 Hvordan analysere kvalitative data?	17
2.8 Hvor gode er konklusjonene som er trukket?	18
2.8.1 Intern gyldighet	18
2.8.2 Ekstern gyldighet (overførbarhet)	20
2.8.3 Pålitelighet.....	20
2.8.4 Kritiske betraktninger til tester av gyldighet og pålitelighet ved kvalitative tilnærminger	20
2.8.5 Begrepsvaliditet.....	21
2.9 Tolkning av resultater.....	21
DEL 3 REGNSKAPSTEORI	24
3.1 Om leieavtaler	24
3.2 Regnskapets formål og brukere	25
3.2.1 Regnskapets formål.....	25
3.2.2 Brukerne av regnskapet	26
3.3 Fundamental regnskapsteori.....	27
3.4 Det konseptuelle rammeverkets rolle.....	28

3.4.1	Bakgrunn.....	29
3.4.2	Balanseorienterte definisjoner.....	30
3.4.3	Normativ og deskriptiv regnskapsteori.....	30
3.4.4	Veiledningshierarkiet.....	31
3.4.5	Prinsippbasert eller regelstyrt standardsetting.....	32
3.4.6	Kvalitetskrav til regnskapet.....	33
3.5	Kontroll av regnskapskvaliteten.....	34
3.6	IFRS i EU og Norge.....	37
3.7	Regnskapsføring av leieavtaler.....	38
3.7.1	Bakgrunn.....	38
3.7.2	Definisjon og tolkninger.....	39
3.8	Klassifisering av leieavtaler.....	42
3.9	Regnskapsanalyse og nøkkeltall.....	44
3.9.1	Regnskapsanalyse.....	44
3.9.2	Nøkkeltall.....	44
3.10	Gjeldende standarder.....	46
3.10.1	IAS 17 – styrker og svakheter.....	46
3.10.2	Forskjeller mellom NRS 14 og IAS 17.....	47
3.10.3	NRS 14 – konsistent med god regnskapsskikk?.....	48
3.11	«New Approach».....	49
3.11.1	Innledning.....	49
3.11.2	Definisjon av leieavtaler.....	50
3.11.3	Skillet mellom operasjonell og finansiell leie oppheves.....	51
3.11.4	Leieavtalene skal balanseføres med en eiendel og en forpliktelse, der eiendelen representerer en bruksrett.....	52
3.11.5	Leieperiode.....	54
3.11.6	Kortsiktige leiekontrakter.....	55
3.11.7	Leiebetalinger.....	56
3.11.8	Separering av tjenestekomponenter.....	57
3.11.9	Valg av rente.....	58
3.11.10	Krav til presentasjon og noteinformasjon.....	59
3.11.11	Konsistenskrav ved endring til ny standard.....	60
3.11.12	Kost-versus-nytte-betraktninger.....	61
3.12	Tidligere standarder sett opp mot New Approach.....	63

3.12.1	IAS 17 og NRS 14 versus New Approach	63
3.12.2	De norske grunnleggende regnskapsprinsippene sett opp mot New Approach	63
3.13	Salg og tilbakeleie	64
3.14	Deloppsummering	66
DEL 4	KONSEKVENSANALYSE FOR SKIPSFARTSBRANSJEN.....	68
4.1	Introduksjon til skipsfartsbransjen	68
4.2	Bransjespesifikke markedsforhold	68
4.3	Utbredelse av leieavtaler og regnskapsføring av disse i skipsfarten.....	70
4.4	Fordeler og ulemper ved bruk av leieavtaler i skipsfarten.....	72
4.5	IFRS i skipsfarten	73
4.6	«New Approach» - betydning for skipsfarten	74
4.6.1	Antatte konsekvenser.....	74
4.6.2	Brukernes informasjonsbehov	76
4.6.3	Definisjon og klassifisering av kontrakter.....	77
4.6.4	Leieperiode og bruk av kortsiktige leiekontrakter	80
4.6.5	Leiebetalinger	81
4.6.6	Separering av servicekomponenter	81
4.6.7	Valg av rente.....	82
4.6.8	Krav til presentasjon og noteinformasjon	83
4.6.9	Kost-versus-nytte-betraktninger	83
4.6.10	Kredittratinger	84
4.6.11	Brudd av kontraktsvilkår.....	86
4.6.12	Salg og tilbakeleie	87
4.7	Deloppsummering	88
DEL 5	METODE 2: FORSKNINGSETIKK OG UTFORMING AV INTERVJU	90
5.1	Forskningsetikk.....	90
5.2	Utforming av intervju	90
DEL 6	DYBDEINTERVJU	93
6.1	Introduksjon	93
6.2	Intervjuobjekter.....	94
6.3	Intervjuets hovedfunn med drøftelse	95

6.4	Deloppsummering.....	111
DEL 7	KONKLUSJON	113
DEL 8	ØVRIGE BETRAKTNINGER OG VIDERE FORSKNING.....	116
8.1	Svakheter ved undersøkelsen og begrensninger i studiene.....	116
8.2	Forslag til videre studier	117
DEL 9	REFERANSER	118
DEL 10	APPENDIKS.....	127

Del 1 Innledning

1.1 Motivasjon for oppgaven og aktualisering av tema

Ved valg av tema for den selvstendige utredningen som et ledd av min hovedprofil i Økonomisk styring (BUS), hadde jeg tidlig bestemt meg for at jeg ønsket å ta fatt på en dagsaktuell problemstilling innenfor regnskapsfaget. Jeg var derfor i kontakt med flere personer innenfor regnskapsmiljøet og forhørte meg om hvilke problemstillinger som kunne være aktuelle. Av et utvalg av mulige temaer, landet jeg endelig på å skrive om regnskapsføring av leieavtaler. Dette temaet er svært dagsaktuelt i regnskapsmiljøene, noe utredningen vil gi et grundig innblikk i.

Gjennom arbeidet med utredningen har undertegnede, etter egen oppfatning, opparbeidet seg en solid forståelse av det teoretiske fundamentet, samt den gjeldende praksis for regnskapsføringen av leieavtaler. Dagens regelverk er likevel ikke ukontroversielt og har således møtt mye kritikk fra de ulike regnskapsfaglige miljøer. Behovet for en ny standard har dermed også vokst fram.

Det er av undertegnedes ønske at leseren av denne utredningen skal få et godt innblikk i debatten hva gjelder regnskapsføring av leieavtaler. For den skipsfartsinteresserte leseren, vil det forhåpentlig også være av stor interesse at denne bransjen er drøftet spesielt i utredningen.

1.2 Problemformulering

Problemformuleringen i denne utredningen er todelt: Som følge av den ovennevnte kritikken mot dagens regelverk for regnskapsføring av leieavtaler, ble den første komponenten i problemstillingen formet av dette. Det ønskes med denne å belyse hvordan den forventede nye standarden vil kunne løse problemene og kritikken som knytter seg til dagens regelverk.

Mens den første komponenten danner grunnlag for en teoretisk beskrivelse av tidligere og forventet ny standard, vil den andre komponenten i problemstillingen være mer praktisk orientert. Ut fra en egen interesse hos undertegnede, er skipsfartsbransjen her valgt som diskusjonsutvalg. Det påpekes samtidig at skipsfartsbransjen i stor grad er ventet å bli

påvirket av de forventede endringene i regelverket, og at bransjen følgelig har vært svært delaktig i den pågående debatten innenfor området.

- a) *I hvilken grad møter forslaget til ny IFRS-standard for regnskapsføring av leieavtaler kritikken mot de gjeldende standardene IAS 17 og NRS 14, som i dag anvendes av norske selskaper?*
- b) *Hvilke konsekvenser vil de foreslåtte endringene få for skipsfartsbransjen? Vil de ventede konsekvenser videre være egnet og gunstig for bransjen?*

1.3 Avgrensninger

Som følge av at prosjektet med utarbeidelsen av en ny internasjonal standard for regnskapsføring av leieavtaler fortsatt er under arbeid, og opplever stadige justeringer og endringer, så er det gjennom utredningen tatt utgangspunkt i statusen i utviklingen per juni 2011. Dette begrunnes i at redaksjonen til en av hovedkildene for denne utredningen, «IFRS i Norge. Tema- og bransjeartikler, 6. utgave», som er utarbeidet av Ernst & Young, ble avsluttet på dette tidspunktet.

Under deloppsummeringen i del 3 brukes likevel en kilde fra 2012. Dette for å oppsummere et viktig hovedpoeng og progresjonen som videre har funnet sted, og denne enkelte oppsummerende betraktningen har ingen innvirkning på verken drøftelsen i forkant eller konklusjonen av disse som sådan.

Gjennom utredningen vil det kun være de relevante reglene, praksisen og konsekvensene for *leietakers* regnskapsføring av leieavtaler som vil omtales og drøftes. Dette begrunnes i to forhold:

- a) Det var per juni 2011 fortsatt mange uavklarte spørsmål på utleiersiden, og selv om man har kommet noe lengre på dette området per mai 2012, er det fortsatt en stor grad av usikkerhet hvordan regelverket for utleiers regnskapsføring av leieavtaler vil se ut.

- b) En iboende begrensning med utredningen er tiden som en knapphetsfaktor. Dersom begge sidene som er involvert av regnskapsføringen for leieavtaler skulle vært dekket, ville utredningen trolig blitt vesentlig mer overfladisk og generell.

Skattemessige problemstillinger vil ellers ikke bli diskutert i denne oppgaven.

1.4 Oppgavens struktur

Utredningen er i alt delt inn i seks deler. I del 1 gis en introduksjon til oppgaven. Motivasjon for oppgaven og aktualisering av temaet beskrives, samt at problemformuleringen utledes og presenteres. Nødvendige avgrensninger avklares, før struktur og metode kort presenteres. Begreper og betegnelser som anvendes i utredningen blir også videre presentert.

Metoden for den teoretiske delen samt konsekvensanalysen av skipsfartsbransjen, presenteres i del 2. Utgangspunktet og begrunnelsen for valget av kvalitativ undersøkelsesmetode presenteres, før det gjøres greie for hvordan den kvalitative tilnærmingen er utført. Det beskrives deretter en tolkning av resultatene med medfølgende styrker og svakheter knyttet til undersøkelsesprosessen.

I del 3 presenteres det teoretiske rammeverket. Først beskrives grunnleggende regnskapsteori og det konseptuelle rammeverket til IASB, samt utviklingen mot ett globalt felles regnskapsspråk. Deretter følger det en beskrivelse av historikk og ulike måter for klassifiseringen av leieavtaler. Sentrale høringsinstansers svar til høringsutkastet fra 2010 gjøres så greie for og drøftes, både opp mot rammeverket, kritikken til de tidligere standardene og norsk «god regnskapsskikk». Salg og tilbakeleie som finansieringsløsning belyses også avslutningsvis i denne delen.

Konsekvensanalysen av skipsfartsbransjen følger i del 4. Her ses det først på bransjespesifikke markedsforhold, utbredelsen av leieavtaler i skipsfarten med de medfølgende fordeler og ulemper, samt utbredelsen av og behovet av IFRS i skipsfartsnæringen. Videre belyses og drøftes hørings svarene til sentrale aktører innenfor næringen, samt at det ses på konsekvensene av en ny forventet standard for skipsfartsbransjen.

I femte delen av oppgaven beskrives kort hensynet til etikk ved forskningen, samt at den metodiske tilnærmingen og teknikkene ved utformingen av intervju presenteres.

I del 6 presenteres først intervjuobjektene, som er antatte eksperter på området. Deretter presenteres de sentrale poengene fra respondentene, som så drøftes opp mot det teoretiske grunnlaget for regnskapsføring av leieavtaler i del 3, så vel som opp mot konsekvensanalysen av skipsfartsbransjen i del 4.

Avsluttende kommentarer med utredningens konklusjon, begrensninger i studiene og forslag til videre studier, presenteres avslutningsvis i del 7.

1.5 Begreper og betegnelser

DnR *Den norske Revisorforening*

DP *Discussion paper (= diskusjonsnotat)*

DRF *Danmarks Rederiforening*

EBITDA *Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation*

ECSA *European Community Shipowners' Associations*

ED *Exposure Draft (= høringsutkast)*

EFRAG *European Financial Reporting Advisory Group*

E&Y *Ernst & Young*

EACB *European Association of Co-operative Banks*

G4+1	<i>«The Group of Four Plus One»</i> ➔ <i>Samarbeidende organ av standardsettere fra Australia/New Zealand, Canada, Storbritannia og USA, i tillegg til IASC.</i>
ICS	<i>International Chamber of Shipping</i>
HKSOA	<i>Hong Kong Shipowners Association</i>
IAS	<i>International Accounting Standards</i>
IASB	<i>International Accounting Standards Board (IASC før 2001)</i>
IASC	<i>International Accounting Standards Committee (IASB fra og med 2001)</i>
IOSCO	<i>International Organization of Securities Commissions</i>
JSA	<i>Japanese Shipowners' Association</i>
KSA	<i>Korea Shipowners' Association</i>
NRS	<i>Norsk RegnskapsStandard</i>
NRSt.	<i>Norsk Regnskapsstiftelse</i>
SSA	<i>Singapore Shipping Association</i>

Del 2 Metode 1: Undersøkellesprosessen

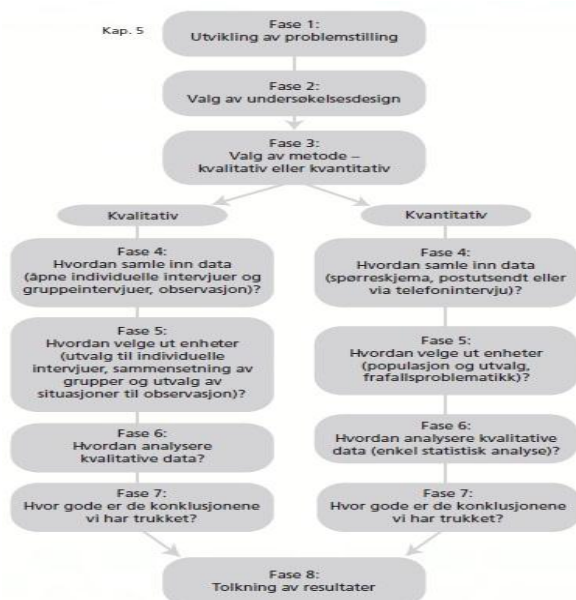
2.1 *Innledning til undersøkelsesprosessen*

I dette kapitlet vil det fokuseres på framgangsmåtene, og på hvilke premisser innhenting av informasjon har funnet sted gjennom undersøkelsen. Kapitlet innledes med en begrunnelse av den valgte problemstillingen, før valg av undersøkelsesdesign og metode begrunnes.

Avslutningsvis vil resultatene tolkes gjennom en evaluering av undersøkelsens gyldighet og pålitelighet, samt styrker og svakheter.

«Metode betyr planmessig fremgangsmåte. Men det finnes ikke én planmessig fremgangsmåte som passer for alle forskningsspørsmål. Fremgangsmåten må tilpasses det som skal gjøres, og det som skal gjøres avhenger av hvilken problemstilling man har.» (Nyeng 2004, s. 187)

Jacobsen (2005) hevder at enhver undersøkelse består av et sett med relativt klare faser. Forskeren må gjennom disse fasene foreta viktige valg som igjen vil få konsekvenser for undersøkelsens gyldighet og troverdighet. Fasene i undersøkelsesprosessen kan oppsummeres ved følgende figur:



Figur I: Faser i undersøkelsesprosessen (Jacobsen 2005, s. 65)

Av figuren framkommer at de første tre fasene er uavhengige av hvilken metode, kvalitativ eller kvantitativ, eventuelt begge, som benyttes for innsamling av data. I disse fasene diskuteres valg av problemstilling, undersøkelsesdesign og metode.

2.2 *Utvikling av problemstilling*

Det overordnede spørsmålet ved valg av problemstilling er hvordan å utforme den innenfor en tematikk av områder som favner ens interesse, men som samtidig kan konkretiseres og undersøkes (Jacobsen 2005, s. 61). Som beskrevet i del 1.1, ble problemstillingen her valgt på bakgrunn av en økt interesse og nysgjerrighet for temaet regnskapsføring av leieavtaler.

Undersøkelsene, som vil legge føringer for valget av problemstilling kan videre grovt sett deles inn i to hovedtyper: Den første er ønsket om å beskrive dagens situasjon, mens den andre handler om å måle virkninger eller effekter av noe, eksempelvis et spesifikt tiltak. Disse to typene, beskrivende og forklarende/kausale, vil fordre ulike undersøkelsesopplegg. Videre kan problemstillingen også skilles mellom hvorvidt den er eksplorerende, som vil si at den har til hensikt å utdype noe vi vet lite om, eller om den er testende, som vil si at den ønsker å belyse rekkevidden eller omfanget av et spesielt fenomen (Jacobsen 2005, s. 61).

I denne oppgaven må den valgte problemstillingen betegnes som beskrivende og eksplorerende, med den begrunnelse at den fordrer på et tema der effektene i dag er forholdsvis ukjente, da det nye regelsettet som skal undersøkes enda ikke er publisert i en endelig versjon.

2.3 *Valg av undersøkelsesopplegg*

I neste fasen av undersøkelsesprosessen må man velge det undersøkelsesopplegget som vil passe best til den valgte problemstillingen. Dette valget vil igjen ha store konsekvenser for undersøkelsens gyldighet og pålitelighet, jf. del 2.8. Hovedskillet her vil da klassifiseres etter to dimensjoner (Jacobsen 2005, s. 87):

- a) *Om studien går i bredden, altså er ekstensiv, eller i dybden, og dermed er intensiv*
- b) *Om studien er beskrivende eller forklarende (kausale)*

Basert på temaets situasjonsbeskrivelse i avsnittene foran, vil undersøkelsesopplegget her være beskrivende og intensivt. Det vil i stor grad baseres på offentlige publikasjoner og kommentarer som finnes eller kan innhentes innenfor temaet, eksempelvis ved bruk av eksperter innenfor det valgte temaet som problemstillingen tar fatt i. Slik informasjon vil måtte bearbeides og struktureres, før den endelig kan analyseres og danne grunnlag for konklusjoner, hvilket er en tidskrevende prosess. Som det framkommer i del 1.3, har det følgelig vært nødvendig å fokusere på den informasjonen som har vært ansett som særlig viktig for å kunne besvare de utarbeidete problemstillingene, framfor en mer generell beskrivelse av temaet som sådan.

2.4 Valg av metodisk tilnærming

Når problemstilling og undersøkelsesdesign er bestemt, må de ulike metodene for innsamling av informasjon evalueres. Metoden bør være styrt ut fra den utarbeidete problemstillingen og det derav valgte undersøkelsesopplegget.

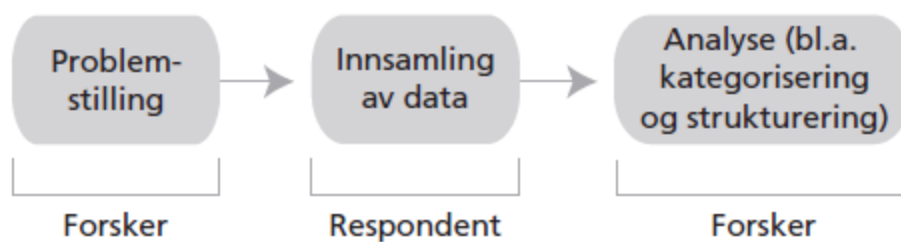
«Mens kvantitative data opererer med tall og størrelser, opererer kvalitative data med meninger. Meninger er formidlet i hovedsak via språk og handlinger.» (Dey 1993, s. 10, gjengitt i Jacobsen 2005, s. 126)

Som nevnt i del 2.2, er den utarbeidete problemstillingen her å betrakte som beskrivende og eksplorerende. En slik problemstilling vil ifølge Jacobsen (2005) «ofte kreve en metode som får fram nyanserte forhold, går i dybden, er følsom for uventede forhold og dermed åpen for kontekstuelle forhold» (Jacobsen 2005, s. 62). Videre vil dette ofte medføre et intensivt opplegg, det vil si et behov om å konsentrere seg om noen få undersøkelsesenheter (Jacobsen 2005, s. 62). Denne typen metode vil egne seg til innsamling av det som kalles kvalitative eller undersøkelsesbaserte data.

Ifølge Jacobsen (2005, s. 131 og 134) er en kvalitativ tilnærming best egnet når vi har lite informasjon og mangler kunnskap om det temaet som skal undersøkes, mens en kvantitativ tilnærming best egner seg dersom vi har solide forhåndskunnskaper til temaet som skal undersøkes. Denne oppgaven går som nevnt i innledende avsnitt ut på å undersøke hvilken

betydning en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler vil kunne få for relevante selskaper og skipsfartsnæringen spesielt, et tema preget av mye usikkerhet både med hensyn til kunnskap på området og de antatte konsekvenser. Den kvalitative metoden er følgelig gjennomgående valgt i denne oppgaven. I den videre metodebeskrivelsen er det derfor også kun denne som vil beskrives.

Den kvalitative tilnærmingen er i utgangspunktet induktiv (Jacobsen 2005, s. 127), som innebærer at forskningen går fra «empiri til teori». Idealet for denne tilnærmingen er forskere som samler inn all relevant informasjon med et tilnærmet helt åpent sinn og til slutt systematiserer og evaluerer de dataene som er hentet inn. Teoriene dannes så ut fra den åpne tilnærmingen, og målet er at ikke noe skal begrense hvilken informasjon som samles inn (Jacobsen 2005, s. 29). Tilnærmingen kan oppsummeres ved følgende figur:



Figur II: Grad av åpenhet i den kvalitative tilnærmingen (Jacobsen 2005, s. 128)

2.5 Innsamling av kvalitative data

Innenfor den kvalitative tilnærmingen er de mest brukte metodene for innsamling av informasjon (Jacobsen 2005, s. 141):

- a) Det individuelle, åpne intervjuet
- b) Gruppeintervjuet
- c) Observasjon
- d) Dokumentundersøkelse

Som beskrevet i del 2.3, vil undersøkelsesopplegget i denne oppgaven være basert på offentlige publikasjoner og kommentarer som finnes eller kan innhentes innenfor temaet,

eksempelvis ved bruk av eksperter innenfor det valgte temaet som problemstillingen tar fatt i. Metode a) og d) vil dermed benyttes. Metodebruken for intervjudelen vil presenteres og drøftes i del 5. Dette begrunnes i at det etter undertegnedes oppfatning vil være mer hensiktsmessig i forhold til oppgavens struktur som helhet.

Av de fire metodene beskrevet over, er det kun den sistnevnte, dokumentundersøkelse, som ikke samler inn primærdata. Ifølge Jacobsen (2005, s. 163 - 164) er det likevel tre situasjoner der slike undersøkelser ved kildegransking vil være spesielt godt egnet:

- a) *Når det er umulig å samle inn primærdata*
- b) *Når vi ønsker å få tak i hvordan andre har fortolket en viss situasjon eller hendelse*
- c) *Når vi ønsker å få tak i hva mennesker faktisk har sagt og gjort*

Med utgangspunkt i problemstillingen som er valgt i denne oppgaven, virker alle de tre overnevnte argumentene minimum til en viss grad oppfylte. Primærdataene fra dokumentasjonene utgjøres stort sett av standardene og høringsutkastene som er publiserte av standardsetterne. Da standarden ikke er innført per mai 2012 og det forekommer stadige endringer, er det også svært vanskelig å utføre pålitelige empiriske undersøkelser uten ytterligere dokumentasjon om selskapenes leieavtaler enn det som er nevnt i årsregnskapene. Empirien har i så måte måtte bli basert på de relevante høringsinstansenes uttalelser.

Ved bruk av disse dataene er det likevel essensielt at man er kritisk til kildene da dataene vi får tilgang til kan være samlet inn og brukt i en helt annen hensikt enn den som er gjeldende i denne oppgaven (Jacobsen 2005, s. 164). Jacobsen (2005) nevner tre kritiske spørsmål man bør stille seg ved bruk av denne typen data (Jacobsen 2005, s. 164 – 166):

- a) *Hva slags dokumenter kan vi benytte?*
- b) *Kan vi bruke den informasjonen som sekundærdataene inneholder?*
- c) *Kan vi stole på sekundærdataene?*

En nærmere drøftelse av disse spørsmålene er følgelig foretatt gjennom de kommende avsnittene.

2.6 *Hvordan velge ut enheter?*

«I dokumentundersøkelser benytter vi oss av informasjon som er skrevet eller samlet inn av andre, ikke oss selv. Her snakker vi altså om å velge ut sekundærdata. Hovedproblemet er knyttet til i hvilken grad vi kan stole på den kilden vi velger» (Jacobsen 2005, s. 180)

Ved utvelgelse av kilder, er det helt sentralt at man nøye vurderer kildene før disse brukes. Utvalget av kildetyper kan oppsummeres i tre hovedgrupper (Jacobsen 2005, s. 180 – 182):

a) *Førstehånds- versus andrehåndskilder*

Informasjon som kommer fra en person som selv har deltatt i noe, kalles en førstehåndskilde. En andrehåndskilde er derimot informasjon som kommer fra en person som selv ikke har vært tilstede ved en bestemt hendelse, men som blitt fortalt om den fra andre.

b) *Private versus offentlige kilder*

Et sentralt aspekt ved vurdering av en kildes pålitelighet, er å vurdere hvem kilden var ment for i utgangspunktet. Det skiller da mellom private og offentlige kilder, der private kilder er kilder som ikke er ment å publiseres for andre, eksempelvis interne notater, e-poster eller presentasjoner i en bedrift, mens offentlige kilder er derimot informasjon som er tenkt for et større publikum, eksempelvis pressemeldinger fra en bedrift.

c) *Personlige versus institusjonelle kilder*

I tillegg til å vurdere om det er første- eller andrehåndsinformasjon og hvem kilden er ment for, må det også analyseres hvem avsenderen av informasjonen er. Her skiller det normalt mellom personlige og institusjonelle kilder: En personlig kilde vil si at ett menneske står bak kilden og fordelen med en slik kilde er at avsenderen er lett å identifisere. En institusjonell kilde er derimot utarbeidet av en gruppe mennesker eller en forening, noe som kan gjøre det vanskeligere å spore den egentlige avsenderen.

Avslutningsvis må det også foretas en vurdering av den generelle kvaliteten til kilden.

Faktorer som kunnskap, kompetanse og troverdighet er gjerne avgjørende ved vurderingen av en avsender ved personlige kilder. Ved bruk av institusjonelle kilder, vil en vurdering av

troverdigheten og eventuelle egeninteresser hos institusjonen vi vurderer, være sentralt (Jacobsen 2005, s. 182 – 183)

«Mer nøytrale institusjoner vil ofte ha høyere troverdighet, spesielt institusjoner som ikke har noen egeninteresse i å få fram et spesielt bilde av situasjonen» (Jacobsen 2005, s. 183).

2.7 Hvordan analysere kvalitative data?

«All kvalitativ analyse starter med en samling av rådata (...) Disse dataene må så struktureres på en eller annen måte, noe som alltid innebærer en oppdeling av helheten i et sett enkeltelementer. Dernest forsøker vi å se delene i lys av helheten (...)» (Jacobsen 2005, s. 186)

Kort oppsummert kan man si at analyse av kvalitative data dreier seg om tre ting (Jacobsen 2005, s. 186):

a) Beskrive

Materialet som er samlet inn gjennom intervju eller observasjon må beskrives eller utskrives.

b) Systematisere og kategorisere

Før en analyse kan gjennomføres, må all uoversiktlig informasjon systematiseres, og gjerne også reduseres. Dette er nødvendig for å skaffe seg en oversikt over informasjonen og for å kunne formidle informasjonen videre.

c) Sammenbinde

Når informasjonen er systematisert, kan fortolkningen av data begynne, det vil si lete etter meninger og årsaker, samt forsøke å generalisere eller bringe en viss orden i dataene. I denne fasen forsøker man også å undersøke det som ikke er blitt direkte sagt eller gjort, noe som kan få fram skjulte, men interessante forhold ved tilgjengelig informasjon.

Ifølge Jacobsen (2005, s. 187) er en av de sterkeste sidene ved den kvalitative tilnærmingen at skillet mellom planlegging, gjennomføring og analyse er forholdsvis lite. Dette gjør at metoden stadig kan gjentas og tilpasses til den nye kunnskapen man tilegner seg i løpet av undersøkelsesprosessen. Gjennom denne undersøkelsen er disposisjonen og framgangsmåten stadig endret, da økt forståelse av temaet og nødvendige avgrensninger er foretatt kontinuerlig under prosessen. Mer om dette i del 2.9.

2.8 *Hvor gode er konklusjonene som er trukket?*

En sentral forutsetning i enhver undersøkelse er at resultatene skal kunne drøftes kritisk av utenforstående parter. Også ved bruk av kvalitative metoder må dette være tilfelle. En vurdering av om konklusjonene er gyldige, til å stole på, og om vi faktisk har målt det vi ønsket å måle, er derfor essensielt ved evaluering av konklusjonene som er utarbeidet. Drøftelsen av undersøkelsens gyldighet deles gjerne opp i ulike klasser og utgjør sammen med drøftelsen av undersøkelsens pålitelighet undersøkelsens syvende fase (Jacobsen 2005, s. 213 - 214):

2.8.1 *Intern gyldighet*

«Intern gyldighet går på om resultatene oppfattes som riktige. Om noe er riktig eller feil, kan bero på mange forhold, men vi skal konsentrere oss om hvorvidt beskrivelsen av et fenomen er riktig» (Jacobsen 2005, s. 214)

For å teste den interne gyldigheten er det to viktige tiltak som kan gjennomføres, der det første går ut på å kontrollere undersøkelsene og konklusjoner mot andre, mens det andre er å foreta en egen kritisk gjennomgang av resultatene. Testingen kan kategoriseres på følgende måte (Jacobsen 2005, s. 214 – 222):

a) *Validering gjennom test mot andre*

En typisk måte her er det som kalles *respondentvalidering*, hvilket vil si at egne funn konfronteres mot funn som forskere eller andre fagfolk har gjort på området. I denne oppgaven benyttes dybdeintervjuer av eksperter som slik respondentvalidering, jf del 5 og 6.

b) *Validering gjennom kritisk gjennomgang av kilder og informasjon fra kildene*

Denne fasen dreier seg om vi har fått tak i og benyttet de riktige kildene, samt om disse gir oss riktig informasjon. Videre vil det også være viktig å analysere når i undersøkelsen dataene ble samlet inn og hvordan informasjonen kommer fram i kildene. I oppgaven her er det som nevnt i stor grad brukt offentlige kilder fra aktører som oppfattes som pålitelige og kunnskapsrike. Kildene oppfattes også i stor grad som nøytrale og uten egeninteresser, med unntak av rederi- og rederiforbundene som har kommet med sine uttalelser i del 4. Disse har åpenbart egeninteresser da de representerer ett eller flere rederier og ser problemstillingen kun fra regnskapsprodusentens side.

c) *Validering gjennom kritisk drøfting av kategorisering*

I denne fasen må en ta stilling til hva en kategori er og hvor mange kategorier vi bør ha. I denne oppgaven er det utenom intervjuet og konklusjon/avslutning lagt opp til bruk av to hovedkategorier, noe som begrunnes ut fra problemstillingens utforming. De to komponentene i problemstillingen blir følgelig besvart i hver sin del.

d) *Validering av sammenhenger*

Ofte har kvalitative undersøkelser som mål ikke bare å beskrive og forstå et fenomen, men også å forklare hvorfor fenomenet oppstår eller ser ut slik det gjør. For å være i stand til å gjennomføre denne typen validering på en god måte, kreves det god oversikt over annen teori og forskning innenfor det aktuelle området.

I denne oppgaven er det foretatt en teoretisk gjennomgang av IASBs rammeverk, som skal danne utgangspunktet for IFRS-standardene, jf. del 3.4 og de tidligere standarder for regnskapsføring av leieavtaler, jf. del 3.10. Ideelt sett skulle samtlige IFRS-standarder vært analysert opp mot ny standard for leieavtaler for å evaluere konsistensen og sammenhengen mellom standardene, men siden denne utredningen har sine naturlige tidsbegrensninger, er dette her ikke gjennomført.

2.8.2 *Ekstern gyldighet (overførbarhet)*

Den eksterne gyldigheten dreier seg grovt sett om i hvilken grad funnene fra en undersøkelse kan overføres til andre sammenhenger og generaliseres. Et vanlig problem med kvalitativ metode er at som følge av at man ønsker å gå i dybden i et problem, er det få respondenter og gjerne et skjevt utvalg som brukes (Jacobsen 2005, s. 222 – 223). For å begrense dette problemet, er det i denne oppgaven valgt å ta med uttalelser og intervjuobjekter fra ulike deler av regnskapsmiljøet, som trolig da også, om de ikke er nøytrale utad, innehar ulike former for egeninteresser.

2.8.3 *Pålitelighet*

Under undersøkelser vil undersøkeren typisk påvirkes av de relasjonene som oppstår under datainnsamlingsprosessen. Ved undersøkelser der respondentene er aktive, som eksempelvis intervjuer, vil respondenten også påvirkes av undersøkeren, et fenomen som kalles intervju effekt (Jacobsen 2005, s. 226). De svar som kommer fram under intervjuet vil videre tilsynelatende være sterkt preget av spørsmålene utformet av undersøkeren.

For å bevare pålitelighet i undersøkelsen er det her, som nevnt tidligere, benyttet offentlige kilder fra anerkjente institusjoner. De utvalgte intervjuobjektene er også personer med høy integritet innenfor sine fagområder. Likevel må svarene og særlig analysene, som kommer fram i oppgaven, tolkes kritisk, da de gjerne, bevisst eller ubevisst, vil bygge på undertegnede oppfatning og tolkning av den innsamlede informasjonen.

2.8.4 *Kritiske betraktninger til tester av gyldighet og pålitelighet ved kvalitative tilnærminger*

Et gjennomgående tips for å øke gyldigheten og påliteligheten til data og konklusjoner er å *triangulere*, hvilket vil si at data kontrolleres ved å benytte blant annet ulike metoder, kontekster og intervjuobjekter. *Åpenhet* i undersøkelsen er likevel sentralt, uavhengig av om forskeren benytter seg av triangulering eller mer subjektive former for refleksjon. At forskerne således eksplisitt gjør rede for de metoder som er benyttet, samt hvorfor dette kan ha påvirket resultatene, er derfor sentralt (Jacobsen 2005, s. 230), jf. del 8.1.

2.8.5 Begrepsvaliditet

«Begreper har mening gjennom at begreper sier noe om de ting eller saksforhold som faller inn under dem. For at begreper skal uttrykke noe som helst, må det være knyttet begrepskennetegn eller –kriterier til dem. I vitenskapelig sammenheng etableres disse som regel gjennom definisjoner.» (Nyeng 2004, s. 163)

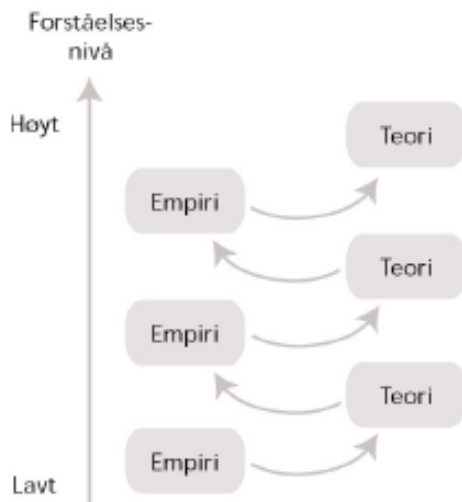
Ifølge Jacobsen (2005) er videre begrepsmessig gyldighet *«mindre aktuelt å drøfte i åpne, kvalitative undersøkelser, nettopp fordi det jo her er respondentene selv som definerer begrepene.» (Jacobsen 2005, s. 214)*

I denne oppgaven anses likevel den begrepsmessige gyldigheten å være av betydning da sentrale definisjoner er kritisk for analysene av funnene og konklusjonen på problemstillingen, eksempelvis definisjonen av en leieavtale, jf del 3.11.2. Det er videre også viktig at de sentrale definisjonene kommer tydelig fram i utformingen av intervjuene, da upresise definisjoner og ordvalg kan svekke intervjuenes gyldighet. Presisjonen i resultatene fra høringsuttalelsene, jf. del 3.11 og del 4.6, så vel som intervjuene i del 6, vil derfor trolig øke ved en større bevissthet rundt disse antatte truslene.

2.9 Tolkning av resultater

Den siste fasen i undersøkelsesprosessen handler om å tolke de resultatene vi har kommet fram til (Jacobsen 2005, s. 64). Ifølge Jacobsen (2005, s. 376) kan resultatene i seg selv bli ganske meningsløse om det ikke kan legges en videre mening i dem. Tolkning av resultatene innebærer å sette resultatene fra en undersøkelse inn i en større sammenheng, noe som kan gjøres ved bruk av empirisk sammenligning og/eller bruk av teori.

Som nevnt tidligere er en av styrkene ved kvalitativ metode at den kan gjentas og tilpasses til ny kunnskap som tilegnes gjennom undersøkelsesprosessen. Ved anvendelse av en sirkelprosess der teorien styrer det vi leter etter i en undersøkelse, kan gjentatt bruk av teori gi en stadig dypere forståelse av empirien og resultatene (Jacobsen 2005, s. 378). Anvendelsen kan oppsummeres av følgende figur:



Figur III: Hvordan samspill mellom teori og empiri kan øke forståelsesnivået (Jacobsen 2005, s. 378)

Under arbeidet med oppgaven har undertegnede opparbeidet en økt innsikt og forståelse av temaet for oppgaven som kommer fram av problemstillingen gjennom en hybrid prosess, der empiri og teori sammen, har gjort undersøkelsen mer utfyllende. Utgangspunktet for kvalitative undersøkelser som induktive, er dermed ikke spesielt etterlevd, noe som begrunnes ut fra oppgavens art og design.

En svakhet ved undersøkelsen er at det ikke foreligger faktiske observasjoner av konsekvensene av en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler, da denne enda ikke er innført. De empiriske undersøkelsene bygger derimot på de forventede konsekvensene med utgangspunkt i dagens regelverk og eksisterende leieavtaler, forventninger som ikke nødvendigvis samstemmer med teorien som redegjør for hva konsekvensene *bør* bli etter innføringen av en ny standard.

Som beskrevet foran hefter det usikkerhet ved de utvalgte kildene og bruken av disse. Gjentatte kritiske analyser av funnene og metodebruken under utarbeidelsen av oppgaven, har derfor hatt høy prioritet underveis i arbeidet. Vurderingene av undersøkelsens gyldighet og pålitelighet har blant annet stått svært sentralt både ved forberedelsene, underveis i, og i etterkant av undersøkelsen. Svakheter ved undersøkelsen har i så måte også vært svært viktige å ta med i betraktningen ved vurdering av analysene.

Del 3 Regnskapsteori

3.1 *Om leieavtaler*

Leieavtaler er en utbredt finansieringsform som danner et alternativ til kjøp av varige driftsmidler. For enhver leiekontrakt er det to parter involvert, en utleier, «lessor», og en leietaker, «lessee». Utleieren gir leietakeren retten til å bruke et gode over en bestemt periode, mot at leietakeren betaler utleier en avtalt sum over denne perioden. Som oftest er det her da snakk om periodiske betalinger (Brealey et al. 2011, s. 625).

I det følgende vil jeg beskrive åpenbare og mer diskuterte årsaker til hvorfor leieavtaler er en såpass mye brukt finansieringsform i dag. Disse årsakene er ment for å skape en intuitiv forståelse for leseren hva som er selskapers rasjonale for bruk av leasing.

En første åpenbar grunn for bruk av leieavtaler, er at det i forhold til å holde tritt med den teknologiske utviklingen, er en svært hensiktsmessig finansieringsform. Leietaker kan ved bruk av leieavtaler enkelt planlegge utskiftning av det leide utstyret (DNB 2012), eksempelvis når vedlikeholdskostnader begynner å bli høye. Leietaker slipper også å tenke på fjerningskostnader som eksempelvis ved skraping av skip. At leietaker unngår risikoen knyttet til eierskap av godet, samt har muligheter til å si opp leieavtaler mot et gebyr som i mange tilfeller vil være lavere enn prisen av fortsatt å eie eller selge godet på egenhånd, kan også være av stor verdi (Brealey et al 2011, s. 626 - 627).

Mange firmaer opplever også vanskeligheter med å foreta nye investeringer på egenhånd, samt å få innvilget lån til en fornuftig rente på investeringene. «Leasingselskap», som oftest er banker eller rene utleierfirmaer, tilbyr leieavtaler til næringslivet for varige driftsmidler, som eksempelvis biler og IKT-utstyr (DNB 2012). Andre større leieavtaler kan omfatte leie av skip, bygninger og fly (Brealey et al. 2011, s. 625).

En annen mulighet leietaker ofte har, er å inngå en leiekontrakt med full service. Utleier tar seg da av alt som gjelder vedlikehold og lignende løpende utgifter ifølge med leieavtalen og leietaker kan følgelig konsentrere seg om sine kjerneoppgaver. Dette kan vise seg å være lønnsomt for begge parter av den grunn at utleier kan ha høy kunnskap og stordriftsfordeler

hva gjelder innkjøp og vedlikehold av driftsmidlene. Utleier vil typisk også ha lave administrative og transaksjonskostnader, noe som normalt også vil komme leietaker til gode. En tredje grunn for bruk av leieavtaler kan være skattemessige årsaker (Brealey et al. 2011, s. 627).

De regnskapsmessige reglene for leieavtaler og tolkningene av disse, vil bli grundig belyst gjennom denne oppgaven.

3.2 Regnskapets formål og brukere

3.2.1 Regnskapets formål

Den norske regnskapslovgivningen har ikke definert finansregnskapets formål. Av IASBs rammeverk kommer det derimot fram at:

«Formålet med finansregnskapet er å gi opplysninger om et foretaks finansielle stilling, resultater og endringer i foretakets finansielle stilling, som er nyttig for de mange ulike brukere som skal ta økonomiske beslutninger» (IASB F pkt. 12 – fritt oversatt)

I henhold til de regler som gjelder for regnskapsføring, skal regnskapsprodusent registrere, måle og kommunisere den relevante informasjonen ut til interessentene. Dette må skje på en måte som er forenlig med de gjeldende lover og standarder og ellers følger god regnskapsskikk (Kinserdal 2005, s. 16-17).

Når ledelsen sitter med bedre informasjon enn interessentene om en økonomisk hendelse i et selskap, foreligger det informasjonsasymmetri. Denne trenger i seg selv ikke å være problematisk, men dersom interessentene og ledelsen har motstridende interesser, kan ledelsen dra fordel av dette gjennom manipulering av regnskapet. Et viktig formål med regnskapet er derfor nettopp å begrense denne informasjonsasymmetrien mellom regnskapsprodusent og regnskapsbrukerne (Stenheim og Blakstad 2007).

Et foretaks interessenter skal derfor av finansregnskapet få tilgang til en rettvise, oversiktlig og beslutningsnyttig informasjon over bedriftens økonomiske og finansielle

stilling. På grunnlag av regnskapet skal brukerne være i stand til å fatte bedre og mer velbegrunnede beslutninger enn tilfellet ville vært uten tilgang til denne informasjonen. Økt beslutningsnytte er ifølge IASB og de øvrige standardsetterne også hovedformålet med regnskapet (Kvifte 2010b, s. 42). Informasjonen som utgis må da oppfylle en del viktige kriterier for at den skal kunne påvirke brukernes vurderinger og beslutninger. Krav om forståelighet, pålitelighet, relevans og sammenlignbarhet, utgjør de vesentligste av disse (Kinserdal 2005, s. 22). Disse vil diskuteres nærmere i del 3.4.

3.2.2 Brukerne av regnskapet

For å nå hovedformålet om økt beslutningsnytte, er det nødvendig å identifisere brukerne av regnskapet. I rammeverket til FASB presenteres brukerne med det fellestrekk at de har *«behovet for informasjon om framtidige kontantstrømmer, herunder tidsaspektet og usikkerheten iboende i forventningen»* (Kvifte og Johnsen 2008, s. 61).

Selv om de fleste brukergrupper inkluderes med bakgrunn i dette fellestrekket, framhever FASB spesielt investorer, långivere, og deres rådgivere, som de primære målgruppene for regnskapet. Dette valget begrunnes ut fra disse gruppenes spesielle interesse for regnskap, samt deres manglende tilgang til annen finansielle informasjon (FASB 1978:30, gjengitt i Kvifte 2005, s. 38). Definerings av den primære brukerkretsen har historisk vært et debattert tema i regnskapsmiljøet. IASB går også enda smalere i sin definisjon, da de kun framhever investorene som deres primære målgruppe. Fra IASBs rammeverk heter det at:

«As investors are providers of risk capital to the entity, the provision of financial statements that meet their needs will also meet most of the needs of other users that financial statements can satisfy.» (IASB F)

IASB påstår altså at dersom regnskapsinformasjonen tilfredsstillt investorene, så vil også de andre brukergruppene i stor grad være tilfredsstillt.. Dette er i beste fall en sannhet med modifikasjoner: Der investorene typisk er opptatt av den direkte finansielle informasjonen, som eksempelvis kontantstrømmene i et selskap, kan det finnes øvrige interessenter som heller er opptatt av arbeidsvilkår, de ansattes rettigheter, miljøhensyn og lignende. IASBs holdning om at investorene alene bør utgjøre den primære brukergruppen for regnskapet, med

den begrunnelse at de representerer også de øvrige brukernes interesser, er derfor ikke ukontroversiell.

Når IASB likevel velger en såpass smal definisjon av primærbrukerne av regnskapet skyldes det en tosidig vurdering: Standardsetterne argumenterer med at informasjonsbehovet til investorene er betydelig større enn de øvrige brukergruppene, og at det av dette følger at tilstrekkelig informasjon til investorene også vil være tilstrekkelig for de øvrige brukergruppene. Investorenes begrensede tilgang til annen finansiell informasjon, hva gjelder det bestemte selskapet, som kun ledelsen har tilgang til, blir også vektlagt (Kvifte 2010b s. 41).

I høringsutkastet til det nye konvergerende rammeverksprosjektet til FASB og IASB fra 2010 videreføres FASBs definisjon, der også långivere og andre brukere som skal ta investerings- eller kredittbeslutninger identifiseres som regnskapets primære brukere (IASB 2010c). Både investorer, långivere og deres rådgivere legges derfor til grunn som regnskapets primære brukere videre i drøftelsene i denne oppgaven.

3.3 *Fundamental regnskapsteori*

Et fundamentalt problem med finansregnskapet, er hvordan å utarbeide og implementere regler og standarder som best mulig vil kunne ivareta både informasjonsbehovet til investorene, långiverne, samt evalueringen av ledelsens prestasjoner. Dette grunnleggende problemet, som innen økonomisk teori gjerne omtales som prinsippal-agent-problemet, har sitt opphav i den informasjonsasymmetrien som eksisterer mellom partene, jf. del 3.2.1. Som følge av ulike roller og tilgang til ulik informasjon, vil insentivene til partene også ofte være forskjellige. I mangel av regnskapsregler som kan ivareta begge disse hensyn på en optimal måte, blir det da et vanskelig avveiningsproblem hvilken gruppe som skal tillegges størst vekt (Scott 2009, s. 14-15).

Ifølge Scott (2009, s. 15) er det i teorien to måter å løse det overnevnte problemet på: Den første muligheten er å la de grunnleggende markedskreftene få avgjøre hvilken type og i hvilket omfang selskaper skal rapportere finansiell informasjon. Det vil i dette tilfellet være snakk om et rent tilbuds- og etterspørselsspill, der man altså forventer at prinsippal-agent-

problemet løses uten noen former for reguleringer. Selv om dette i teorien kunne fungere, vet vi at det i praksis eksisterer problemer knyttet til ugunstig utvalg og moralsk hasard, der agenten/ledelsen har henholdsvis informasjon og kan utføre handlinger som prinsipalen/eierne ikke kan observere. Dette vil kunne forårsake svak informasjonsdeling og lav pålitelighet mellom partene (Scott 2009, s. 15 og Eilifsen et al. 2010 s. 6).

Den andre innfallsvinkelen er basert på synet om at informasjonsdelingen mellom ledelsen og eierne er kompleks og viktig, og at markedskreftene ikke er i stand til å løse problemet knyttet til informasjonsasymmetri, ugunstig utvalg og moralsk hasard på egenhånd. For å beskytte investorene, ser man da reguleringer av markedet som løsningen på problemet. Dette synet er selve opphavet til innføringen av regnskapsstandarder og god regnskapsskikk (Scott 2009, s. 15).

Selv om innføring av regnskapsstandarder og god regnskapsskikk er ment å skape et mer oversiktlig og tryggere marked for investorene, er dette likevel ikke uproblematisk. Siden det er mange interessenter i markedet, er debattene som gjelder hvor strenge regulativer som skal innføres for finansiell rapportering et komplekst problem. Resultatet har vært stadige endringer i regnskapsstandardene gjennom årene, en utvikling som på ingen måte ser ut til å avta (Scott 2009, s. 15).

3.4 *Det konseptuelle rammeverkets rolle*

I del 3.2 ble det redegjort for hvordan det konseptuelle rammeverket definerer regnskapets formål og primære brukere, mens det i del 3.3 ble framhevet hvorfor det finnes et grunnleggende behov for regnskapsregler- og standarder. I denne delen vil det først ses videre på rammeverkets bakgrunn samt eiendels- og gjeldsdefinisjoner. Deretter diskuteres det hvorvidt rammeverket bygger på deskriptiv eller normativ regnskapsteori, før veiledningshierarkiet beskrives. Debatten om regel- eller prinsippbasert regnskapsføring vil deretter omtales, før kvalitetskravene til regnskapet beskrives avslutningsvis.

3.4.1 Bakgrunn

Det konseptuelle rammeverket har sitt utgangspunkt i amerikansk regnskapslitteratur (Kvifte og Johnsen 2008, s. 16). Regnskapsprofesjonen i USA ble med sine anbefalinger på 1970-tallet kritisert for verken å ha et enhetlig teorigrunnlag eller være brukerorienterte, samtidig som deres anbefalinger ifølge kritikerne kunne legge grunnlag for regnskapsmanipulasjon (Kvifte 2003, referert i Kvifte og Johnsen 2008). Med utgangspunkt i brukernes informasjonsbehov, utviklet derfor FASB i årene etter et normativt konseptuelt rammeverk. Rammeverket innfører balanseorienterte definisjoner og har som hensikt å «begrense skjønnsutøvelsen og fleksibiliteten i regnskapsføringen» (Kvifte og Johnsen 2008). FASB definerer sitt konseptuelle rammeverk som:

«(...) et enhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder, og som avgrenser og beskriver regnskapsføring og årsregnskap» (FASB 1976, referert i Kvifte og Johnsen 2008 s. 12)

Ifølge Kvifte og Johnsen (2008) er definisjonen til FASB ikke lett tilgjengelig og kan alternativt beskrives som:

«en normativ regnskapsteori eller en plattform for utledning av løsninger på praktiske regnskapsspørsmål, som avgrenser mulighetsområdet for akseptable løsninger» (Kvifte og Johnsen 2008, s. 12)

Siden FASB først presenterte sitt rammeverk, har også de øvrige ledende standardsetterne, som gjerne omtales som G4+1, fulgt etter. I 2004 etablerte FASB og IASB et samarbeidsprosjekt «med det formål å videreutvikle og konvergere sin respektive konseptuelle rammeverk» (Kvifte og Johnsen 2008, s. 16-17). Samarbeidsprosjektet har særlig gitt grobunn for litteratur som retter seg mot IASBs rammeverk, da primært diskusjonsnotater, høringsutkast og forarbeider til disse, men også spesifikke regnskapsstandarder (Kvifte og Johnsen 2008, s. 17).

3.4.2 Balanseorienterte definisjoner

Ifølge Kvifte (2005, s. 52) har FASB og de andre ledende standardsetterne et balanseorientert syn som står i kontrast til det norske resultatorienterte. I rammeverket defineres eiendeler, forpliktelser og egenkapital som følger:

*«En eiendel er en ressurs som er **kontrollert** av et foretak og oppstått som et resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse, og som videre forventes å gi virksomheten **framtidige økonomiske fordeler**.*

*Gjeld er en **aktuell forpliktelse** for virksomheten til å **gi fra seg fordeler** knyttet til selskapets ressurser. Forpliktelsen er dessuten et **resultat av en tidligere hendelse**.*

*Egenkapital utgjør **restverdien** av eiendelene i foretaket etter alle forpliktelser er fratrukket.»*
(IASB F pkt. 49 og Kvifte 2005, s. 52 - 54)

Ser man på de ulike uthevede begrepene i definisjonene, er dette begreper som åpenbart kan medføre usikkerhet og skjønnsmessige betraktninger blant brukerne. Uavklarte problemstillinger hva gjelder sannsynlighetskrav for regnskapsføring, samspillet mellom kriteriene og målespørsmål (Kvifte 2005, s. 56 – 65) gir grobunn for bruk av skjønn i regnskapsføringen. Implikasjonene av slike subjektive anslag og betraktninger vil diskuteres senere i denne oppgaven, jf. del 3.11.5.

3.4.3 Normativ og deskriptiv regnskapsteori

Konseptuelle rammeverk skilles normalt i to hovedklasser, nærmere bestemt deskriptive og normative. Mens den deskriptive teorien forsøker å forklare faktisk eksisterende sammenhenger som regnskapspraksis, tar den normative teorien utgangspunktet i en referanseramme og beskriver hvordan regnskapet bør utformes (Sterling 1979, s. 13, referert i Kvifte og Johnsen 2008, s. 33).

«Målsetninger og deduksjon er to stikkord i forbindelse med normative rammeverk (Ijiri 1975, s. 9). På bakgrunn av definerte målsetninger, observasjoner og grunnleggende

forutsetninger utledes brukernes informasjonsbehov, kvalitetskrav og definisjoner av elementene i regnskapet. Brukernes informasjonsbehov danner sammen med kvalitetskravene og definisjonene grunnlag for utvikling av anbefalte regnskapsmessige løsninger.» (Kvifte og Johnsen 2008, s. 34)

De konseptuelle rammeverkene oppfattes generelt som anvendt regnskapsteori og omtales derav ofte som normative. At rammeverket likevel har en begrenset anvendelse samt at balanseorienteringen ikke er normativt utledet er likevel svakheter ved rammeverket (Kvifte og Johnsen 2008, s. 32 og 36). Det norske rammeverket er derimot resultatorientert, en retning som har sitt opphav i målsetningen om at regnskapet skal gi grunnlag for en meningsfylt resultatmåling. Det norske rammeverket omtales derfor som delvis deskriptivt (Kvifte og Johnsen 2008, s. 35).

3.4.4 Veiledningshierarkiet

Gjennom IASBs veiledningshierarki (IAS 8.7-8.12) forutsettes det at standarder og tolkninger alltid vil overstyre det konseptuelle rammeverket. Men dersom det ikke finnes noen standard eller fortolkning som gjelder den aktuelle problemstillingen, skal regnskapsprodusenten på skjønnsmessig grunnlag utvikle en regnskapsmessig løsning som gir regnskapsbrukerne relevant og pålitelig beslutningsnyttig informasjon (IAS 8.10, referert i Kvifte 2011a, s. 249). Veiledningshierarkiet kan settes opp som følger:

<i>1. Dekkende Framstilling (IAS 1.15 f.o.m. 2007, IAS 1.13 før 2007)</i>
<i>2. Standarder og fortolkninger (IAS 8.7)</i>
<i>3. Relevant og pålitelig beslutningsnyttig informasjon (IAS 8.10)</i>
<i>3a) Standarder og tolkninger som omhandler analoge problemstillinger (IAS 8.11a)</i>
<i>3b) Kriterier for regnskapsføring i rammeverket (IAS 8.11b)</i>
<i>3c) Andre standardsetteres anbefalinger, annen regnskapslitteratur og bransjepraksis (IAS 8.12)</i>

Figur IV: IASBs veiledningshierarki (Kvifte og Johnsen 2008, s. 48)

Av figur IV over og IAS 1 (IAS 1.13) framgår imidlertid det øverste nivået i veiledningshierarkiet; «dekkende framstilling». Et regnskap utarbeidet etter IFRS skal alltid gi en «dekkende framstilling», med andre ord skal et krav i en regnskapsstandard eller fortolkning overstyres dersom en anvendelse av denne ikke vil gi en slik dekkende framstilling (Kvifte og Johnsen 2008, s. 49). Innholdet i begrepet «dekkende framstilling» er likevel ikke nærmere redegjort for i IAS 1, i andre standarder eller i litteraturen for øvrig.

Av IAS 1.13 framgår det at anvendelse av kriteriene for regnskapsføring og måling i rammeverket, danner forutsetningen for at regnskapet skal gi en dekkende framstilling. En slik forutsetning kan ikke tolkes bokstavelig, da dette i så fall ville «*medført at enhver regnskapsstandard som ikke representerer en lojal anvendelse av disse kriteriene skulle overstyres*» (Kvifte 2011a, s. 249). Det må derimot legges til grunn at med unntak av helt spesielle tilfeller, vil standardene og tolkningene bidra til dekkende framstilling (Kvifte 2011a, s. 249).

3.4.5 Prinsippbasert eller regelstyrt standardsetting

Debatten om hvorvidt standardsetting bør være prinsipp- eller regelbasert har vært framtrepende det siste tiåret. Det har blant annet blitt hevdet at reglene bidrar til å fjerne regnskapsprodusenters og revisors insentiver til å gjøre en overordnet vurdering av om regnskapet gir en dekkende framstilling, samt gjør det mulig for regnskapsprodusenter å utarbeide regnskap som ikke reflekterer underliggende inntjening og finansiell stilling på en dekkende måte (Kvifte og Johnsen 2008, s. 54).

Generelt har US GAAP vært omtalt som regelbasert, mens IFRS gjerne har vært omtalt som mer prinsippbasert. Årsaker til dette mener Kvifte og Johnsen (2008, s. 54) skyldes blant annet at US GAAP har hatt en mye lengre levetid og dermed har utformet et langt mer omfattende regelsett samt at rammeverket er gitt en høyere autoritet og aktiv rolle i praksis i IFRS enn hva som er tilfellet for US GAAP.

Kvifte og Johnsen (2008) ser likevel på denne generelle betraktningen av skillet mellom de to regnskapsregimene som problematisk. Ettersom begge regelsettene i utgangspunktet er prinsipielt forankret i et konseptuelt rammeverk, burde begge regnskapsregimene være

prinsippbaserte. Dette er altså likevel ikke tilfelle i praksis. Den allmenne oppfatningen om at formålstjenlige regnskapsregimer må være prinsippbaserte for at de skal representere de underliggende økonomiske realiteter i enhver situasjon, er dermed ikke ivaretatt (Kvifte og Johnsen 2008, s. 55).

Det hevdes av Kvifte og Johnsen (2008) at dersom en skal nå målsetningen om et prinsippbasert regnskapsregime, må en tilstrebe at den normative og deduktive formen i rammeverket gjennomføres. En må videre sikre at rammeverkets autoritet ivaretas, og på denne måten hindre standardsetters mulighet til å ignorere det regnskapsteoretiske fundamentet. (Kvifte og Johnsen 2008, s. 56)

«Et konseptuelt rammeverk som er gitt det innhold og den status som er påkrevet, vil danne grunnlaget for utviklingen av et prinsippbasert regime som plasserer ansvaret for at regnskapet faktisk reflekterer de reelle økonomiske underliggende forhold der det hører hjemme, nemlig hos regnskapsprodusentene og revisorene» (Kvifte og Johnsen 2008, s. 56)

3.4.6 Kvalitetskrav til regnskapet

De to underliggende forutsetninger som representerer premisser som kvalitetskravene til regnskapet, ifølge IASB, skal forstås innenfor er (Kvifte 2010b, s. 44):

- *Periodiseringsprinsippet* som innebærer at transaksjoner og hendelser skal regnskapsføres i de periodene de skjer, og at effektene av dem skal henføres til de periodene de vedrører.
- *Fortsatt-drift-forutsetningen* som innebærer at det forutsettes at virksomheten vil fortsette i overskuelig framtid med mindre foretaket har intensjoner om eller er tvunget til å avvikle eller betydelig nedskalere virksomheten.

Det stilles fire kvalitetskrav til finansregnskapet utover dette; regnskapsinformasjonen skal være *forståelig, relevant, pålitelig og sammenlignbar* (Kvifte 2010b, s. 44 – 48).

Det første kravet IASB stiller er at regnskapsinformasjonen skal være *forståelig* for brukere med rimelig gode økonomikunnskaper, forståelse og vilje til å sette seg inn i den informasjonen som presenteres.

Ifølge IASBs rammeverk har informasjonen *relevans* dersom den påvirker brukerens økonomiske beslutninger ved å bidra til at brukeren kan utarbeide forventninger om tidligere, nåtidige eller framtidige hendelser, samt bekrefte eller korrigere tidligere vurderinger (IASB F pkt. 26). IASB legger følgelig til grunn at bare vesentlig informasjon har relevans og betrakter i så måte vesentlighetsbetraktningen som en del av kravet til relevans (Kvifte 2010b, s. 46).

Pålitelighet deles inn i tre delkomponenter; validitet, verifiserbarhet og nøytralitet. Mens validitet innebærer at informasjonen måler det den gir seg ut for å måle, er verifiserbarhet synonymt med objektivitet og beskriver graden av enighet mellom ulike uavhengige regnskapsbrukere. Nøytralitet innebærer videre at informasjonen ikke er påvirket av målerens forutinntatte preferanser (Kvifte og Johnsen 2008, s. 65 og 68).

Kravet til *sammenlignbarhet* har to dimensjoner: Mens konsistenskravet refererer til sammenligning over tid, viser kravet til ensartethet til sammenligninger mellom ulike foretak. Gjennom standardsettingen har IASB vist vilje til å sikre sammenlignbarhet. Mens konsistenskravet blant annet er ivaretatt ved krav om at eventuelle prinsippendringer skal behandles retrospektivt ved omarbeiding av tidligere års sammenligningstall (IAS 8), så er kravet til ensartethet hensyntatt gjennom en kontinuerlig reduksjon av tillatte alternativer i de ulike standarder. Angående arbeidet med det siste punktet, har IASB likevel en stor utfordring hva gjelder introduksjon av økt fleksibilitet innenfor standardene (Kvifte 2010b, s. 48).

3.5 *Kontroll av regnskapskvaliteten*

Ifølge Penman (2010, s. 609-610) er det fem punkter en bør undersøke for å kontrollere regnskapskvaliteten:

a) *Kvaliteten til de generelle regnskapsprinsipper*

Finnes det mangler ved de generelle regnskapsprinsippene/GAAP? Dersom prognoser av selskapets forventede prestasjoner baseres på regnskap som er ført etter de gjeldende generelle regnskapsprinsipper, men disse prinsippene ikke omfatter alle verdirelevante aspekter i selskapet, vil også verdivurderingene tilsynelatende bli mangelfulle.

b) *Revisjonskvaliteten*

Revisor skal være en allmennhetens tillitsperson. Dersom det finnes brudd på de generelle regnskapsprinsippene, enten i form av feil eller misligheter, skal revisor normalt avdekke disse. Investorene og analytikerne tar gjerne for gitt at dette er tilfellet. Selv om revisor skriver under på en umodifisert konklusjon, eller ren revisjonsberetning, som vil si at revisor har oppnådd betryggende sikkerhet for at regnskapet er uten vesentlig feilinformasjon (Eilifsen et al. 2010, s. 553 - 554), kan det være feil i revisors oppfatning som gjør at viktige opplysninger ikke avdekkes. Interessekonflikter eller ulike former for press på revisor, kan også føre til at revisor signerer beretningen til tross for at regnskapet kan inneholde flere poster som er tvilsomme.

c) *Kvaliteten i anvendelsen av de generelle regnskapsprinsipper*

De generelle regnskapsprinsippene begrenser gjerne valg av regnskapsmetoder selskapet kan anvende. Det endelige valget kan være preget av et ønske om manipulasjon av enkelte poster, og dette kan da bli godtatt av revisor siden de generelle regnskapsprinsippene likevel er fulgt. Dette kan særlig få store utslag ved beregning av estimater som eksempelvis antatt levetid for eiendeler, framtidige garantiforpliktelser, pensjonskostnader og restrukturingskostnader. Ledelsen styrer virksomheten, men kan også styre resultatene i betydelig grad om ikke regelverket og kontrollmekanismene er robuste nok.

d) *Kvaliteten på transaksjonene*

Et selskap kan følge de generelle regnskapsprinsippene, men samtidig tilpasse regnskapsføringen for å oppnå ønskede resultater. Dette kan skje på to måter:

- Styre periodiseringen av inntekter og kostnader for å oppnå de ønskede resultater for perioden. Ledelsen kan ha kortsiktige insentiver som bonuser, forfremmelse og lignende som kan legge føringer for slik regnskapsføring.
- Strukturering av transaksjoner kan vektlegge regler framfor substans og underliggende forhold. Forretningsavtaler organiseres slik at de får den ønskede regnskapsmessige behandlingen, men ved å se nærmere på substansen i avtalene kan den regnskapsmessige rapporteringen vise seg å være uheldig eller bære preg av tilsiktede feil som eksempelvis manipulasjon.

e) *Kvaliteten på opplysningene*

Er opplysningene som presenteres i årsregnskapet tilstrekkelig for å analysere regnskapet? Gir ledelsen riktige utfyllende opplysninger til revisorer og analytikere som ber om dette? Opplyses det om de regnskapsmessige metoder som er benyttet slik at brukeren kan analysere kvaliteten av regnskapet på dette grunnlag?

Uten tilgang på tilstrekkelig informasjon i regnskapet, er det svært vanskelig å utføre pålitelige analyser og verdivurderinger av selskapet. Med tanke på verdivurderinger, er det da særlig fire typer informasjon som er vitalt:

- *Informasjon som forklarer skillet mellom operasjonelle og finansielle poster.*
- *Informasjon som forklarer skillet mellom normale og unormale poster.*
- *Informasjon som søker å forklare bedriftens kjernelønnsomhetsdrivere.*
- *Informasjon som opplyser om de benyttede regnskapsmessige metoder samt hvorvidt regnskapet er utarbeidet i samsvar med de grunnleggende regnskapsprinsipper.*

3.6 IFRS i EU og Norge

IFRS-forordningen er utarbeidet av IASB og ble i 2002 vedtatt av EU, med virkning fra og med 2005. Forordningen er en del av målsetningen om ett felles globalt regnskapsspråk (BDO 2011, s. 4) og den inneholder grovt sett to sentrale krav: For det første er alle børsnoterte foretak i både EU og EØS pålagt å rapportere etter IFRS. For det andre skal alle land som er en del av forordningen ha et kontrollorgan som sørger for at standardene oppfylles blant de selskaper som faller inn under ordningen (Kvifte 2011b, s. 37).

Forordningen er, siden den også rammer Norge som medlem av EØS, blitt implementert i RL § 3-9. Fra 2005 til 2011 var det kun forordningens obligatoriske virkeområde, konsernregnskapet for børsnoterte foretak, som var rapporteringspliktig etter IFRS-standardene i Norge. Fra og med 1. januar 2011 skal likevel også børsnoterte selskaper som ikke er konsern i Norge anvende IFRS i selskapsregnskapet (Kvifte 2011b, s. 36). Regnskapsstandarder innført av IASB fram til 2001 hadde benevnelsen IAS. På de regnskapsmessige områder der nye IFRS-standarder ikke er blitt innført, er disse fortsatt gjeldende og inngår således i dagens IFRS.

Som følge av at EU tidlig så sine begrensninger i oppfølging og konsekvensvurderinger av de nye standardene og tolkningene innen IFRS, ble det etablert et rådgivende organ som skulle ta seg av dette. Organet heter European Financial Reporting Advisory Group, benevnes ofte bare ved EFRAG, og er et privat fagorgan satt sammen av en rekke europeiske regnskapsfaglige institusjoner (Kvifte 2011b, s. 34).

Det andre hovedkravet i IFRS-forordningen er at det i alle EU- og EØS-land skal opprettes et eget kontrollorgan som skal bidra til at hovedmålsettingen med forordningen, som er effektivisering av kapitalmarkedene, oppnås. Kontrollorganets oppgave blir dermed å kontrollere at alle selskaper som er rapporteringspliktige etter IFRS imøtekommer kravet på en tilfredsstillende måte. I Norge er kontrollordningen lagt til Finanstilsynet, som for øvrig også kontrollerer de øvrige norske noterte selskaper (Kvifte 2011b, s. 38).

3.7 *Regnskapsføring av leieavtaler*

3.7.1 *Bakgrunn*

Gjennom de siste tiårene har leieavtaler vært et kontroversielt tema innenfor regnskapsfaget (Dyrkorn og Klette 2001, s. 46). Den internasjonale standarden IAS 17 ble endelig klar i slutten av 1982 og implementert fra og med regnskapsåret 1984 (IAS Plus 2012a). En revidert versjon av denne standarden ble klar i 1997 og fikk effekt fra og med regnskapsåret 1999.

Den reviderte utgaven innebar ikke vesentlige endringer, men ble primært gjennomført for at standarden skulle være i bedre overensstemmelse med øvrige standarder, samt som et ledd i arbeidet til IASC med å utvikle «et sett med kjernestandarder som skulle kunne aksepteres av IOSCO som grunnlag for internasjonale kapitaltransaksjoner.» (Dyrkorn og Klette 2001, s. 46) Styret i IASC uttrykte også i forbindelse med godkjenningen av den reviderte standarden at en mer omfattende revisjon av standarden, i samarbeid med andre standardsettere, var et siktemål (Dyrkorn og Klette 2001, s. 46).

I juli 1996 utga G4+1-gruppen en rapport med navnet «Accounting for Leases: A new approach – Recognition by Lessees of Assets and Liabilities Arising under Lease Contracts», også kalt McGregor-rapporten. Gjennom rapporten ble det påpekt en rekke svakheter i de gjeldende regnskapsstandarder for leieavtaler. Den store innvendingen var at ved gjeldende standarder blir vesentlige eiendeler og forpliktelser ikke regnskapsført dersom leieavtalen betraktes som operasjonell. Dersom man i stedet utarbeidet en helt ny standard som behandlet alle leieavtaler på samme måten, ville, ifølge rapporten, sammenlignbarheten og nytteverdien av regnskapene bli vesentlig forbedret, (Dyrkorn og Klette 2001, s. 46).

På bakgrunn av McGregor-rapporten, sendte IAS i 2000 ut et diskusjonsnotat kalt: «Leases – Implementation of New Approach». Oppfølgingen av dette diskusjonsnotatet har drøyd ut i tid utover 2000-tallet, men ble i 2006 endelig satt på IASBs prosjektagenda. Et nytt diskusjonsnotat ble så publisert i 2009, før et høringsutkast ble klart i august 2010. Høringsutkastet har møtte ulike reaksjoner fra de ulike regnskapsmiljøer, jf del 3.11 og 4.6, og innføringen av en ny standard har således ytterligere latt vente på seg (IAS Plus 2012b).

3.7.2 Definisjon og tolkninger

I IAS 17 defineres en leieavtale som:

«en avtale der utleier mot én eller en serie betalinger overfører til leietaker retten til å bruke en eiendel i en nærmere avtalt periode.» (IAS 17.3)

Av definisjonen kan man konkludere med at det er substansen i avtalen, heller enn avtalens form, som er avgjørende for om det er en leieavtale. Avtaler som ikke er utformet som leieavtaler kan dermed være det, og vise versa. Det er følgelig utarbeidet tolkninger, nærmere bestemt IFRIC 4 og SIC 27, til standarden, der det nærmere drøftes hvorvidt en avtale er, eller inneholder, en leieavtale, samt hvordan man skiller leiebetalinger fra øvrige betalinger i avtaler, som eksempelvis tilleggstjenester utført av utleier (Puri og Husby 2011, s. 338).

Gjennom tolkningen IFRIC 4 gis det veiledning i hvordan det kan fastslås hvorvidt avtaler er, eller inneholder leieavtaler, som skal regnskapsføres i samsvar med IAS 17. Det er definert to kriterier som må være oppfylt for at en avtale skal sies å være eller ha innhold av en leieavtale (Puri og Husby 2011, s. 339-340):

- a) *Oppfyllelse av avtalen er avhengig av en særskilt eiendel eller særskilte eiendeler*
Selv om en bestemt eiendel kan være uttrykkelig identifisert i en avtale, er det likevel ikke en leieavtale dersom oppfyllelsen av avtalen ikke er avhengig av bruken av den bestemte eiendelen. Et eksempel på dette er dersom leverandøren er pliktig til å levere en spesifisert mengde varer eller tjenester, men har rett og mulighet til å levere disse varene eller tjenestene ved hjelp av eiendeler som ikke er spesifisert i avtalen.

En avtale som ikke er avhengig av bruken av en spesifikk eiendel, for eksempel et skip, vil dermed ikke falle innenfor definisjonen. Unntaket er dersom eiendelen ikke er spesifikt spesifisert, men det på ingen måte er lønnsomt eller praktisk mulig for utleier å oppfylle sine forpliktelser ved alternative eiendeler. Da kan avtalen fortsatt anses å være en leieavtale.

Begrunnelsen for at kriteriet om en særskilt eiendel virker å være en konsekvens av lovteksten i IAS 17, der det kommer fram at:

«En leieavtale klassifiseres som finansiell leieavtale dersom den i det vesentlige overfører all risiko og avkastning forbundet med eierskap. En leieavtale klassifiseres som operasjonell leieavtale dersom den ikke i det vesentlige overfører all risiko og avkastning forbundet med eierskap» (IAS 17.6)

Enhver leieavtale, både operasjonell og finansiell, er altså forbundet med minimum en viss grad av risiko. Dette står i kontrast til andre løse tjenesteleveranser der tjenesteleverandøren gjerne påtar seg all risiko. Ved å sette et slikt kriterium for leieavtaler, vil standardsetter dermed avgrense leieavtaler mot øvrige tilsvarende tjenesteleveranser som ikke oppfyller kriteriet.

b) *Avtalen overdrar en rett til å bruke eiendelen*

Av IFRIC 4.9 framkommer det at *«en avtale overfører bruksretten til en eiendel dersom kjøperen har rett til å kontrollere bruken av den underliggende eiendelen»* (IFRIC 4 2009, referert i Puri og Husby 2011, s. 341). Av de underliggende vilkår forutsettes det kort oppsummert at leietaker da minimum har en viss disposisjonsrett og kontroll over leieobjektet i leieperioden.

Tilsvarende som hva gjelder IASBs balanseorienterte definisjon av en eiendel, jf. del 3.4.2, er kontrollelementet også vesentlig ved vurderingen av om avtalen overdrar en rett til å bruke eiendelen ved leieavtaler. Ifølge Kvifte (2010b, s. 53) skaper kontrollbegrepet, og forpliktelsesbegrepet, uklarheter i mange situasjoner. Ut fra den balanseorienterte definisjonen *«forventes»* en eiendel å gi virksomheten *«framtidige økonomiske fordeler»*. Siden begrepet *«forventes»* ikke er nærmere definert i rammeverket, er en sannsynlighetsovervekt naturlig å legge til grunn her. (Kvifte 2010b, s. 54-55). De underliggende vilkår av IFRIC 4.9 som anvender ordlyden *«viss disposisjonsrett»* virker å bygge på denne betraktningen.

Vurderingen over skal ifølge IFRIC 4.10 foretas ved begynnelsen av avtaletiden, som er *«det tidligste av avtaletidspunktet og tidspunktet da partene forplikter seg til hovedvilkårene i*

avtalen» (IFRIC 4 2009, referert i Puri og Husby 2011, s. 343). En ny vurdering, etter avtalens begynnelse, av hvorvidt avtalen inneholder en leieavtale, kan videre kun skje dersom (IAS 17.10, referert i Puri og Husby 2011, s. 344):

- a) *Kontraktvilkårene endres, med unntak av fornyelse eller forlengelse.*
- b) *Endringer i fastsettelsen av hvorvidt oppfyllelsen er avhengig av en nærmere angitt eiendel foreligger.*
- c) *Eiendelen endres i vesentlig grad.*

Eksempel på en leieavtale

Et oljeselskap inngår en avtale med en reder om leie av et forsyningsskip («supply») for en bestemt periode. Rederen stiller skipet til disposisjon for oljeselskapet, men er fortsatt juridisk eier av skipet. Avtalen inneholder følgende elementer:

- Skipet er eksplisitt definert i kontrakten, men rederen har samtidig en kontraktmessig rett til å levere de avtalte tjenestene med et annet tilsvarende skip. Dette er likevel ikke lønnsomt eller praktisk gjennomførbart fra rederens side.
- Rederen er ansvarlig for å holde skipet seilingsdyktig og operativt, og har samtidig ansvar for nødvendige reparasjoner og vedlikehold etc.
- Leietaker, som er oljeselskapet, vil betale et fast beløp (rate) per dag for leie av skipet i tillegg til en ekstra variabel leie avhengig av hvor stor del av skipets kapasitet som benyttes og hvilken type last som transporteres. Dersom restkapasitet eksisterer, og eventuell tilleggslast kan fraktes kombinert med oljeselskapets avtalte last, kan denne selges i det eksterne markedet etter oljeselskapets samtykke.
- Reder må selv dekke eventuelle tap som skyldes ineffektiv drift.
- Dersom rederen ikke er i stand til å møte leietakers (oljeselskapets) behov for transport, gitt skipets kapasitet, vil rederen være ansvarlig for eventuelle tap som leietaker måtte påføres som følge av dette.

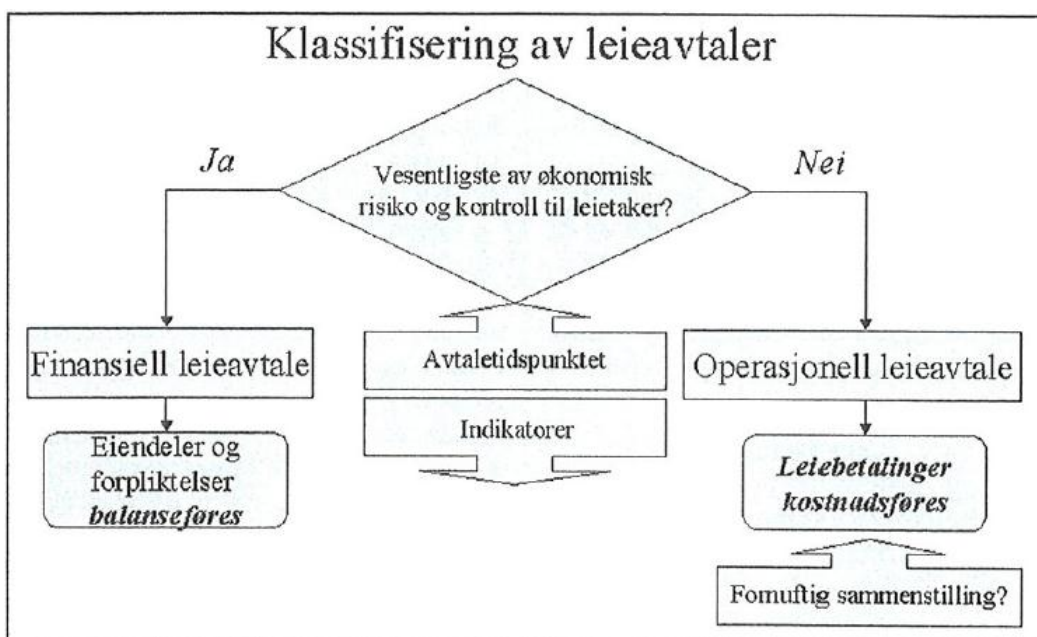
Den beskrevne avtalen vil tilfredsstille kravene til en leieavtale slik disse er definert i dagens standard IAS 17 og veiledningsnotatet IFRIC 4. En spesifikk eiendel er identifisert i avtalen og oppfyllelsen av avtalen er avhengig av denne eiendelen (skipet). Selv om rederen har en

kontraktsmessig rett til å benytte tilsvarende skip, har denne retten ingen praktisk betydning. Oljeselskapet har rett til å få dekket sitt behov for transport, gitt skipets kapasitet, og må således sies å ha en rett til å kontrollere bruken av skipet. Dette til tross for at det er rederen som står ansvarlig for nødvendig vedlikehold, mannskapet og driften av skipet.

Eksemplet over er her ment å gi leseren en praktisk tilnærming til de definisjoner og tolkninger som gjelder for leieavtaler. Essensen i eksemplet vil likevel bli nærmere diskutert i del 4.6.3 og 4.6.6, som omhandler såkalte tidscertepartikontrakter i skipsfarten.

3.8 *Klassifisering av leieavtaler*

Leieavtaler har historisk vært klassifisert på to ulike måter, nærmere bestemt som finansielle eller operasjonelle leieavtaler. Hovedforskjellen ved klassifiseringen er at mens finansielle avtaler balanseføres og avskrives, så blir operasjonelle avtaler betraktet som kostnadsført direkte. Det avgjørende for klassifiseringen er knyttet til hvorvidt leietaker på avtaletidspunktet, som er det tidspunktet da leieavtalen inngås, har overtatt det vesentligste av økonomisk risiko og kontroll knyttet til det underliggende leieobjektet. Dersom dette har vært tilfelle, har leieavtalen historisk blitt klassifisert som finansiell, og dersom vilkårene ikke er oppfylte som operasjonell (Dyrkorn og Klette 2001, s. 41)



Figur V: Klassifisering av leieavtaler (Dyrkorn og Klette 2001, s. 42)

Klassifiseringen av leieavtalen avhenger videre av det reelle innholdet i transaksjonen mer enn kontraktens form, og baseres på i hvilken utstrekning risiko og avkastning knyttet til eiendelen ligger hos utleier eller leietaker (Puri og Husby 2011, s. 346).

Indikatorene på finansielle avtaler er delt i to grupper: Den første gruppen av indikatorer vil etter IAS 17.8 hver for seg medføre at leieavtalen skal klassifiseres som finansiell, mens den andre gruppen etter IAS 17.9 består av svakere indikatorer som alene eller kombinert kan medføre at avtalen klassifiseres som finansiell, sett opp mot en helhetsvurdering av avtalen.

Den første gruppens indikatorer som separat sett normalt vil medføre at en leieavtale klassifiseres som finansiell er at (IAS 17.8):

- a) *leieavtalen overfører eierskap til eiendelen til leietaker ved utløpet av leieperioden,*
- b) *leietaker kan velge å kjøpe eiendelen til en pris som forventes å være tilstrekkelig lavere enn virkelig verdi på den dato da leietaker kan velge å kjøpe eiendelen til at det ved leieavtalens begynnelse er rimelig sikkert at leietaker vil benytte seg av dette,*
- c) *leieperioden strekker seg over mesteparten av eiendelens økonomiske levetid, selv om eiendomsretten ikke blir overført,*
- d) *ved leieavtalens begynnelse overstiger nåverdien av minsteleien så godt som hele den virkelige verdien av den leide eiendelen, og*
- e) *de leide eiendelene er av en så spesialisert art at bare leietaker kan benytte dem*

Indikatorer på situasjoner som alene eller kombinert med andre også kan føre til at en leieavtale blir klassifisert som en finansiell leieavtale, er (IAS 17.9):

- a) *dersom leietaker kan si opp leieavtalen, og utleiers tap i tilknytning til oppsigelsen bæres av leietaker,*
- b) *når gevinster eller tap fra svingninger i den virkelige verdien av restverdien tilfaller leietaker (for eksempel i form av en leierabatt som tilsvarer mesteparten av salgsprovenyet ved avslutningen av leieavtalen), og*
- c) *når leietaker kan fornye leieavtalen i nok en periode til en leie som er vesentlig lavere enn markedsleien.*

3.9 Regnskapsanalyse og nøkkeltall

3.9.1 Regnskapsanalyse

«Regnskapsanalysens generelle målsetting er å komme bak tallene i regnskapet for bedre å forstå bedriftens resultat og utvikling. Forholdstall er en viktig del av regnskapsanalysen og bidrar til å øke informasjonsverdien av årsregnskapet for regnskapsbrukerne.»
(E&Y 2011b, s. 227)

Som nevnt i del 3.5, avhenger analysen av regnskapet av flere faktorer som bestemmer kvaliteten som tallmaterialet i analysen bygger på. Ulike regnskapsprinsipper vil også, naturlig nok, føre til ulike nøkkeltall. Nøkkeltallene sier videre kun noe om situasjonen i selskapet på et gitt tidspunkt. For å trekke konklusjoner om selskapers prestasjoner, finansielle stilling og utvikling, bør en derfor benytte nøkkeltall over flere perioder, dersom det er med grunnlag i disse man ønsker å måle selskapet (E&Y 2011b, s. 227).

3.9.2 Nøkkeltall

Hvilke nøkkeltall som er beskrivende for et gitt selskap, må blant annet vurderes ut fra selskapets egenart, bransje og utvikling (E&Y 2011b, s. 227). Med tanke på at analysen i denne oppgaven handler om leieavtaler med vekt på shippingbransjen, vil jeg her velge å se på de nøkkeltall som er mye brukt i denne bransjen, blant annet av kreditorer og analytikere, og som gir store utslag ved de forventede endringene i regelverket, som beskrives nærmere i de kommende delkapitlene. Da analysene av de utvalgte selskapers nøkkeltall her i all hovedsak er ment å illustrere de teoretiske poengene som framkommer i resten av oppgaven, vil her de vanligste og enkleste versjonene av nøkkeltallene benyttes.

Følgende nøkkeltall er dermed av de ovennevnte årsaker valgt:

- *Avkastning på sysselsatt kapital (ROCE)* =
$$\frac{(\text{Driftsresultat} + \text{finansinntekter}) * 100 \%}{\text{Total kapital} - \text{rentefri gjeld}}$$

«Sysselsatt kapital er definert som den del av selskapets finansiering som skal ha avkastning basert på det resultatet som er definert i telleren. (...) Som rentefri gjeld

regnes all gjeld hvis kostnad inngår i driftsresultatet. Hvis kostnaden allerede er reflektert i driftsresultatet vil denne kapitalen allerede ha fått sin avkastning og beregningen av rentabiliteten blir da feil om en ikke justerer nevneren» (E&Y 2011b, s. 228)

Dersom et selskap finansierer nye eiendeler ved å ta opp nye lån, vil totalkapitalen øke, og ROCE dermed bli redusert. For finansielle leieavtaler der leieavtalene balanseføres, vil utfallet være tilsvarende, med økt totalkapital og lavere ROCE. Dersom eiendelene derimot finansieres gjennom en leieavtale som betraktes som operasjonell, vil totalkapitalen og ROCE være upåvirket.

- *Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortisation (EBITDA)*

Det er i dag vanlig å presentere driftsresultatet før av- og nedskrivninger, ofte benevnt som EBITDA. Dette måltallet er særlig vektlagt ved vurdering av den underliggende inntjeningen i et selskap (Kvifte 2010a). Ved bruk av dette måltallet er det likevel viktig at investorer og analytikere også benytter øvrige nøkkeltall, da EBITDA kan manipuleres ved gal periodisering av inntekter og kostnader samt ved utsettelse av betydelige engangskostnader, som vedlikehold og restruktureringer, for å opprettholde måltallet på et forventet nivå (Investopedia 2012).

Ved leieavtaler, vil EBITDA variere avhengig av leieavtalens klassifisering, jf. del 3.8. Ved operasjonelle leieavtaler vil leiekostnaden føres som driftskostnad og dermed inkluderes i EBITDA. Ved klassifisering av leieavtalene som finansielle, vil derimot leiekostnaden føres som en finansiell kostnad og dermed ikke inkluderes i EBITDA. EBITDA vil dermed bli høyere ved finansiell klassifisering enn ved operasjonell klassifisering. For brukere som aktivt bruker dette måltallet, kan dette få vesentlige konsekvenser, noe som vil bli nærmere diskutert i del 4.6.2 og 4.6.10.

- *Egenkapitalandel (i prosent) = $\frac{\text{Egenkapital inklusive minoritetsinteresser} * 100 \%}{\text{Totalkapital}}$*

Egenkapitalandelen forteller noe om selskapets soliditet, samtidig som den indikerer selskapets relative finansielle handlefrihet og evne til å motstå tap på et bestemt måletidspunkt. De spesifikke risikoforholdene og selskapets inntjeningsevne vil være

avgjørende for å kunne sette et spesifikt krav til dette nøkkeltallet (Huneide et al. 2002)

Dersom nye leieavtaler, eller leieavtaler som i dag føres operasjonelt, blir balanseført, jf. del 3.8, vil totalkapitalen, som nevnt over, øke. Siden egenkapitalen holdes konstant så lenge eierne ikke går inn med flere midler eller bedriften oppnår overskudd, vil dermed egenkapitalandelen bli lavere ved balanseføring av leieavtaler.

- $$\text{Gjeldsgrad} = \frac{\text{Gjeld}}{\text{Egenkapital}}$$

Gjeldsgraden, «debt-to-equity-ratio», viser forholdet mellom belånt kapital og kapitalen som er innskutt av eierne.

Av tilsvarende resonnering som over, med høyere totalkapital og konstant egenkapital, så vil gjelden og dermed gjeldsgraden øke som følge av en balanseføring av leieavtalene.

3.10 Gjeldende standarder

3.10.1 IAS 17 – styrker og svakheter

Som nevnt tidligere, har det siden innføringen av IAS 17 i 1982 vært få endringer i standarden, jf del 3.7.1. IAS 17 kan med andre ord sies å være en etablert standard der regnskapskravene, med skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler, og forskjellene i regnskapsføringen av disse, er godt forstått og forankret i praksis (Puri og Husby 2011, s. 357). Likevel har det fra flere hold vært rettet kritikk mot eksisterende standard: Utilstrekkelige krav til noteinformasjon, manglende sammenlignbarhet, muligheter for tilpasning og strukturering av kontrakter, komplekse regler med ulik klassifisering av leieavtalene, samt manglende konsistens med rammeverk, har i korte trekk utgjort hovedpunktene i denne kritikken (IASB 2009, pkt. 1.12-1.14 og 3.26 og Kvifte 2010a).

Som beskrevet i del 3.7.2 angir IAS 17 flere kriterier som alene eller kombinert vil medføre at en leieavtale skal klassifiseres som finansiell og dermed balanseføres. Siden den endelige konklusjonen skal bygge på en helhetsvurdering av innholdet og substansen i den spesifikke avtalen, heller enn avtalens form, vil vurderingen i mange tilfeller også kreve utstrakt bruk av skjønn (Puri og Husby 2011, s. 357)

Ved eksisterende standard kan det derfor oppstå situasjoner der to avtaler med tilnærmet samme substans, blir ulikt regnskapsført. Når ett selskap da har balanseført en eiendel mens et annet fører leien som en kostnad, vil både balanse, resultat og nøkkeltall påvirkes ulikt som følge av dette. Leieavtalene kan også regnskapsføres forskjellig hos leietaker og utleier, noe som heller ikke er konsistent. En annen konsekvens kan være strukturering av avtaler på en slik måte at man unngår kravene til balanseføring (IASB 2009, pkt. 1.12c)). Et hovedargument i kritikken mot eksisterende standard har derfor vært manglende sammenlignbarhet. Av dette følger også redusert beslutningsnytte av informasjonen i regnskapet (Puri og Husby 2011, s. 357). Et av hovedformålene med regnskapet vil da være svekket, jf. del 3.2.1.

Ved analyser av selskaper i dag, er det i stor grad opp til brukeren selv, ut fra notene, å vurdere verdien og gjeldsforpliktelsene av operasjonelle leieavtaler. I forbindelse med blant annet vurderinger av selskapers gjeldskapasitet, ser brukerne seg i dag nødt til å justere selskapers balanser. Dette medfører at ulike brukere vil komme fram til ulike subjektive anslag for de totale gjeldsforpliktelsene knyttet opp til leieavtalene. Med et krav om balanseføring av alle leieavtaler, vil slike justeringer, ifølge kritikerne av dagens regelverk, bli vesentlig redusert, noe som igjen vil bidra til bedre sammenlignbarhet mellom selskapene. Mot dette kan likevel argumenteres at krav om balanseføring vil gjøre regelverket mer komplekst og kostbart, og at investorer, analytikere og kredittratingbyråer likevel vil fortsette med å utarbeide egne anslag ved verdsettelse av leieavtaler, jf. del 4.6.10.

3.10.2 Forskjeller mellom NRS 14 og IAS 17

Selv om den norske standarden NRS 14 bygger på den internasjonale IAS 17, er det likevel enkelte forskjeller mellom standardene. Disse er blant annet:

- NRS 14 dekker ikke regnskapsføring hos utleier. Det vises således til IAS 17 på dette punktet (NRS 14, s. 1).
- *«Ved beregning av minimumsleie skal leietakers garantibeløp for restverdien etter IAS 17 settes til det maksimale beløp som kan komme til utbetaling, men etter NRS 14 er det forventet beløp som skal tas med i beregningen.» (Puri og Husby 2011, s. 358)*
- *«I IAS 17 er anskaffelseskost for leieavtaler markedsverdien av eiendelen, eller nåverdien av leiebetalingene dersom denne er lavere. I NRS 14 er anskaffelseskost for leieavtaler nåverdien av leiebetalingene (vederlaget). I praksis vil dette vanligvis ikke resultere i ulik verdsettelse.» (Puri og Husby 2011, s. 358)*
- Ved beregning av nåverdi har IAS 17 bruk av implisitt rente som preferert løsning. Ifølge Molstad (2003) vil bruk av implisitt rente, som framkommer som *«en kalkulatorisk internrente beregnet med utgangspunkt i kjøpsprisen for leieobjektet og de kontantstrømmene man har bestemt skal inngå i transaksjonen»* (Molstad 2003, s. 19), innebære at transaksjonsprisen ikke gjøres til gjenstand for en separat måling, men at verdien i stedet settes lik verdien ved kjøp (Molstad 2003, s. 19).

Den norske standarden tar ikke standpunkt til hva som skal velges av implisitt rente og bruk av alternativ lånerente, ved beregning av nåverdi. Ifølge Molstad (2003) avhenger fastsettelsen av implisitt rente *«av individuelle, skjønnsmessige vurderinger som ikke alltid kan etterprøves»* (Molstad 2003, s. 19). Som følge av en subjektiv feilvurdering i rentefastsettelsen, kan dermed en leieavtale verste fall bli feilklassifisert. Det anbefales derfor at man av prinsipielle årsaker er varsom med bruk av implisitt rente ved verdimåling av leieavtaler i Norge (Molstad 2003, s. 19)

3.10.3 NRS 14 – konsistent med god regnskapsskikk?

Kriteriene for hvorvidt en leieavtale skal klassifiseres som finansiell eller operasjonell, er i hovedsak lik for den norske regnskapsstandarden for leieavtaler, NRS 14, og den tilsvarende internasjonale standarden, IAS 17 (NRS 14, s. 1).

Ifølge Molstad (2004) er verken IAS 17 eller NRS 14 utledet av eller forankret i deres respektive eksisterende rammeverk, henholdsvis det konseptuelle rammeverket og grunnleggende regnskapspraksis. Tvert imot representerer de begge åpenbare brudd med de overordnede prinsipper for regnskapsføring. Molstad (2000) skriver:

«Når NRS(F) har fått en utforming som i all hovedsak er i samsvar med den eksisterende internasjonale regnskapsstandard for leasing (IAS 17), kan dette således ikke tolkes dithen at Norsk RegnskapsStiftelse har konkludert med at kravet om å skille mellom finansiell og operasjonell leasing følger av en nærmere vurdering av bestemmelsene i regnskapsloven. Begrunnelsen er, slik det også fremgår av høringsbrevet, at man har ønsket å harmonisere norsk og internasjonal regnskapspraksis. Dette medfører at den prinsipielle drøftelsen og de påfølgende konklusjoner ikke alltid fremstår fullt ut i samsvar med hverandre.» (Molstad 2000, s. 44)

Molstad (2001) hevder videre at det i forhold til den norske regnskapsloven ikke er noen tvil om at *«det er rettighetene og forpliktelsen etter leieavtalen som skal balanseføres»* (Molstad 2001, s. 28) og at skillet mellom finansiell og operasjonell leie ikke er prinsipielt forankret eller basert på fortolkninger av konkrete norske lovbestemmelser (Molstad 2001, s. 28).

Som følge av de ovennevnte momentene om manglende samsvar mellom IAS 17 og NRS 14 og deres respektive rammeverk, kan behovet for en ny standard virke klart. For denne oppgavens første problemstilling utgjør også punktet om manglende samsvar et av flere viktige kritikkpunkter, jf. del 3.10.1, for den videre diskusjonen. Hva gjelder detaljer og ulike meninger i diskusjonen av manglende samsvar mellom de eksisterende standarder og deres respektive rammeverk, vil her ikke drøftes nærmere i denne oppgaven, da det her ikke anses å være innenfor problemstillingens omfang.

3.11 «New Approach»

3.11.1 Innledning

Som nevnt i de foregående delavnittene, har det, som følge av kritikken mot, og manglene med eksisterende standard, blitt jobbet med å utarbeide en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. Etter at høringsutkastet til ny standard, som i stor grad var en videreføring av

diskusjonsnotatet fra 2009, ble sendt ut i august 2010, har standardsetterne IASB og FASB, også kalt «The Boards», i alt mottatt 786 hørings svar (FASB 2012). Som følge av de mottatte svarene er det også fattet en del beslutninger som endrer på det opprinnelige høringsutkastet (Haugnes og Mamelund 2011, s. 18).

For å danne seg et bilde av hvordan de ulike regnskapsfagmiljøene forholder seg til de foreslåtte endringene, samt på hvilke områder debatten fortsatt pågår, er det i de videre avsnittene valgt å inkludere relevante kommentarer fra sentrale aktører i de pågående diskusjonene. Kommentarer fra både Norsk Regnskapsstiftelse og EFRAG, revisjonsmiljøet ved E&Y, PwC, Deloitte og KPMG, heretter omtalt som «de 4 store», banker og bankforeninger, samt kredittratingbyråer, er i de videre avsnittene derfor tatt med i tillegg til selve forslagene i høringsutkastet.

Det overordnede bildet er at revisjonsmiljøet, det rådgivende organet EFRAG og ratingbyrået S&P virker grunnleggende positive til ny standard, mens banker og bankforeninger ser ut til å ha en mer konservativ holdning og være noe mer negativt innstilte. Norsk Regnskapsstiftelse er i utgangspunktet positive til en ny standard, men mener at høringsutkastet fra 2010 inneholder mangler og lite utfyllende bestemmelser på flere av de vesentlige punkter (NRSt. 2010). Det skal bemerkes at dette overordnede bildet på ingen måte er konsekvent for alle underpunkter knyttet til forslagene til ny standard fra 2010 (IASB 2010a).

Til tross for at de mottatte kommentarene inneholdt mye kritikk av høringsutkastet, og de forslag til endringer som IASB og FASB mottok i løpet av høsten 2010, var hovedpunktene for leietakers regnskapsføring per juli 2011 i stor grad like som de var presentert i høringsutkastet fra 2010:

3.11.2 Definisjon av leieavtaler

Definisjonen i det nye høringsutkastet er en ren videreføring av definisjonen som er utarbeidet i veiledningsnotatet IFRIC 4 (IASB 2006, pkt. 5). En leieavtale skal herav baseres på substansen i avtalen og videre identifiseres basert på to kriterier som gjelder hvorvidt:

1. oppfyllelse av avtalen er avhengig av bruken av en spesifikk eiendel eller spesifikke eiendeler, og
2. avtalen gir rett til å bruke eiendelen («right-to-use-asset»).

På dette området er de ulike høringsinstansene som er presentert over nærmest samstemte i sine kommentarer: Definisjonen er altfor smalt utledet. Nødvendige veiledninger og avklaringer er derfor nødvendig før en endelig standard blir publisert. Deloitte (2010) framhever spesielt at det ønskes en nærmere forklaring av hva som menes med rett eller eksklusivitet i retten til å bruke en eiendel, samt en bedre veiledning rundt hva som kan betegnes som en «spesifikk eiendel» (Deloitte 2010).

I starten av 2011 fattet IASB og FASB en ny tentativ beslutning om at en «spesifikk eiendel» skal defineres som en identifiserbar eiendel, og videre identifiseres som enten eksplisitt eller implisitt i leiekontrakten. Kravet til en implisitt definert eiendel er at det ikke vil være praktisk mulig, eller at det vil være økonomisk ugunstig, å skifte ut den utleide eiendelen med en tilvarende eiendel i løpet av den avtalte leieperioden, jf. del 3.7.2. Til samme tid fattet standardsetterne også et tentativt vedtak om at dersom kunden har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordeler av bruken av den gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen (Deloitte 2011).

3.11.3 Skillet mellom operasjonell og finansiell leie oppheves

Som følge av kritikken mot nåværende standard, særlig med hensyn til manglende sammenlignbarhet og muligheter for avtalestrukturering, foreslås skillet i klassifiseringen av leieavtaler opphevet. Kritikerne hevder dog at dette vil skape nye områder som kilde til avtalestrukturering:

«Finansielle nøkkeltall som måler soliditet og rentabilitet endres. Dette har eksempelvis betydning for utforming og oppfølging av låneavtaler, kompensasjonsavtaler for ledelsen og verdsettelsen av selskapet» (Kvifte 2011b, s. 43-44).

På dette punktet virker de fleste fagmiljøene å være grunnleggende enige om at dagens standard ikke er hensiktsmessig, da den kort oppsummert ikke er prinsipielt forankret samt at den innehar vesentlige mangler, jf. del 3.10.1.

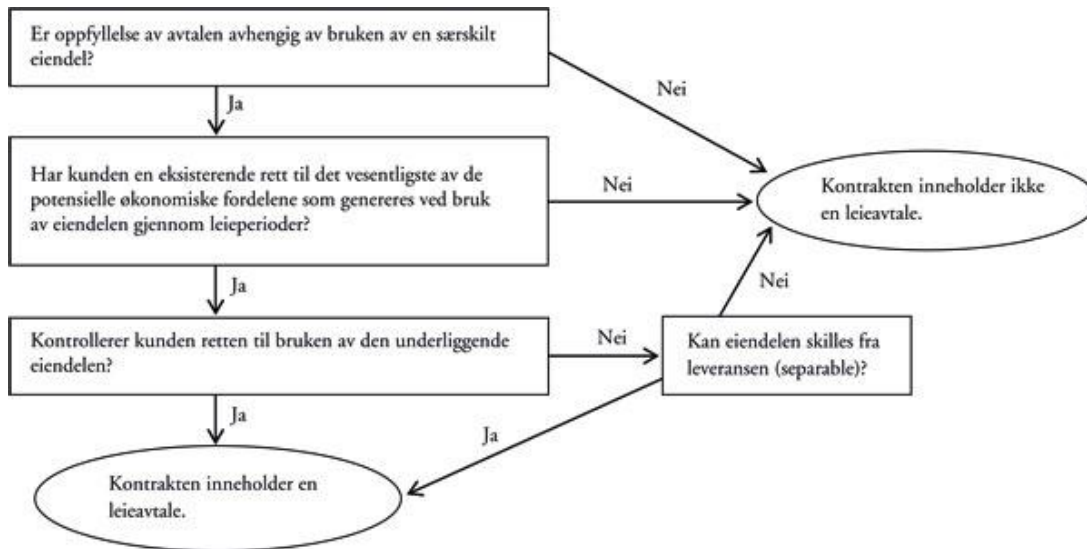
Nordea Finance (2010) argumenterer likevel for at leieavtaler skal være en enkel, praktisk og fleksibel finansieringsmetode med lave tilhørende kostnader. Det hevdes således at det mest hensiktsmessige vil være en justering av eksisterende standard IAS 17, med forbedringer av de gjeldende prinsipper og kravene til noteinformasjon. Med dette utgjør de tilsynelatende en del av et klart mindretall i den pågående debatten. Det som likevel framkommer i mange av kommentarene er frykten for økt kompleksitet av det nye regelverket, som ifølge kritikerne vil medføre flere feil i regnskapene, samt om nytten av nytt regelverk faktisk overgår den ekstra kostnaden det medfører for selskapene, jf del 3.11.12.

3.11.4 Leieavtalene skal balanseføres med en eiendel og en forpliktelse, der eiendelen representerer en bruksrett

Leietaker skal innregne en forpliktelse som er «*lik nåverdien av fremtidige leiebetalinger, og en tilsvarende eiendel som representerer en rett til å bruke den underliggende eiendelen over leieperioden («right-of-use-asset»)*» (Kvifte 2011b, s. 46). Også utgifter som er direkte relatert til forhandlingen og inngåelsen av leieavtalen skal balanseføres. Den balanseførte eiendelen skal videre klassifiseres som et varig driftsmiddel, men presenteres atskilt fra de øvrige eiendeler. Tilsvarende atskilt presentasjon gjelder også for forpliktelsen, som videre skal regnskapsføres til amortisert kost i de etterfølgende perioder (Kvifte 2011b, s. 46).

IASB har videre i tråd med nåværende standard bekreftet at en særskilt eiendel må være en unik og identifiserbar eiendel. Retten til å kontrollere bruken av en særskilt eiendel foreligger dersom «*kunden har muligheten til både å kontrollere og mottar alt det vesentligste av det som produseres av eiendelen*» (Kvifte 2011b, s. 44). Denne definisjonen er altså likevel kritisert for å være for smal, jf del 3.11.2. I de tilfeller der leietaker mottar alt som produseres av eiendelen, men ikke kontrollerer bruken av eiendelen, vil avtalen ikke bli betraktet som en leieavtale. Unntaket er dersom den spesifikke eiendelen er fullt separerbar fra de øvrige tjenestene som leveres. Den skal da likevel betraktes som en leieavtale (Kvifte, s. 44).

Bestemmelsene kan oppsummeres av følgende beslutningstre:



Figur VI: Beslutningstre for fastsettelse av hvorvidt en avtale inneholder en leieavtale (Kvifte 2011b, s. 45)

For et eksempel til figuren over, vises det til eksemplet i del 3.7.2. Oljeselskapet er som nevnt i dette eksemplet avhengig av bruken av det bestemte skipet, som følge av at det enten er økonomisk ugunstig eller ikke praktisk gjennomførbart for rederen å stille et annet skip til disposisjon. Det er også her snakk om et forsyningskip, hvilket normalt vil transportere varer til en eller flere av oljeselskapets plattformer/rigger. Oljeselskapet har videre mulighet for å benytte hele skipets kapasitet om dette er ønskelig. Således må det kunne sies at kunden har «en eksisterende rett til det vesentligste av de potensielle økonomiske fordelene som genereres ved bruk av eiendelen gjennom leieperioden».

Som følge av at oljeselskapet også bestemmer hvilke destinasjoner, da eksempelvis plattformer og rigger, skipet skal seile til, må det også tolkes dithen at selskapet kontrollerer retten til bruken av skipet, selv om denne tolkningen har vært mye debattert i regnskapsmiljøet innenfor skipsfarten, jf. del 4.6.3. Som følge av at alle «grenene» i beslutningstreet her dermed synes å være oppfylt, vil avtalen her også kunne bli regnskapsført som en leieavtale.

Gjennom flere av kommentarene til høringsutkastet, framkommer det at betraktningen der eiendelen representerer en bruksrett virker prinsipielt riktig, men at den foreløpige

betraktningen er mangelfull da den ene og alene, og uten en robust begrunnelse og veiledning (EFRAG 2010), hensyntar bruksretten over en tidsperiode. Videre uttrykkes det her også en bekymring for måleproblemer ved mer komplekse transaksjoner, da særlig med tanke på forlengelsesopsjoner og betinget leie som en del av kontrakten (PwC 2010), jf. del 3.11.5 og 3.11.7.

3.11.5 Leieperiode

Det ble i høringsutkastet foreslått at leieperioden skulle tilsvare sannsynlig leieperiode. Man skulle da inkludere alle forlengelsesopsjoner som det var over 50 % sannsynlighet at ville innfris, «more likely than not to occur», ved fastsettelse av leieperiode. Dette forslaget møtte stor skepsis blant en rekke høringsinstanser: E&Y (2010) er tydelig på at det både av konseptuelle og praktiske årsaker, kun er den ekstra leieperioden som kan antas med rimelig sikkerhet, eller som er «reasonably certain» som bør inkluderes i leieperioden (E&Y 2010). Alle de «4 store» er forøvrig i stor grad samstemte på dette området. Mens KPMG (2010) bruker samme ordvalg som E&Y (2010), uttrykker PwC (2010) og Deloitte (2010) at den ekstra leieperioden må være «virtually certain».

De to ovennevnte begrepene, «reasonably certain» og «virtually certain» er uklare sannsynlighetsbegreper, men må likevel tolkes slik at de krever en sannsynlighet som er vesentlig høyere enn 50 % eller «more likely than not to occur». Fra amerikansk rettspraksis er «reasonably certain» for øvrig gjerne omtalt som «substantially more likely than not» (California Courts 2012).

IASB og FASB hadde per juli 2011 endret på dette punktet, trolig etter påvirkning fra de mottatte kommentarene til høringsutkastet fra 2010. De har derfor nå tentativt i stedet besluttet at leieperioden skal være lik:

«den uoppsigelige leieperioden, samt opsjonsperioder hvor det foreligger vesentlige økonomiske insentiver for å forlenge eller ikke avbryte leieavtalen. (...) Økonomiske insentiver kan for eksempel være vesentlig lavere leiebetalinger i opsjonsperioden eller straffegebyr ved kansellering eller dersom leieavtalen ikke forlenges.» (Kvifte 2011b, s. 47).

Ifølge Kvifte (2011) er den siste definisjonen mer i tråd med dagens regler og vil derfor trolig gjøre implementering av ny standard mindre krevende. Det hevdes videre at: «*Fortsatt kan det, basert på rammeverket, stilles spørsmål ved om opsjonsperioder i det hele tatt skal tas med i beregningen. Opsjoner kan i prinsippet vanskelig medføre en forpliktelse før de faktisk er utøvd. Selskapet har ingen plikt til å avgi økonomiske ressurser før dette tidspunktet.*» (Kvifte 2011b, s. 47).

Den siste betraktningen fra Kvifte (2011) kan likevel diskuteres. Så lenge det foreligger «vesentlige økonomiske insentiver for å forlenge eller ikke avbryte leieavtalen», kan det argumenteres for at det eksempelvis «ved vesentlig lavere leiebetaling» vil være ulønnsomt for leietaker ikke å benytte seg av opsjonen. Dersom det foreligger et straffegebyr ved kansellering eller ikke forlengning av avtalen, vil også leietaker ha en ufravikelig forpliktelse ved brudd av avtalen. I slike tilfeller kan det derfor argumenteres for at opsjonen medfører en forpliktelse før den faktisk utøves, et argument som står i kontrast til det som hevdes av Kvifte (2011).

3.11.6 Kortsiktige leiekontrakter

Det ble i høringsutkastet fra 2010 bedt om tilbakemelding på om det burde gis unntak for kortsiktige leiekontrakter. I januar 2010 var det besluttet at leietaker skulle:

«gis anledning til en forenklet regnskapsføring (måling) av kortsiktige leiekontrakter. (...) Kortsiktige leiekontrakter defineres som leiekontrakter med maksimal mulig leieperiode på mindre enn 12 måneder (inklusive eventuelle opsjoner på forlengelse)» (Aannø 2010, s. 26).

I kommentarene til høringsutkastet var man delt i synet på unntak fra balanseføring for kortsiktige leieavtaler. NRSt. (2010) hevdet at ut fra et konseptuelt ståsted skal alle leieavtaler, uavhengig av periode og størrelse, regnskapsføres likt. Det ble likevel åpnet for at man kan se på mulige forenklinger i en endelig standard, da de nye reglene vil være kostnadmessig utfordrende for mange virksomheter.

De fleste av de store revisjonsselskapene ønsket seg derimot et unntak for korte leieavtaler, da målings- og implementeringskostnadene ved balanseføring, i de fleste tilfeller, ville overgå

nytt for slike avtaler. Det ble påpekt at et slikt unntak ville måtte medføre utfyllende informasjon fra standardsetterne på området, slik at man dermed kan sikre at regelverket er robust, og at strukturering av kontrakter ikke er mulig (E&Y 2010, PwC 2010, KPMG 2010).

IASB og FASB endret i mars 2011, som en følge av tilbakemeldingene, sin opprinnelige beslutning om forenkling for kortsiktige leieavtaler. Det ble nå i stedet vedtatt at kortsiktige leieavtaler kunne utelates fra balansen og regnskapsføres tilsvarende som operasjonelle leieavtaler blir i dag (IASB 2011).

Avgjørelsen om hvorvidt en leieavtale tilfredsstillende kravene til unntaket for kortsiktige leieavtaler, vil ene og alene baseres på den lengst mulige leieperioden for kontrakten, inklusive eventuelle forlengelsesopsjoner (E&Y 2011a).

3.11.7 Leiebetalinger

Forslaget i høringsutkastet fra 2010 om å inkludere også variable leiebetalinger, gikk man i 2011 bort fra (Deloitte 2011), etter at svarene som kom til høringsutkastet generelt var negative til dette. Slike betingede betalinger skal nå regnskapsføres først når de oppstår, en løsning som er i tråd med dagens standard IAS 17. Variable leiebetalinger som i realiteten er faste, skal likevel inkluderes (Kvifte 2011b, s. 48). Eksempelvis kan leiebetalingene være avtalt å øke med enten tre ganger den årlige konsumprisindeksen eller med 2 %. Det skal da legges til grunn en 2 % økning som er det mest sannsynlige utfallet, selv om det ikke er sikkert at dette vil være utfallet (Kvifte 2011b, s. 48).

På dette punktet var både NRSt. (2010) og EFRAG (2010) klare på at man støttet et alternativt syn, der kun variable leiebetalinger som lå utenfor leietakers kontroll, som eksempelvis prisindekser og restverdigarantier, skulle medregnes i beregningen av leietakers forpliktelser. Variable leiebetalinger som var knyttet til bruk og produksjon, og som dermed lå innenfor leietakers kontroll, skulle derimot ikke medregnes. E&Y (2010) og PwC (2010) var, med flere, samsvarende til denne alternative tilnærmingen i sine kommentarer. I endelig standard er det ventet at en veiledning for identifisering av variable leiebetalinger strukturert på en måte som gjør at de i realiteten er faste, vil inkluderes (Deloitte 2011).

3.11.8 Separering av tjenestekomponenter

Det framkommer av høringsutkastet (IASB 2010a, par B5(a)) at dersom en leieavtale inneholder en tjenestekomponent som kan skilles fra selve leiekomponenten, så skal de regnskapsføres hver for seg. Tjenestekomponenten skal da kostnadsføres når den påløper, mens leiekomponenten ved foreslått ny standard vil måtte balanseføres.

Ved avtaler som inneholder både en leiekomponent og en tjenestekomponent, og der tjenestekomponenten er vanskelig å skille ut, ble det gjennom høringsrunden etterlyst uttalelser fra høringsinstansene om hvorvidt man var enige med standardsetternes forslag: For leietaker ble det foreslått at kravene til balanseføring skulle gjelde for den kombinerte kontrakten (IASB 2010a, par B5(b)). Dette synet møtte i hovedsak negative tilbakemeldinger fra de ulike høringsinstansene.

NRSt. (2010) framhever at leie- og tjenestekomponenter må separeres for at kvalitetskravene om relevant og pålitelig informasjon skal oppfylles. EFRAG (2010) er i utgangspunktet enige med NRSt. her, men påpeker samtidig at det er substansen i kontrakten som må avgjøre, og at det derfor kan oppstå tilfeller der en kombinert kontrakt kan være bedre enn høyst usikre estimater i delingen av komponentene i regnskapsføringen. Endelig konklusjon må i så fall baseres på hva som er den dominerende komponenten i avtalen, der vurderingen ellers må følge selskapets egne retningslinjer for deling av leie- og tjenestekomponenter (EFRAG 2010). Dersom EFRAGs tilnærming følges, kan altså incitamentene som ikke er riktige ut fra et prinsipielt synspunkt, likevel vise seg å være de mest hensiktsmessige.

E&Y (2010) framhever, og undrer seg mye over, at standardsetternes forslag i ytterste konsekvens kan føre til situasjoner der retten til å bruke eiendelen vil regnskapsføres med en høyere verdi enn den underliggende eiendelen. Det foreslås derfor bruk av en såkalt «expected cost plus margin approach» for deling av de kombinerte kontraktene. Det vedkjennes videre at en slik deling gjerne vil medføre økt subjektivitet i regnskapsføringen, men at det fra et konseptuelt utgangspunkt og et kost-nytte perspektiv likevel vil være en mer riktig tilnærming (E&Y 2010).

Om utskillelse av tjenestekomponenten likevel resulterer i økt relevans er uklart. Siden leietakeren vil kunne resultatføre denne komponenten direkte, vil det også oppstå insentiver for å allokere mest mulig av leievederlaget til tjenestekomponenter. Man vil da på denne måten dermed unngå kravet om balanseføring, og resultatet kan dermed bli redusert relevans siden de eksisterende forpliktelsene ikke balanseføres, stikk i strid med en av hovedmålsetningene ved ny standard.

Det virker altså som at standardsetterne her må se seg nødt til å foreta en pragmatisk vurdering, der de prinsipielle argumentene for separering av tjenestekomponenter i kombinerte avtaler, veies opp mot de praktiske. Det kan således tenkes at det ikke finnes en riktig tilnærming her, men at man må tilstrebe å finne en løsning der muligheter og insentiver til strukturering av kontrakter, som eksempelvis at leiekomponenter kan bli regnskapsført som tjenesteleveranser, minimeres. Det virker ut fra definisjonen for leieavtaler, jf del 3.7.2, også fornuftig at substansen i avtalen vektlegges særlig ved denne vurderingen.

3.11.9 Valg av rente

Ut fra høringsutkastet fra 2010, skulle leietaker ved beregning av nåverdien av framtidige leiebetalinger primært benytte sin alternative eller marginale lånerente, en vurdering som skulle finne sted for hver enkelt leieavtale (IASB 2010a: Par 12(a) og B11, referert i Kvifte 2011b, s. 46). Den alternative lånerenten ble i høringsutkastet definert som: *«Den renten leietaker ved tidspunktet for inngåelsen av leieavtalen, ville måtte ha betalt for å låne nødvendige midler til å kjøpe en tilsvarende underliggende eiendel over et tilsvarende tidsrom og med en tilsvarende sikkerhet»* (IASB 2010a, s. 40, fritt oversatt).

Den alternative lånerenten kan i mange tilfeller likevel være vanskelig å fastslå, og særlig selskaper med svake kredittratinger kan oppleve store forskjeller i rentenivå blant ulike långivere (Kvifte 2011b, s. 46). Det ble således åpnet for at leietaker i stedet kunne legge til grunn «den renten som utleier belaster leietaker» dersom den er lett tilgjengelig (IASB 2010a: Par 12(a) og B11, referert i Kvifte 2011b, s. 46). Denne renten kunne eksempelvis være lik den implisitte renten, det vil si *«diskonteringsrenten som gjør at summen av nåverdien av kontantstrømmene og nåverdien av restverdien på det underliggende aktiva ved avtalens utløp, skal være lik den virkelige verdien av de underliggende aktiva ved leieavtalens*

begynnelse», leietakers alternative lånerente, eller, ved leie av eiendommer, avkastningen av eiendommen (E&Y 2011a, s. 9).

I spørsmålene til høringsinstansene som fulgte med høringsutkastet, framkom ikke spørsmålet om bruk av rente eksplisitt. E&Y (2010) og PwC (2010) har likevel inkludert punktet under spørsmål 18 som viser til eventuelle øvrige kommentarer fra respondentene. E&Y (2010) ønsket mer utfyllende informasjon og veiledning til hvordan alternativ lånerente skal beregnes ved ulike scenarioer, samt hvordan «den renten som utleier belaster leietaker» kan bestemmes pålitelig. PwC (2010) etterlyser også utfyllende veiledning hva gjelder «den renten som utleier belaster leietaker». Det forventes således endringer og videre veiledninger til denne så vel som til den alternative lånerenten (PwC 2010).

I en oppdatering fra E&Y i juli 2011 framkommer det at det nå er «den renten som utleier belaster leietaker» som primært skal benyttes, som følgelig da normalt, med unntak av leie av eiendommer, må tolkes som den implisitte renten. Hvis denne ikke er tilgjengelig, skal den alternative lånerenten benyttes (E&Y 2011a). Implikasjonene av dette vil bli nærmere diskutert i intervjudrøftelsen i del 6.3.

3.11.10 Krav til presentasjon og noteinformasjon

Som nevnt i del 3.11.4 om balanseføring av avtalen, skal eiendelen så vel som forpliktelsen, etter høringsutkastet presenteres atskilt fra de øvrige tilsvarende poster. Her er høringsinstansene åpenbart delte i synet.

EFRAG (2010), E&Y (2010), PwC (2010), Deloitte (2010) og S&P (2010b) er blant høringsinstansene som er positive til dette. E&Y (2010) begrunner sin oppfatning blant annet med at en leiekontrakt gjerne behandles annerledes enn øvrige finansielle forpliktelser i en del situasjoner, som eksempelvis ved konkurser. Videre argumenteres det med at særegne måleprinsipper som brukes ved beregningen av forpliktelsen ved leieavtaler, gjør at det er hensiktsmessig å skille leieavtaler fra øvrige finansielle og ikke-finansielle forpliktelser (E&Y 2010).

NRSt. (2010) og KPMG (2010b) er uenige på dette punktet. NRSt. (2010) hevder at man ved å følge IAS 1, som omhandler kravene til presentasjon, på generelt grunnlag ikke skal separere eiendelen og forpliktelsen fra de øvrige tilsvarende poster. Det bemerkes likevel av NRSt. at man av IAS 1.69 har mulighet for å separere postene i regnskapet dersom dette antas å være relevant for at brukeren kan oppnå en bedre forståelse av selskapets finansielle posisjon (NRSt. 2010). KPMG (2010b) hevder at så lenge avtalene opplyses om i notene vil dette gi like god informasjon til brukerne som ved en separering av postene.

3.11.11 Konsistenskrav ved endring til ny standard

Ved overgang til ny standard foreslår standardsetterne IASB og FASB at leietaker bør regnskapsføre og måle alle de eksisterende leieavtaler ved hjelp av en forenklet retrospektiv tilnærming. Dette vil med andre ord si at man på en forenklet måte skal regnskapsføre og måle leieavtalene som om IFRS har blitt benyttet gjennom hele avtaleperioden. Vilkårene for en slik retrospektiv tilnærming er beskrevet nærmere i høringsutkastet (ED 2010, par 87 – 93). Høringsinstansene bes videre om en uttalelse om hvorvidt en full retrospektiv tilnærming også bør tillates (ED 2010 Q16, s. 15).

I konsistenskravet er NRSt. (2010) og EFRAG (2010) av motsatte oppfatninger. NRSt. (2010) mener at den forenklete versjonen vil være mest hensiktsmessig. De vil ikke tillate full tilnærming, da man ved å tillate begge metoder vil få et sammenligningsproblem mellom selskaper som benytter de ulike metodene (NRSt. 2010). EFRAG mener derimot at etter IAS 8, som omhandler regnskapsregler og deriblant regler ved endring i regnskapsføringen, så levnes det liten tvil om at en full retrospektiv tilnærming vil være det eneste riktige så lenge dette er praktisk gjennomførbart (EFRAG 2010).

Revisjonsselskapene er på generelt grunnlag positive til å tillate begge metoder, men presenterer samtidig enkelte modifikasjoner og tilleggskrav i sine uttalelser (E&Y 2010, PwC 2010, Deloitte 2010, KPMG 2010b).

En annen interessant tilnærming er EACB (2010) som mener at man ikke bør stille krav om retrospektiv tilnærming, verken i form av forenklet eller full metode. EACB anser det derimot

for kostnadskreven i praksis å samle de nødvendige data for tidligere perioder for slike tilnæringer (EACB 2010).

3.11.12 Kost-versus-nytte-betraktninger

Standardsetterne FASB og IASB mener nytten av en ny standard vil overgå kostnaden ved implementeringen. Dette begrunnes primært med at regnskapets brukere ikke lenger trenger å foreta justeringer, da alle leieavtaler nå vil balanseføres. Dette vil øke sammenlignbarheten da analytikernes egne vurderinger får vesentlig mindre betydning. Det påpekes i begrunnelsesnotatet til høringsutkastet også at opplysninger om variabel leie og fornyelsesopsjoner vil gi brukerne bedre informasjon om selskapenes forventede kontantstrømmer (IASB 2010b BC, par. BC200-BC205). Inkludering av disse gikk man likevel vekk fra etter at høringsinstansene generelt var negative til dette, jf. del 3.11.5 og 3.11.7.

Vigdel (2011) ser verdien av en ny standard som samvarer med rammeverket, men uttaler seg samtidig skeptisk til hvorvidt nytten av en ny standard vil overgå de medfølgende kostnadene:

«For regnskapsteoretikere og praktikere vil det selvsagt bli mange kompliserte og interessante vurderinger som til slutt forhåpentligvis gir korrekte konklusjoner. Men vil slike vurderinger og tilhørende forskjellig regnskapsmessige behandling av tilnærmet like avtaler gi verdi for brukerne? Kostnadene til innhenting av tilstrekkelig informasjon om alle leieavtaler, tjensteavtaler og innkjøpsavtaler, som uavhengig av varighet kan inneholde et leieelement, vil være betydelige for regnskapsprodusentene. Videre vil det være ressurskrevende deretter å regnskapsføre i samsvar med kravene» (Vigdel 2011, s. 48)

I forhold til spørsmålet om hvorvidt man anser nytten av forslagene fra høringsutkastet til ny standard (IASB 2010a Q17, s. 15), til å overstige de medfølgende kostnadene ved implementering, er man i de øvrige regnskapsmiljøene generelt heller ikke veldig positive. NRSt. (2010), EFRAG (2010) og PwC (2010) er usikre på om dagens forslag til ny standard vil gi høyere nytte enn tilhørende kostnad, men mener at man ved foreslåtte utbedringer og videre undersøkelser hva gjelder alternative betraktninger til standarden, kan oppnå store gevinster ved endring til ny standard. E&Y (2010) og KPMG (2010b) mener at dagens forslag

vil ha en større kostnad enn nytte, men at man igjen ved foreslåtte utbedringer, kan oppnå langsiktige gevinster ved innføring av ny standard.

I tillegg til de overnevnte betraktninger, vil høringsutkastet til FASB og IASB (IASB 2010a), ha ytterligere implikasjoner og konsekvenser for leietakerne (Kvifte 2011b, s. 48-49):

- Kostnadene knyttet til leieavtalene vil etter ny standard bli presentert som avskrivninger og rentekostnader, og ikke som leiekostnader/andre driftskostnader som tidligere. Opplysninger om totale leiebetalinger i perioden vil likevel være et notekrav for leietaker.
- Selskapenes egenkapitalandel vil bli redusert som følge av økte totalbalansen. Dette kan eksempelvis føre til brudd på lånevilkår og dårligere ratinger hos kredittbyråene. Denne typen konsekvenser av ny standard vil bli nærmere diskutert i drøftelsesdelen i neste kapittel.
- Kontantstrømmene fra operasjonelle aktiviteter vil forbedres, mens de finansielle kontantstrømmene vil bli negativt påvirket. Dette skyldes at kontantstrøm fra leietaker med ny standard blir å anse som nedbetaling av gjeld i stedet for rene leieutbetalinger som tidligere.
- På kort sikt kan implementeringskostnadene av ny standard bli høye, da alle leieavtaler må balanseføres, leieperiodene må estimeres, samt at nåverdiberegninger av forpliktelsene må gjennomføres ved overgangen. Ansatte i selskapene må samtidig tilegne seg tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om det nye regelverket. Det skal her nevnes, at som et ledd i å redusere implementeringskostnadene, har man, siden høringsutkastet kom ut i 2010, fattet en del tentative beslutninger som man anser vil gjøre overgangen til ny standard noe mer overkommelig (Kvifte 2011b, s. 49).

3.12 Tidligere standarder sett opp mot New Approach

3.12.1 IAS 17 og NRS 14 versus New Approach

En ny forventet standard, som er en del av harmoniseringsprosjektet mellom IASB og FASB, vil, som påpekt tidligere i oppgaven, medføre vesentlige endringer i regnskapsføringen av leieavtaler, sett i forhold til den gjeldende standard IAS 17. I McGregor-rapporten ble klassifiseringsmetoden forklart ut fra en historisk tilnærming til begrepene eiendeler og gjeld. Der kravet til balanseføring tidligere ble grunnlagt med gjennomskjæring til kjøp, har man i rammeverket inntatt en mer prinsipiell tilnærming. Alle leieavtaler vil dermed kunne gi opphav til eiendeler og gjeld, slik disse er definert i rammeverket. Konklusjonen er dermed at IAS 17 ikke er i samsvar med rammeverket til IASB (Molstad 2010, s. 148).

Ettersom den norske standarden NRS 14 også i hovedsak har vært i samsvar med IAS 17, vil den nye forventede standarden naturlig nok også få store konsekvenser for foretak som hittil har regnskapsført sine leieavtaler etter NRS 14.

3.12.2 De norske grunnleggende regnskapsprinsippene sett opp mot New Approach

Sett opp mot de norske grunnleggende regnskapsprinsippene (RL § 4-1), vil ny standard tilsynelatende ikke medføre vesentlige brudd. Molstad (2004) hevder at «konklusjonene i IASCs diskusjonsnotat New Approach er utledet fra IASBs konseptuelle rammeverk. Løsningene i diskusjonsnotatet er i all hovedsak sammenfallende med det som vil bli resultatet ved anvendelse av grunnleggende regnskapsprinsipper i den norske regnskapsloven.» (Molstad 2004, s. 24). Argumentet knyttes opp mot de felles vesentlige løsninger som New Approach deler med de norske grunnleggende regnskapsprinsipper hva gjelder bruk av lånerente, garanterte restverdier, klassifisering av leieforpliktelsene samt fastsettelse av transaksjonspriser for eiendeler og gjeld (Molstad 2003 og Molstad 2004).

Som nevnt i del 3.10.3, er det utenfor denne oppgavens problemstilling å drøfte løsningene i IASBs rammeverk opp mot de norske grunnleggende regnskapsprinsippene. Betrachtingene fra Molstad om at en forventet ny standard ikke vil medføre vesentlige brudd med GRS, er likevel interessante å ta med seg. Gitt at disse betrachtingene er riktige, vil de nye

internasjonale reglene tilsynelatende bli mer forenlige med de grunnleggende norske regnskapsprinsipper enn hva som er tilfellet i dag.

3.13 Salg og tilbakeleie

Ifølge Molstad (2010) er salg og tilbakeleie transaksjoner der opprinnelig eier selger en eiendel for så å leie den tilbake, og er blant annet vanlige innenfor fast eiendom, skip og fly. Eiendomsretten blir gjennom denne type transaksjoner overført, mens disposisjonsretten fortsatt er i behold. (Molstad 2010, s. 146).

Ved salg av en eiendel og tilbakeleie der kravene til finansiell leieavtale, jf. del 3.8, ikke oppnås, vil man altså, i stedet for å balanseføre eiendelen, kunne kostnadsføre de årlige leieutgiftene knyttet til denne. Incentivene for slike transaksjoner kan med det gjeldende regelverket være knyttet til rene finansielle eller strategiske beslutninger, frigjøring av kapital for fokus på kjernevirksomhet, ekspansjon eller øvrige oppkjøp, påvirkning på viktige nøkkeltall, eller andre forhold som overføring av risiko til tredjepart, eventuelle skatteeffekter og driftsmessige forhold (Christensen 2007).

«Ved en finansiell leieavtale, skal en eventuell overskytende del av salgsprovenyet i forhold til balanseført verdi ikke innregnes umiddelbart som inntekt av en selgende leietaker, men isteden utsettes og amortiseres i løpet av leieperioden.» (Puri og Husby 2011, s. 354)

Med en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler, der man møter krav om balanseføring for alle leieavtaler, vil man ikke lenger kunne føre en tilbakeleieavtale utenfor balansen, slik tilfellet har vært tidligere. De regnskapsmessige incentivene for slike transaksjoner, vil dermed ikke gjelde lenger. Eventuelle gevinster vil måtte regnskapsføres tilsvarende som ved finansielle leieavtaler i dag.

Hvorvidt salg- og tilbakeleietransaksjoner i det nye regelverket for øvrig skal regnskapsføres som salg og tilbakeleie, eller som rene finansieringstransaksjoner, vil etter innføring av ny standard måtte baseres på hvorvidt kontrollkriteriene fastsatt i IASBs inntektsføringsprosjekt vurderes oppfylt for den bestemte transaksjonen (E&Y 2011a).

I høringsutkastet fra 2010 er kriteriene for en salg-og-tilbakeleie-transaksjon beskrevet (IASB 2010a pkt- 66-67, s. 32, fritt oversatt):

(66) Hvis en overdragende part overfører en eiendel til en annen part og leier den eiendelen tilbake fra den denne parten, skal både den overdragende parten og den andre parten regnskapsføre salg-og-tilbakeleie-kontrakten i samsvar med pkt. 67-69 dersom kontraktene er:

(a) inngått på eller nær samme tid;

(b) forhandlet som en pakke med ett enkelt kommersielt mål, eller

(c) utføres enten samtidig eller like etter hverandre.

(67) Den overdragende parten skal regnskapsføre transaksjoner som oppfyller kriteriene i punkt 66 som følger:

(a) Hvis overføringen oppfyller vilkårene for et salg (se avsnitt B9, B10 og B31), skal den overdragende parten regnskapsføre transaksjonen som salg i samsvar med gjeldende IFRS (...)

(b) Hvis overføringen ikke oppfyller vilkårene for et salg, skal den overdragende parten regnskapsføre kontrakten som en finansiering (...).

I tilknytning til høringsutkastet har standardsetterne IASB og FASB eksplisitt bedt høringsinstansene gi uttrykk for om de er enige med standardsetterne i kriteriene til salg-og-tilbakeleie-transaksjoner. EFRAG (2010) mener at dersom IASB skal basere standarden på sin tilnærming til salg-og-tilbakeleie-transaksjoner, burde en generell uttalelse, om at de involverte partene samtidig bør evaluere den kommersielle substansen i avtalene, inkluderes. Dette for å kunne fastslå hvorvidt det er en sammensatt transaksjon eller ikke (EFRAG 2010).

E&Y (2010) påpeker i sitt svar til høringsutkastet at de er uenige i kriteriene for klassifisering som en salg-og-tilbakeleie-transaksjon. De uttrykker i første rekke sin undring over standardsetternes motiver for i det hele tatt å inkludere disse kriteriene. Det hevdes videre at avgjørelsen av om et salg finner sted eller ikke, bør være basert på prinsippene og veiledningen som følger av standardsetternes inntektsføringsprosjekt. I den grad standardene

for regnskapsføring av leieavtaler og inntektsføring da blir endelig robust utformet, vil et sett av spesifikke regler for salg-og-tilbakeleie-transaksjoner være lite nødvendig eller hensiktsmessig (E&Y 2010). De øvrige revisjonsselskapene er også i det vesentligste samstemte med E&Y på dette området (PwC 2010, Deloitte 2010, KPMG 2010b).

3.14 Deloppsummering

Fra de ulike regnskapsfaglige miljøer er det blitt hevdet at rettigheter og plikter som oppstår ved leieavtaler representerer eiendeler og gjeld i IASBs rammeverk. Balanseføring av disse vil således være riktig og gi brukerne beslutningsnyttig informasjon. Som følge av at den eksisterende standarden IAS 17, og derav også NRS 14, blant annet ikke er konsistent med det balanseorienterte synet i rammeverket til IASB, samt at den ifølge kritikerne gir manglende sammenlignbarhet og muligheter for strukturering av avtaler, trengs derfor en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler.

Det har de siste årene vært en bred enighet om behovet for en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. Som følge av at man har vært uenige om hvordan en slik ny standard skal utformes, har arbeidet med utarbeidelsen av en ny standard likevel tatt lengre tid enn først anslått. Høringsutkastet til ny standard ble først publisert høsten 2010 og møtte da stor respons.

Det kanskje mest vesentlige av punktene standardsetterne ønsket respons på, var hvorvidt høringsinstansene anså om nytten av en forventet ny standard ville overgå kostnadene ved implementeringen av denne. Som for de fleste øvrige punkter i høringsutkastet, var det her stor uenighet blant de ulike høringsinstansene. Et fellestrekk var likevel at de fleste av høringsinstansene framhevet nødvendige justeringer, samt behovet for utfyllende informasjon og veiledning. Selv om potensiell nytte ble ansett å være større enn tilhørende implementeringskostnad blant de fleste av høringsinstansene, var man likevel skeptisk til om de nye reglene, slik disse var utformet i høringsutkastet, ville medføre en høyere nytte enn kostnad.

Et annet punkt ved høringsutkastet som ble kritisert, var at den foreslåtte nye standarden på enkelte områder gir rom for subjektive anslag, som eksempelvis hva gjelder definisjonen av

en leieavtale, leieperioder, leiebetaling og bruken av rente. Høringsinstansene anbefaler derfor FASB og IASB å foreta grundige evalueringer av de ulike forslagene til endringer som de har mottatt (E&Y 2012), samt å utarbeide veiledninger på de områder der de nye reglene oppfattes som uklare. Tatt uenigheten og kritikken mot ny standard i betraktning, faktorer som utvilsomt har forsinket prosjektet vesentlig, virker tidspunktet for innføring av en endelig standard fortsatt usikkert.

Del 4 Konsekvensanalyse for skipsfartsbransjen

4.1 *Introduksjon til skipsfartsbransjen*

«Norge er i dag verdens 5. største maritime nasjon. Dette gjenspeiler seg også på Oslo Børs. Målt i antall noterte selskaper er vi den største shippingbørsen i Europa og nest størst i verden.» (Oslo Børs 2012)

For å kunne være i stand til å drøfte de antatte konsekvenser for skipsfartsbransjen ved innføring av en ny regnskapsstandard for leieavtaler, er det av de overnevnte fakta nødvendig med en forståelse av bransjen som helhet, og eventuelle særegne trekk, som må hensyntas ved regnskapsføringen. I denne delen av oppgaven vil det derfor ses nærmere på bransjespesifikke markedsforhold, utbredelse av leieavtaler i skipsfarten med de tilhørende fordeler og ulemper ved avtalene, IFRS i skipsfartsforetak, samt ulike rederier og rederiforeninger sine holdninger og kommentarer til høringsutkastet fra 2010, med en påfølgende diskusjon rettet mot de viktigste skipsfartsrelaterte problemstillinger.

I hvilken grad den nye standarden vil være egnet for implementering i skipsfartsbransjen, vil videre avhenge av hvorvidt regnskapsbrukerne, og da primært investorene og kredittgiverne, jf. del 3.2.2, vil få tilgang til tilstrekkelig informasjon for deres bestemte formål.

4.2 *Bransjespesifikke markedsforhold*

«I OSLO Shipping Index finnes et mangfold av kvalitetsselskaper som driver logistikkvirksomhet til sjøs. Selskaper som vurderer notering vil finne en sammenlignbar aktør, og investorer som ønsker eksponering mot skipsfart vil ha et bredt spekter å velge fra.» (Oslo Børs 2012)

Skipsfarten er altså en bransje som omfatter et stort mangfold, der ulike markedsmekanismer vil påvirke de ulike bransjesegmentene. Stopford (2010) har likevel utarbeidet en generalisert modell der han nevner de fem viktigste driverne for både etterspørsel og tilbud i skipsfarten. Modellen, som er kalt «Shipping market model», kan oppsummeres av følgende tabell:

<u>Etterspørsel</u>	<u>Tilbud</u>
1. <i>Utviklingen i verdensøkonomien</i>	1. <i>Total flåtekapasitet</i>
2. <i>Mengde varer som skal transporteres ved sjøfart.</i>	2. <i>Flåteproduktivitet</i>
3. <i>Gjennomsnittlig befraktningsdistanse</i>	3. <i>Kontrahering og produksjon av nye skip</i>
4. <i>Tilfeldige sjokk</i>	4. <i>Utfasing og skraping av skip</i>
5. <i>Befraktningskostnader</i>	5. <i>Inntekter generert av befraktning</i>

Tabell I: «Shipping market model» (Stopford 2010, s. 136 – fritt oversatt)

Utifra modellen over, kan man lett fatte en intuitiv konklusjon om at skipsfartsbransjen tilsynelatende må være preget av stor volatilitet i forhold til rater og inntjening. Dette er også tilfellet. Ved å se på de ulike markedsindekser for skipsfarten ser man typisk vesentlig større svingninger enn hva som er tilfellet for den realøkonomiske utviklingen, og det som for øvrig er vanlig for de fleste andre markeder. Et godt eksempel på dette er tørrlastindeksen Baltic Dry Index som fra den nådde sitt toppunkt sommeren 2008 på 11.793 poeng, falt med rundt 94 prosent på under ett halvt år (Lunde 2009). Dette var riktignok et ekstremt tilfelle, som kom som en følge av den internasjonale finanskrisen, men illustrerer likevel at Stopford tilsynelatende har et viktig poeng, når han hevder at utviklingen i verdensøkonomien utvilsomt er den viktigste driveren for etterspørselen av skipsfartstjenester (Stopford 2010, s. 140).

Stopford (2010) illustrerer dette videre ved å se på den historiske sammenhengen mellom verdens samlede bruttonasjonalprodukt og den totale skipsfarten i verden. Sammenhengen er illustrert av følgende figur:

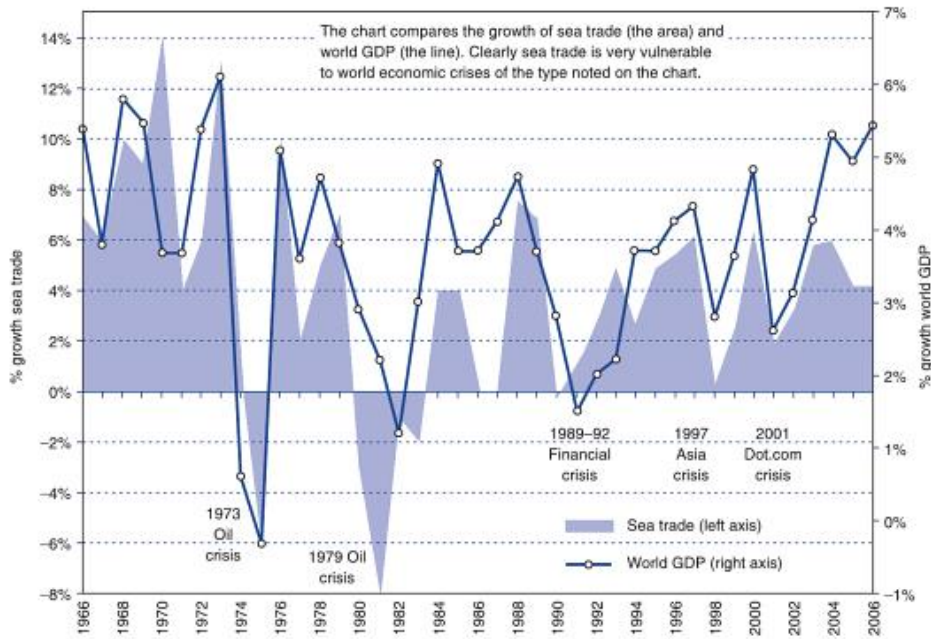


Figure 4.2
World GDP cycles and sea trade
Source: World Bank, *Fearnleys Review*

Figur VII: World GDP Cycles and sea trade (Stopford 2010, s. 140)

Det kommer av figur VII fram at skipsfartens vekst i stor grad korrelerer med den realøkonomiske utviklingen ellers i verden, men at utslagene åpenbart er mer ekstreme for skipsfartsbransjen. En slik volatilitet og usikkerhet kan få stor betydning også for regnskapsføringen, og derav implementeringen av ny regnskapsstandard for leieavtaler, for selskapene i bransjen. Dette vil bli nærmere diskutert i de neste avsnittene.

4.3 *Utbredelse av leieavtaler og regnskapsføring av disse i skipsfarten*

Leieavtaler som finansieringsmetode, er vanlig innen skipsfarten (Stopford 2010, s. 307), og er sammen med ordinær gjeldsfinansiering viktig for både vekst og investeringer i bransjen (SSA 2010, s. 2).

Det opereres innen bransjen med ulike typer av fraktkontrakter som er av svært forskjellig karakter. Som følge av forskjellene i kontraktens iboende egenskaper, vil også regnskapsmessig behandling av eiendeler og forpliktelser, samt de relaterte inntekter og kostnader variere mellom kontraktene. De regnskapsmessige skillelinjene går i dag på hvorvidt fraktkontraktene faller inn under standarden IAS 17. Denne vurderingen skjer som

nevnt i teoridel med veiledning fra IFRIC 4 og SIC 27, som utgjør fortolkningene til standarden (Puri et al. 2011, s. 820-821). Disse veiledningsnotatene vil, i hvert fall tentativt, også gjelde for den forventede nye standarden.

Fraktkontraktene deles gjerne inn i fire hovedtyper, der kun de to siste vil omtales da kun disse er relevante for den videre drøftelsen:

a) *Reisecerteparti (C/P)*

b) «*Contract of Affreightment*» (COA)

c) *Bare-boat certeparti (B/B)*

Ved inngåelse av et bare-boat certeparti «stiller reder til rådighet et skip som leies for en bestemt periode basert på en fast døgnrate. Reder finansierer skipet, men alle driftskostnader og direkte reisekostnader dekkes av kunden» (Puri et al. 2011, s. 821). Dersom kravene til en særskilt eiendel er oppfylt ved denne typen kontrakt, eksempelvis ved at det ikke vil være aktuelt for leietaker å benytte et alternativt skip, og kravet om retten til å bruke eiendelen er å anse som oppfylt ved at leietaker kan disponere skipet etter eget ønske, så vil en bare-boat kontrakt i dag falle inn under IAS 17 og regnskapsføres deretter (Puri et al. 2011, s. 821).

d) *Tidscertepartier (T/C)*

Ved et tidscerteparti er det vanlige at skipet leies ut for en gitt periode til en fast pris basert på forhåndsavtalte rater. Ved denne type kontrakt vil reder ha ansvar for driften av skipet og bære alle drifts- og finansieringskostnader, mens leietaker dekker alle reisekostnader. Kontrakten kan følgelig dekomponeres i to deler: Leie av skipet og kjøp av tjenester knyttet til drift og vedlikehold av skipet. Etter IAS 17.3 og IFRIC 4 vil da den delen som gjelder selve leien av skipet måtte behandles som en bare-boat kontrakt som beskrevet ovenfor. Tjenestedelen av avtalen skal derimot ikke inngå som en del av leieavtalen (Puri et al. 2011, s. 821).

4.4 Fordeler og ulemper ved bruk av leieavtaler i skipsfarten

Som nevnt innledningsvis i teoridelen, kan motivene for bruk av leieavtaler som finansieringsløsning være mange. Årsakene som ble beskrevet i del 3.1, var at det er enklere å følge med den teknologiske utviklingen, man slipper ofte å bruke ressurser på vedlikehold og fjerning, samt at det av skattemessige årsaker kan være økonomisk gunstig.

I en studie utført av Li (2004) nevnes flere argumenter for bruk av leieavtaler innen skipsfarten, deriblant; oppnåelse av skattefordeler, full finansiering av leieobjektet, og oppnåelse av ønskede langsiktige terminstrukturer for leiebetalingene, som videre kan sammenstilles eller «matches» med selskapets forventede inntektsprofil gitt at «periodiseringsprinsippet» overholdes, jf. del. 3.4.6.

Ved overgang til et nytt regelverk for regnskapsføring av leieavtaler, der det vil stilles krav om balanseføring, vil leietaker måtte avskrive den leide eiendelen analogt med kjøp av eiendelen. Dette vil kunne gi opphav til midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi av eiendelen som leies (Olsen 2008). De skattemessige betraktninger og motiver vil som nevnt i del 1.3 her ikke bli diskutert nærmere. Som følge av at de fleste selskaper innenfor skipsfartsbransjen i praksis yter nullskatt, vil samtidig eventuelle fradrag og fordeler av skatt trolig også være mindre relevant for rederier enn for foretak i øvrige bransjer.

Siden utleier typisk leier ut skipet til leietaker over en periode på 5-15 år, mens skipet har en forventet levetid på 30 år, stiller man gjerne ikke like store krav til pant og garantier ifølge med finansieringen til leietaker for en leieavtale, sett i forhold til et kjøp. En mindre finansielt solid leietaker som ikke får finansiering til skipene sine gjennom ordinære lån hos banker og øvrige kreditorer, kan dermed klare å skaffe finansiering til flere skip gjennom leieavtaler som ikke ville vært mulig ved ordinære låneavtaler.

Argumentene beskrevet av Li (2004) virker altså vesentlig svekket med de nye reglene. Motivet om å holde tritt med den teknologiske utviklingen, samt at det, som nevnt over, gjerne vil være mindre problematisk å få innvilget full finansiering på et skip gjennom leieavtaler enn ved ordinære låneavtaler, vil da tilsynelatende utgjøre leietakers gjenværende motiver for bruk av leieavtaler ved innføring av ny, forventet standard.

I studien av Li (2004) nevnes også ulemper ved bruk av leieavtaler innen skipsfarten. Markante gebyrer ved terminering av leiekontrakten før avtalt termineringsdato, komplekse regler knyttet til leieavtaler og risiko for endringer i disse, samt krav til registrering i samme skatteregime som utleier for oppnåelse av skattefordeler for partene, utgjør i studien de vesentligste av disse.

Et eksempel på risiko for endrede regler, er nettopp innføring av ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. Denne endringen vil, som beskrevet tidligere i oppgaven, medføre at leietaker ikke lenger kan kostnadsføre leien direkte. Eventuelt tenkte fordeler i forhold til dette ved inngåelse av avtalen, som eksempelvis skattefordeler eller «matching» av forventede inntekter og kostnader, vil dermed ikke lenger eksistere. Avtalene må videre også gjerne reforhandles dersom heller ikke kreditorene har vektlagt substansen i avtalen ved avtaleinngåelsen, et punkt som vil bli nærmere diskutert i del 4.6.11 og 6.3.

4.5 IFRS i skipsfarten

Siden skipsfarten er en svært mobil industri, da skipene gjerne seiler halve jorden rundt på sine oppdrag, er valget av skipsregister, der skipet er registrert, gjerne preget av andre årsaker enn de rent tradisjonelt tilhørighetsmessige. Det finnes i dag både nasjonale, internasjonale og såkalt åpne skipsregistre, og valget av register er ofte en konsekvens av hvilken selskapslov, skatteregime, minstelønnsbestemmelser og øvrig økonomisk frihet man må forholde seg til gjennom det bestemte registeret (Stopford 2010, s. 669-671).

Selv om skipene er registrert i ulike registre, er rederiet i utgangspunktet kun regnskapspliktig i det landet det er registrert. Eksempelvis vil et norskregistrert rederi som er «hjemmehørende i Norge», men som har skip registrert i ikke-norske skipsregistre, være regnskapspliktig etter de norske lovbestemmelser (RL § 1-1, 1. ledd).

Ved registrering av rederier i ulike land, har det blitt stilt ulike krav til rederiene hva gjelder finansiell rapportering og utøvelse av god regnskapsskikk. Selskapene har derfor gjerne vært problematisk å sammenligne, da brukeren eller analytikeren gjerne har vært tvunget til å sette seg inn i fremmede regnskapsregimer for å analysere selskapet (Stopford 2010, s. 247). Med de nye kravene om felles rapporteringsstandarder på tvers av landegrensene gjennom det pågående konvergeringsprosjektet mellom FASB og IASB, virker det sannsynlig at slike

barrierer vil bli betydelig mindre framover. Dette til tross for at også de internasjonale standardene kan åpne for ulike tolkninger og har møtt vesentlig kritikk på flere punkter de siste årene, jf. del 3.11.

Ved dagens standard vil klassifiseringen av leieavtalene baseres på i hvilken grad risiko og avkastning forbundet med eierskapet av en leid eiendel, ligger hos leietaker eller utleier (IAS 17.7, gjengitt i Puri et al. 2011, s. 822). Som følge av at både bare-boat- og tidscertepartier normalt inngås for en periode som er betydelig kortere enn skipets forventede økonomiske levetid, og at skipet normalt leveres tilbake til utleier ved utløpet av leiekontraksperioden, så vil leieavtalene typisk klassifiseres som operasjonelle etter gjeldende standard IAS 17.

Vurdering av leieavtalene som finansielle, vil særlig være tilfelle dersom skipet nærmer seg slutten av sin økonomiske levetid (Puri et al. 2011, s. 822), siden leieavtalene i slike tilfeller gjerne enten vil føre til at eieren overfører eierskapet av eiendelen til leietaker ved utløpet av leieperioden, eller at leieperioden strekker seg over mesteparten av eiendelens resterende økonomiske levetid, jf. del 3.8.

Ved ny forventet standard, der kravet om balanseføring av alle leieavtaler ventes innført, vil klassifisering av leieavtaler derimot ikke lenger være aktuelt. Øvrige antatte konsekvenser av høringsutkastet til ny forventet standard, samt en vurdering av disse, vil diskuteres i de kommende avsnitt.

4.6 «New Approach» - betydning for skipsfarten

4.6.1 Antatte konsekvenser

Ved overgangen til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler, vil innholdet og substansen i de ulike leiekontraktene danne grunnlaget for den regnskapsmessige behandlingen, jf. del 3.10.1. Ifølge KPMG (2010a) vil overgangen fra IAS 17 i hovedsak få følgende betydning for de ulike typer fraktkontrakter i skipsfartsbransjen:

<i>Kontraktstype</i>	<i>IAS 17</i>	<i>New approach</i>
Reisecerteparti	Utenfor standarden	Trolig utenfor standarden, regnskapsføres som kjøp eller service.
«Contract of Affreightment»	Utenfor standarden	
Tidscerteparti	Operasjonell leieavtale	Eiendeler og gjeld (samt øvrige ikke-variable kostnader) skal balanseføres.
Bare-boat certeparti	Operasjonell eller finansiell leieavtale	

Tabell II: Behandlingen av leiekontrakter i skipsfarten med dagens og ny standard (KPMG 2010a)

Den forventede betydningen av innføring av ny standard for de ulike typer fraktkontrakter som er presentert over, samstemmer altså med vurderingen av de ulike fraktkontraktene beskrevet i del 4.3. Likevel har det vært særlig uenighet om hvordan tidscertepartier skal regnskapsføres. Argumenter og drøftelsen i denne debatten vil bli behandlet i del 4.6.3 og 6.3.

KPMG (2010a) lister videre opp de forventede konsekvensene av ny standard med utgangspunkt i høringsutkastet fra 2010. De antatt mest vesentlige av disse, som vil bli videre diskutert i de kommende avsnittene, er:

- *Alle leieavtaler må revurderes ved overgang til og implementering av ny standard.*
- *Omfanget av ny standard vil være et viktig fokusområde for å unngå struktureringsmuligheter av leiekontrakter i framtiden.*
- *Strukturering av leieavtaler kortere enn 12 måneder vil bli vanligere, da man, som forklart i del 3.11.6, vil regnskapsføre disse leieavtalene tilsvarende som operasjonelle leieavtaler regnskapsføres i dag. Enklere regnskapsføring ved unnlatt balanseføring, kan være viktige insentiver for dette.*
- *Selskapene må forsikre seg om at kreditorenes krav til selskapets finansielle stilling ved inngåelse av låneavtalene, også kalt «covenants», er beskyttet mot de rent tekniske*

endringer i regnskapsreglene. Avtalene må i så måte inngås med en «frozen GAAP practice», altså at kontraktsvilkårene er beskyttet mot endringer i regnskapsreglene, slik at kravene ikke dramatisk endres og låneavtaler må reforhandles ved inngang til en ny standard (KPMG 2010a). Dersom man venter for lenge med dette, vil kreditorene kunne utnytte overgangen med et medfølgende tidspress og desperasjon hos leietaker. Dette ved å kreve en høyere rente for innvilgelse av reforhandlede lån (KPMG 2011)

- *Investorers eventuelle utbytte og ansattes bonuser som varierer med måleindikatorer basert på bedriftens finansielle nøkkeltall, som eksempelvis EBITDA, jf. del 3.9.2, må justeres i forhold til de nye reglene.*

4.6.2 Brukernes informasjonsbehov

I høringsutkastet til det nye konvergerende rammeverksprosjektet til FASB og IASB er, som tidligere nevnt i del 3.2.2, investorer, långivere, og andre brukere som skal ta investerings- eller kredittbeslutninger, definert som regnskapets primære brukere. Disse gruppene vil følgelig også i denne oppgaven ses på som de primære interessentene, i følge med drøftelser og analyser av ny foreslått standard for leieavtaler.

Investorenes informasjonsbehov er hovedsaklig relatert til verdsettelse, samt forventet avkastning og utbytte knyttet til investeringen. Penman (2010, s. 18) beskriver i alt syv metoder for verdsettelse, som omhandler blant annet bruk av sentrale nøkkeltall ved relativ verdsettelse, måling av selskapets underliggende verdier, samt kontantstrøms- og vekstbaserte verdsettelsesmetoder. Det er utenfor denne oppgavens problemstilling å drøfte de ulike metodene. Nøkkeltall som ROCE og EBITDA, som ofte brukes i verdsettelsesformål, vil her likevel være interessante å diskutere:

Som nevnt i del 3.9.2, vil, alt annet likt, ROCE bli redusert og EBITDA bli høyere ved et krav om balanseføring av leieavtaler, endringer som utelukkende vil skyldes de nye regnskapsreglene. Selv om disse nøkkeltallene i dag justeres av de fleste brukerne i forbindelse med verdsettelser, virker det trolig at kvalitetskravene til finansregnskapet, og da særlig kravet om sammenlignbarhet og ensartethet mellom de ulike selskapene, jf. del 3.4.6, i større grad vil kunne oppfylles med de nye reglene.

Det singaporske rederiforbundet, heretter benevnt SSA, hevder at brukerne av regnskapet er fortrolige med dagens regler og at brukerne allerede i dag har tilgang til nødvendig selskapsinformasjon. Således finnes det ifølge SSA ikke behov for en ny og mer omfattende standard som vil kreve balanseføring av alle leieavtaler (SSA 2010, s. 5).

SSA støtter seg dermed til det historiske «information approach»-synet, som anerkjenner et individuelt ansvar for predikering av framtidige resultater og avkastning, basert på den tilgjengelige informasjonen fra årsrapporten, og fokuserer på å gi brukerne nyttig informasjon til dette formålet (Scott 2009, s. 144). Det foretrekkes altså at rapporteringen med årlige leiebetalinger videreføres framfor innføring av et krav om balanseføring av leieavtalene. Det beskrevne synet vil, ifølge tilhengerne, være rimeligere, samtidig som det vil gjøre selskapenes regnskapsføring mindre komplisert. Investorene vil også, ifølge tilhengerne av synet, ved sine subjektive tilnærminger fra noteinformasjonen, lettere kunne antyde hva som er verdifull og beslutningsnyttig informasjon, og hva som er heller unødvendig informasjon (Scott 2009, s. 144).

SSA hevder altså at dagens regler er tilstrekkelige, og forstås av undertegnede slik at informasjonen brukerne finner i noteinformasjonen i dag, er minimum ekvivalent med informasjonen ved balanseføring av leieavtalene. Dersom det stemmer at en ny forventet standard, basert på høringsutkastet, ikke vil føre til bedre brukerinformasjon som eksempelvis høyere sammenlignbarhet mellom selskapene, altså motsatt av det som var hevdet i McGregor-rapporten, jf del 3.4.1, men kun føre til mer kompleksitet og høyere kostnader, vil all den innsats som ofres ifølge med innføring av ny standard tilsynelatende være direkte bortkastet. Brukerne, og da primært investorene og långiverne, vil dersom SSA har rett i sine påstander, trolig måtte betale en dyr pris for en endring i regelverket. Angående vurderinger av kost-nytte-betraktningene vises det ellers til del 3.11.12 og 4.6.9.

4.6.3 Definisjon og klassifisering av kontrakter

Ut fra den definisjonen som lå til grunn for en leieavtale ved publiseringen av høringsutkastet høsten 2010, jf. del 3.11.2, var de fleste av høringsinstansene tilhørende innenfor skipsfartsbransjen enige i oppfattelsen om at reisecertepartier og CoA-kontrakter vil falle utenfor standardens virkeområde, mens bare-boat-certepartier vil være innenfor standarden.

Angående tidscertepartier var det uenighet i fagmiljøene. Sentrale instanser i skipsfartsnæringen uttrykte at tidscertepartier ikke skulle inkluderes i standarden da kontraktstypen ikke tilfredsstilte kriteriene for en leieavtale, jf. del 3.7.2. Det ble av det japanske rederiforbundet JSA pekt på seks argumenter for dette:

- *Økonomiske fordeler ved bruk av skipet kan kun oppnås ved leveranse av tjenester fra rederens side.*
- *Rederen er ansvarlig for skipet og driften av dette under tjenesteleveransen.*
- *Betalingen for tjenesten er basert på ytelse og prestasjon. Er skipet ikke seilingsdyktig, «off-hire», for en periode, betales det heller ingenting fra leietakers side i denne perioden.*
- *Nominering av et spesifikt skip til tjenesteleveransen er sjeldent ensbetydende med et krav om at dette spesifikke skipet må utføre tjenesten.*
- *Det overordnede målet for leietaker ved å benytte seg av et tidscerteparti er å unngå risikoen forbundet med eierskap av skip i svært volatile fraktmarkeder. Denne risikoen vil rederen måtte bære.*
- *Etter juridisk forstand er tidscertepartier ikke en leieavtale, men en tjenesteleveranse. Påstanden begrunnes med praksis i britisk lov. (JSA 2010 – fritt oversatt)*

Flere av argumentene framhevet av JSA kan her utvilsomt stilles spørsmål ved. Punkt 4 må oppfattes som selvmotsigende, da kravet som stilles i definisjonen om bruken av en «spesifikk eiendel» i så fall ikke vil være tilfredsstillt. Hva gjelder punkt 6, har undertegnede ikke innsikt i de ulike juridiske regelverk, men som beskrevet i del 3.7.2 virker det mest korrekte her at det er substansen i avtalen som bør være avgjørende.

Ser man på punkt 3 og 5 argumenteres det for at det er rederen som bærer risikoen i forhold til om skipet er seilingsdyktig, samt hva gjelder skipets annenhåndsverdi. Dette kunne tolkes slik at tidscertepartier dermed ikke ville tilfredsstille kravet til «kontroll av bruken» angitt i definisjonen av leieavtaler, jf. del 3.7.2. Dette punktet var diskutert i gjennomgangseksempelet i del 3.7.2 og 3.11.4, som bygget på standardsetternes presiseringer som etter hvert kom på dette området:

Som følge av tolkningene av tidscertepartier som kom fra flere høringsinstanser innenfor skipsfartsbransjen, vedtok standardsetterne, som nevnt i del 3.11.2, enkelte presiseringer i standarden i januar 2011 (IFRS 2011). Deloitte (2011) hevder at disse tentativt vedtatte presiseringene vil få store konsekvenser for de selskapene innen skipsfarten som nylig har inngått, eller vil inngå, langsiktige tidscertepartier, som hittil ikke har vært oppfattet som leieavtaler, men som under de nye tentativt vedtatte reglene og presiseringene vil falle inn under standarden.

Gjennomgangseksempelet, som er beskrevet i del 3.7.2 og 3.11.4, viser at dersom leietaker ikke eksplisitt kontrollerer bruken av skipet, ved at utleier er ansvarlig for skipets tilstand og bemanning, men likevel gjennom kontrakten med utleier har stor nok innflytelse til å påvirke lasten og seilingsmønsteret i vesentlig grad, så vil avtalen tilfredsstillende kriteriene for en leieavtale.. Avtalen skal da etter de nylige, tentativt vedtatte presiseringene, klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet. Standardsetterne baserer konklusjonen sin på de følgende hovedpunkter (Deloitte 2011):

- Oppfyllelse av kontrakten avhenger av bruken av en spesifikk eiendel, nærmere bestemt et skip som er eksplisitt nevnt i kontrakten. Det er usannsynlig at det vil være lønnsomt eller praktisk gjennomførbart å skifte ut skipet med et tilsvarende skip i den avtalte leieperioden.
- Kontrakten medfører en rett til å kontrollere bruken av det spesifikke skipet da leietaker etter substansen i avtalen vil dra nytte av alle de økonomiske fordeler ved bruken av skipet. Skipet er disponibelt til leietakers ønskede bruk gjennom hele leieperioden, med unntak av tiden det ikke er seilingsdyktig som ved vedlikehold og reparasjoner. Selv om kapteinen på skipet er ansatt av utleier, vil skipet måtte føres etter instruksene fra leietakers side. Kapteinens kontroll over skipet er dermed knyttet til det driftsmessige som manøvreringen av skipet og seilingskravene om operasjonell sikkerhet og sjødyktighet, og ikke utformingen av last- og seilingsmønsteret.

Punktene over innebar altså ingen endringer i forhold til de foreslåtte nye reglene for regnskapsføringen av leieavtaler, men var likevel nødvendige presiseringer for

skipsfartsbransjen da tidscertepartier ikke var eksplisitt nevnt i det opprinnelige høringsutkastet, som dermed åpnet for ulike tolkninger.

Det er ikke utenkelig at utfallet av disse tentativt vedtatte presiseringene kan bli at de involverte parter vil tilstrebe omklassifiseringer av kontraktene til reisecertepartier der dette er mulig, eller eventuelt definere en større andel av kontrakten som tjenesteleveranse og dermed kun balanseføre en mindre eller ingen del av avtalen. Den siste problemstillingen er nærmere diskutert i del 3.11.8 og 4.6.6.

4.6.4 Leieperiode og bruk av kortsiktige leiekontrakter

Høringsinstansene innen skipsfartsbransjen samstemmer i stor grad med «de 4 store» hva gjelder fastsettelse av leieperiode (DRF 2010, ECSA 2010, JSA 2010). Det ønskes med andre ord fra bransjens side kun å inkludere de forlengelsesopsjoner som kan betegnes som «rimelig sikre», jf del 3.11.5.

Det danske konsortiumet AP Moller & Maersk, som især er kjent for sin skipsfartsvirksomhet, går enda lengre i sine uttalelser. De hevder at inkludering av forlengelsesopsjoner ikke er overens med definisjonene av eiendeler og gjeld i rammeverket, samt at den foreslåtte modellen fra IASB i 2010 vil forårsake vesentlige ekstra administrative kostnader. Det vises likevel forståelse for at, tatt det foreslåtte unntaket for kortsiktige leieavtaler i betraktning, kan forlengelsesopsjoner ikke ignoreres. Dette fordi muligheter for strukturering av avtaler, i form av gjentatte kortsiktige ikke-kansellerbare avtaler ved bruk av flere forlengelsesopsjoner i så fall lett ville kunne oppstå. (AP M&M 2010)

Av avsnittene over virker det sannsynlig at forlengelsesopsjoner vil medføre skjønsmessige betraktninger. Kravet om at forlengelsesopsjonene skal være «rimelig sikre», jf. del 3.11.5, vil med dagens definisjoner utvilsomt kunne oppfattes ulikt blant de ulike regnskapsprodusentene. Tatt i betraktning at skipsfartsbransjen også er en svært volatil bransje, der en opsjon til forlengelse på et tidspunkt kan være svært gunstig, mens den på et annet ikke vil ønskes innfridd, knytter det seg stor usikkerhet på dette området. Nødvendige presiseringer fra standardsetterne angående hva som kan oppfattes som «rimelig sikkert» og

hvorvidt og hvordan dette anslaget kan endres i løpet av kontraktperioden, ville derfor utvilsomt ha vært nyttig veiledning for regnskapsprodusentene og -brukerne.

4.6.5 *Leiebetalinger*

Danmarks rederiforening, DRF, støtter opp om det alternative synet som kom fram under høringsrunden (DRF 2010), der kun variable leiebetalinger som lå utenfor leietakers kontroll, som eksempelvis justeringer i betalinger avhengig av prisveksten, skulle medregnes i beregningen av leietakers forpliktelser, jf. del 3.11.7.

Etter standardsetternes tentative vedtatte presiseringer til ny standard i 2011, der det kun er de variable leiebetalingene som i realiteten er faste som skal inkluderes, vil det trolig oppstå flere diskusjoner ifølge med utarbeidelsen av en forventet veiledning fra standardsetterne på dette punktet, jf. del 3.11.7. Dersom en viss andel av leiebetalingene avhenger av ratene og øvrige faktorer utenfor leietakers kontroll, som påvirker leietakers inntjening, vil igjen kravet om «rimelig sikkert», jf. del 3.11.5, bli relevant i vurderingen.

4.6.6 *Separering av servicekomponenter*

Tidscertepartier inkluderer, som nevnt i del 4.3, driftskostnader som forsikring, vedlikehold samt skatter knyttet til driften. Ifølge DRF (2010) har det også vært praksis at mannskapets godtgjørelser har vært inkludert i disse kontraktene. Det framstår av høringsutkastet uklart hvorvidt disse kostnadene vil møte kravet om separering fra selve leiekomponenten i kontraktene, eller om de inngår i denne.

I høringsvaret fra EFRAG, jf. del 3.11.8, ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, skulle den dominerende komponenten i avtalen være avgjørende for om denne skulle regnskapsføres som en leieavtale eller tjenesteleveranse. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette vise seg å være svært problematisk, da ratene i leiemarkedet for skip, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder, jf. del. 4.2. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den dominerende komponenten, mens de i den neste perioden kan ha mindre betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstillende

grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge DRF dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene (DRF 2010).

Problemstillingen vil, for foretak som hittil har ført leieavtalene sine som operasjonelle, også være av høyere betydning ved ny standard enn ved den nåværende, da regnskapsføringen ved ny standard også vil virke inn på selskapenes balanser. Det etterlyses derfor fra DRFs side en enda tydeligere veiledning på dette området, før den foreslåtte standarden endelig innføres (DRF 2010). Ytterligere betraktninger av dette vil presenteres og drøftes i del 6.3.

4.6.7 Valg av rente

Ut fra høringsutkastet fra 2010, skulle leietaker ved beregning av nåverdien av framtidige leiebetalinger primært benytte sin alternative eller marginale lånerente, en vurdering som skulle finne sted for hver enkelt leieavtale. Dersom denne var vanskelig å beregne pålitelig, kunne «den renten som utleier belaster leietaker», som normalt vil være den implisitte renten, benyttes, jf. del 3.11.9.

Konsortiumet AP Moller & Maersk skriver i sitt svar til høringsutkastet at det i fleste tilfeller vil være hensiktsmessig å bruke den implisitte renten i stedet for leietakers alternative lånerente. Det pekes på at den implisitte renten bedre reflekterer markedets vurdering av risiko forbundet med den underliggende eiendelen, samt den avkastningen som investorene krever. Denne renten vil derfor som oftest være høyere enn leietakers alternative og utleiers lånerente, men vil likevel være diskonteringsrenten som skal brukes i nedskrivningstester. Dette fordi den representerer den reelle rentekostnaden knyttet til eiendelen på en bedre måte enn de to øvrige alternativene som framstår som rene finansieringsløsninger. Det vises også til dagens regler i IAS 17, jf. del 3.10.1, for konsistens i regelverket (AP M&M 2010).

Fra Danmarks rederiforening etterlyses det utfyllende veiledning fra standardsetterne hva gjelder valg av rente (DRF 2010), et syn som støtter opp om kommentarene fra E&Y og PwC beskrevet i del 3.11.9. Et svar til dette ble, som nevnt i samme del, publisert av standardsetterne i 2011, der det kom fram at det er den «renten som utleier belaster leietaker»

som primært skal benyttes, og om denne ikke er tilgjengelig, er det leietakers alternative lånerente som skal brukes.

4.6.8 Krav til presentasjon og noteinformasjon

Ifølge DRF (2010) er kravene og veiledningen til noteinformasjon i IAS 1 tilstrekkelige utarbeidet. Det hevdes også at separate presentasjoner av balanseførte eiendeler og gjeld fra leieavtalene, bør bygge på en vesentlighetsbetraktning som selskapet selv utfører. Under dette punktet er det, som nevnt i del 3.11.10, også uenighet blant de ulike regnskapsmiljøene.

En åpenbar trussel mot at kravene til presentasjon og noteinformasjon vil ivaretas, er et komplekst regelverk, jf. del 3.11.3. Jo mer usikkerhet og kompleksitet i regelverket, jo vanskeligere vil det bli for regnskapsprodusenten å tilfredsstille kvalitetskravene til regnskapet, jf. del 3.4.6. Regnskapsbrukerne vil derav kunne oppleve reduserte forutsetninger for å foreta troverdige og relevante analyser til sine ulike formål.

4.6.9 Kost-versus-nytte-betraktninger

DRF (2010) viser forståelse for hovedmålet med ny standard, med andre ord at standardsetterne prinsipielt ønsker å balanseføre alle leieavtaler for at standarden skal samsvare med rammeverket. Det påpekes likevel at det fortsatt vil være grunner til å tro at subjektive anslag og vurderinger vil måtte foretas av brukerne, som ifølge DRF trolig heller ønsker seg mer noteinformasjon til sentrale poster, foretatte periodiseringsvalg og usikkerhetsbetraktninger. Dette framfor balanseføring av leieavtalene, som vil baseres på ledelsens estimater og antagelser. Brukernes nytte av ny foreslått standard vurderes derfor til begrenset (DRF 2010).

På kostnadssiden framheves det av DRF (2010) en del spesifikke nøkkelområder der man antar at kostnadene for regnskapsprodusenten vil bli store ved implementering av ny forventet standard: Behandling av eksisterende kontrakter med handelspartnere, videreopplæring av ansatte, oppdatering av regnskapssystemer, interne kontroller og prosesser, innsamling av ny informasjon, skatteeffekter og kommunikasjon med eiere. Det danske rederiforbundet stiller

seg derfor ut fra en kost/nytte-betraktning svært skeptisk til innføring av en ny standard basert på høringsutkastet som ble publisert høsten 2010 (DRF 2010).

SSA støtter, som nevnt i del 4.6.2, opp om denne betraktningen og påpeker at hele bransjen er svært bekymret over de nye reglene, som framstår som veldig komplekse, og vil kreve store ressurser å implementere i selskapene. Også tatt i betraktning de svært varierende ratene i skipsfarten, endringer i forholdet mellom de ulike valutaer gjennom regnskapsperioden, samt muligheter for subjektive anslag ved klassifisering av kortsiktige leiekontrakter, vil innføringen av en ny standard tilsynelatende bli svært krevende (SSA 2010).

4.6.10 Kredittrater

SSA (2010) hevder videre at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning i negativ forstand for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». ICS (2010) viderefører denne skepsisen til den foreslåtte nye standarden, og hevder at brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som ikke får reforhandlet sine kontrakter. Skipsfartsbransjen og de internasjonale forsyningskanalene som helhet kan i så måte være truet hevdes det (ICS 2010). Videre hevdes det av KSA (2010):

«When lessees recognize the assets and liabilities regarding all of the “charter contracts (bareboat charter and/or time charter contracts etc.)”, and “long-term transportation contracts are regarded as lease contracts”, the debt-to-equity ratio will sharply increase and it leads to a decline in credit rating. » (KSA 2010)

For å evaluere hvorvidt den klare skepsisen fra bransjen er gyldig, kan det her være interessant å se på hvordan kredittratingbyråene forholder seg til de forventede endringene. Det sentrale for kredittgivere og kredittratingbyråer er å kunne estimere risikoen for at låntaker vil misligholde lånet. Ved høy risiko vil kredittgiver kreve en høy rente, og vise versa. Kredittvurderingsprosessen vil måtte baseres på en kredittanalyse og -vurdering av potensiell låntaker, blant annet med tilhørende omgrupperinger og justeringer av det bestemte foretakets årsregnskaper.

Blant kredittratingbyråene støtter man på generelt grunnlag innføringen av ny standard for regnskapsføring av leieavtaler, da én felles rapporteringstandard som en del av konvergeringsprosjektet, jf. del 3.11.1, vil gjøre finansiell analyse på tvers av landegrensene mer konsistent. Det bemerkes likevel at behovet for justeringer og omgrupperinger etter alle solemerker ikke vil forsvinne med forslagene fra høringsutkastet som ble publisert i 2010. For kredittratingbyråene er den ventede innføringen av en ny standard, med krav om balanseføring av alle leieavtaler, ikke ventet å få drastisk betydning. Dette fordi ratingbyråene i årevis har gjort sine egne justeringer og betraktninger basert på den tilgjengelige regnskapsinformasjonen (Financial Watch 2007).

S&P (2010a) nevner tre vesentlige forskjeller mellom utfallet etter dagens omgrupperinger og justeringer de foretar, og utfallet ved den nye forventede standarden: Behandlingen av fornyelsesopsjoner, variabel leie og bruk av rente. Det pekes av S&P særlig på de to første, som for øvrig nå er blitt endret, jf. del 3.11.5 og 3.11.7, som utslagsgivende for en vesentlig oppjustering av balansen, samt at det påpekes at de nye reglene vil gjøre utslag for deres beregninger av sentrale størrelser som EBITDA, så vel som for klassifiseringen av kontantstrømmer. Dette skyldes at de nye kravene til balanseføring vil kreve at hele leiekomponenten balanseføres og avskrives. Dette i motsetning til dagens metode som benyttes av S&P, der det tas utgangspunkt i et kalkulatorisk renteelement for leieavtalen og avskrivningene utelates. Denne metoden er ikke videre omtalt i artikkelen (S&P 2010a). Ved innføring av en ny standard, som krever balanseføring av alle leieavtaler over 12 måneder, må dermed også kredittbyråene se seg nødt til å revidere sine justeringsmetoder. (S&P 2010a).

S&P (2010a) skriver videre at til tross for de forskjeller i beregning av nøkkeltall, kontantstrømmer og balanseførte størrelser som en ny standard vil medføre, så forventes det, alt annet likt, ikke endringer i selskapenes ratinger, da de direkte ulikhetene utelukkende skyldes regnskapstekniske forskjeller, og således ikke forandrer vurderingene opp mot selskapenes substans og reelle finansielle posisjon. Det påpekes likevel at indirekte forhold som ny tilgjengelig informasjon ved overgangen til nye regler, markedsreaksjoner og eventuelle endringer i selskapenes atferd, som eksempelvis en reduksjon i antall leiekontrakter, likevel kan medføre endringer i selskapenes ratinger (S&P 2010a).

4.6.11 Brudd av kontraktvilkår

KPMG (2005) skriver at:

«bruk av covenants i låneavtaler er en type løsning på agentproblemer som oppstår mellom partene som følge av "moral hazard og adverse selection". Bruken av covenants er ulik mellom de to banksystemene, og de er typisk lettere å reforhandle i relasjonsbasert banksystem enn i et transaksjonsbasert (og igjen vanskeligere ved obligasjonslån).» (KPMG 2005)

For selskaper med sterke relasjonelle bankkontakter og støtte fra myndighetene, som eksempelvis med offentlig støttede eksportkreditter fra Eksportfinans i Norge, vil en reforhandling ved brudd på kontraktvilkårene som følge av endringer i regnskapsstandardene gjerne være en formalitet, da långiverne her ofte er langsiktige partnere som hovedsaklig vil være opptatt av substansen i selskapenes prestasjoner og finansielle utvikling. For selskaper med mindre relasjonelle bankkontakter og en stor andel av finansieringen basert på eksempelvis obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte markeder, kan det derimot vise seg vanskelig å få reforhandlet kontraktene sine. I finansielt dårlige tider vegrer mange banker seg også for å ta risiko, noe som kan gjøre reforhandlingene enda vanskeligere. For at långiverne ikke skal kunne utnytte en overgangssituasjon, der rene tekniske forskjeller ved anvendelse av «floating GAAP», som vil si at kontraktsbetingelsene ikke er beskyttet mot endringer i regnskapsreglene, kan gi store regnskapsmessige utslag, er det derfor svært viktig at standardsetterne og kredittbyråene er tydelige og presise i sin kommunikasjon til aktørene i markedet. HKSOA er i sitt svar til høringsutkastet også klare på dette da de hevder at:

«The IASB and FASB should coordinate with the financial institutions industry to determine how financial covenants should be recalibrated to result in the same measure of risk, ability to service debt, etc., for the same entity under the proposed accounting standards» (HKSOA 2010, s. 15)

At enkelte kredittinstitusjoner her likevel vil se muligheter for å presse kundene ved nødvendige forhandlinger, samt på regnskapsteknisk grunnlag eventuelt velge å bryte mindre lønnsomme avtaler, er nok ikke til å unngå. Likevel er det da viktig at regelverket er så robust

og tydelig som mulig, slik at mulighetene for slik opportunistisk atferd blant aktørene i bransjen, vil reduseres til et minimum.

4.6.12 Salg og tilbakeleie

SSA (2010) hevder at:

«Traditionally it is common for ship financiers (including leasing companies) to extend credit facilities by entering into sale and leaseback arrangements associated with ships with ship owners or ship operators.

The recognition of a lease liability by the ship owners or operators (the lessee) will lead the lessee to reconsider the use of a sale and leaseback arrangement as an attractive financing scheme.

The traditional use of sale and leaseback of asset, as an alternative financing tool available to the shipping industry, will therefore become less attractive and curb credit financing activities in the shipping industry” (SSA 2010, s. 2)

DRF (2010) hevder at som følge av at den overdragende parten ved salget ofte sikrer seg bruksretten for eiendelen i store deler av eiendelens forventede levetid ved kontraktsinngåelsen, bør kun det beløpet som tilsvarer restverdien av eiendelen, altså den verdien som den overtakende parten ved salget sitter igjen med etter at den avtalte leiekontrakten er terminert, danne grunnlag for inntektsføring ved inngåelse av avtalen. Dette står i kontrast til forslaget i høringsutkastet der hele transaksjonen skal regnskapsføres som et salg, gitt at denne oppfyller kravene til inntektsføring i IAS 18, jf. del 3.13.

Det etterlyses derfor videre veiledninger både på dette området og for hvordan regnskapsføring av den resterende salgsverdien skal skje (DRF 2010).

4.7 *Deloppsummering*

Det blir fra sentrale instanser i skipsfartsnæringen hevdet at motivene for bruk av leieavtaler som finansieringsløsning klart vil svekkes, dersom det innføres en ny standard slik som presentert i høringsutkastet som ble publisert i 2010.

Fra drøftelsen over kommer det videre fram at mens reiseCERTepartier og CoA-kontrakter ikke tilfredsstillter kravene til regnskapsføring av en leieavtale, så vil bare-boat partier, og med de presiserte reglene fra standardsetterne i 2011, også tidCERTepartier, oppfylle disse. Dette til tross for at store deler av rederinæringen gjennom høringsrunden var negative til at tidCERTepartier skulle falle innenfor den nye standarden.

Balanseføring av tidCERTepartier, som inneholder både en leie- og en tjenestekomponent, gir opphav til en ny problemstilling, nemlig hvordan å behandle kombinerte kontrakter. I utgangspunktet skal da leiekomponenten balanseføres mens tjenestekomponenten skal resultatføres. Problemstillingen blir likevel særlig utfordrende i de tilfeller der leie- og tjenestekomponenten er vanskelige å skille fra hverandre. Her må regnskapsprodusenten i hovedsak foreta en pragmatisk avveining mellom de prinsipielle og praktiske hensyn, der de prinsipielle klart peker mot en separering av komponentene, mens de praktiske mer vil hensynta situasjonens karakter og vurdere en eventuell separering av tjenestekomponentene ut fra en kost/nytte-betraktning. Ulik behandling av slike kontrakter vil trolig bidra til å svekke sammenlignbarheten mellom selskapene.

Et annet sentralt spørsmål er om kravet om balanseføring av leieavtalene vil gi brukerne bedre informasjon enn ved dagens noteføring, samt om nytten av standarden vil overgå kostnaden ved implementeringen. Blant rederiforbundene virker det generelt å være en utbredt skepsis til den ventede nye standarden, da den oppfattes både som kompleks og kostbar å implementere, samtidig som den fra disse instansene ikke forventes å gi særlig økt brukernytte. Det forventes samtidig fra bransjens side videre veiledninger på flere områder, i forhold til høringsutkastet som ble publisert i 2010.

Videre er skipsfartsnæringen særlig bekymret for hvordan lånekontrakter og kredittratinger vil kunne påvirkes av en endring i standarden. Ifølge kredittratingbyråene vil ratingene, gitt alt annet likt, ikke endres som følge av den foreslåtte endringen i regelverket, da den reelle

finansielle stillingen til det bestemte foretaket vil være uforandret. Således burde leietaker i utgangspunktet ikke ha grunn til å være bekymret for mulige brudd på lånevilkår. Dersom långiver likevel mangler evne eller vilje til å ta innover seg implikasjonene av det nye regelverket, kan dette likevel vise seg å kunne bli problematisk. Slike implikasjoner vil trolig ikke oppstå om man har sterke, langsiktige relasjoner til långiver, men trolig være mer utbredte for aktører med obligasjonslån eller lån i øvrige transaksjonsbaserte markeder.

Del 5 Metode 2: Forskningsetikk og utforming av intervju

5.1 *Forskningsetikk*

«Forskningsetikk innebærer å drøfte de mulige konflikter en forsker står overfor i vurderingen mellom sitt eget ønske om så fullstendig og god informasjon som overhodet mulig og

- *Respondentenes krav på privatliv, integritet og personvern*
- *Oppdragsgivers ønsker og preferanser*
- *Samfunnets normer og verdier.» (Jacobsen 2005, s. 43)*

Respondentene som er brukt i intervjuene, har på forhånd samtykket til dette, og samtidig akseptert at svarene deres aktivt kan brukes i denne masteroppgaven. Det er ikke fra noen av respondentene lagt noen føringer i forhold til ønsket konfidensialitet av svarene. Som følge av at intervjuene er utført per e-post, har det ellers ikke på noen måte forekommet forstyrrelser med hensyn til respondentenes privatliv.

5.2 *Utforming av intervju*

Som beskrevet i del 2.4, er det ved innsamling av kvalitative data fire ulike metoder som er vanlige, og i denne oppgaven er individuelle, åpne intervjuer og dokumentundersøkelser valgt av disse. Sistnevnte er utfyllende beskrevet og drøftet i del 2. I det følgende vil derimot det teoretiske fundamentet, samt utformingen for intervjuene presenteres.

Ifølge Jacobsen (2005, s. 142) egner intervjuet seg best under de følgende forutsetninger:

- Det er relativt få enheter som undersøkes*
- Det er interessant hva det enkelte individ sier*
- Man er interessert i hvordan den enkelte fortolker og legger mening i et spesielt fenomen.*

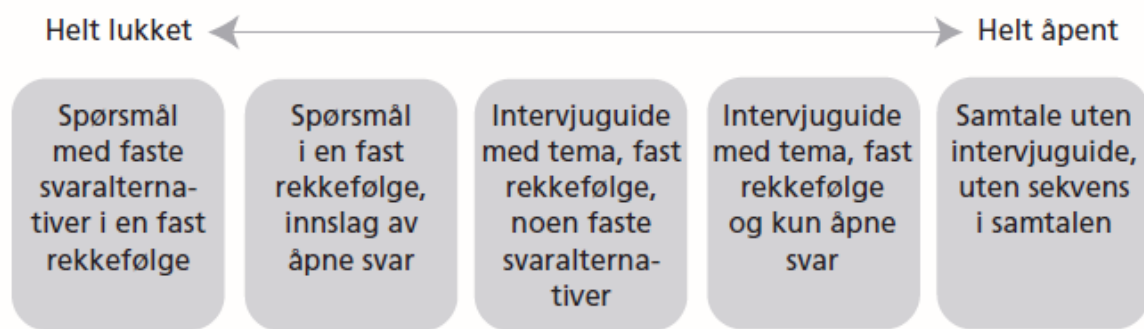
I denne oppgaven er temaet relativt konsentrert ved at det omfatter regnskapsføring av leieavtaler i dag og i framtiden, og med en spesiell vekt på skipsfartsbransjen. Siden det finnes begrenset med litteratur og empiri på området i dag, samt at litteraturen bærer preg av usikkerhet, så anses det her å være av stor interesse hvilke holdninger og oppfatninger eksperter innenfor området har, og videre hvordan de tolker de forventede endringene i regnskapsstandarden. Dette virker også meningsfullt sett opp mot teorien som anbefaler bruk av respondentvalidering, jf. del 2.8.1 a).

Det finnes ulike metoder for hvordan å utføre et åpent, individuelt intervju. De mest vanlige er da ansikt-til-ansikt, via telefon eller via e-post. Fordelene med det førstnevnte er at man får fram mer følsomme samtaler og mister muligheten til å se hvordan respondenten opptrer under intervjuet (Jacobsen 2005, s. 143 - 144). Disse momentene oppfattes av undertegnede likevel ikke å ha relevans for den gjeldende intervjukonteksten. Ulempen med ansikt-til-ansikt-intervju er at det er svært kostbart og tidkrevende. Som nevnt under del 8.2 har denne intervjuformen derfor blant annet som en følge av tid- og ressursknapphet blitt avvist.

Telefon- eller e-post intervju har den fordelen at de er svært lite kostnadskrevende. Videre er bruk av telefon trolig noe mindre tidkrevende for respondenten, mens man ved bruk av e-post får alle uttalelser skriftlig. Som følge av hensyn til blant annet personvern og lovmessige forhold ved opptak av telefonsamtaler, er e-post her benyttet som intervjukilde.

Respondentene er likevel blitt kontaktet per telefon god tid i forveien av utsendelse av de skriftlige intervjuene. Dette for at de skulle ha mulighet for å gi sitt samtykke eller eventuelt avslå forespørselen fra undertegnedes side om å stille som intervjuobjekter til denne oppgavens formål.

Det neste man må avgjøre ved utformingen av intervjuet er om det skal utformes på en *åpen* eller *strukturert* måte. De ulike alternativene for utformingen kan oppsummeres av følgende figur:



Figur VIII: Grader av strukturering av et intervju (Jacobsen 2005, s. 145)

Jacobsen (2005) kommer med følgende anbefalinger for utforming av det åpne intervjuet:

«Generelt kan vi si at det åpne intervjuet ikke bør være så strukturert at det består av en forhåndsbestemt rekke av spørsmål med faste svaralternativer. I slike tilfeller bør vi nok heller velge en form for spørreskjemaundersøkelse. Intervjuet bør heller ikke være helt åpent, dvs. at vi ikke har noen plan i det hele tatt for hva samtalen skal inneholde» (Jacobsen 2005, s. 145)

I denne oppgaven er det valgt en såkalt semi-strukturert intervjuform, jf. rubrikk nummer to fra venstre i figur VIII. Dette begrunnes i at de mye diskuterte og omtalte punktene under del 3 og 4, er forholdsvis konsise, men at de samtidig kan åpne for alternative syn og tolkninger.

Jacobsen (2005, s. 145) anbefaler videre at det utarbeides en intervjuguide, altså en oversikt over hvilke tema som skal dekkes gjennom intervjuet. I denne oppgaven er en slik intervjuguide ikke utarbeidet med den begrunnelsen at respondentene på forhånd er informert og har samtykket til å stille som intervjuobjekter per telefon. Intervjuene er som nevnt også utført per e-post, noe som gir respondentene en vesentlig høyere fleksibilitet og tid til resonnerer, enn hva som er tilfellet ved de to andre vanlige intervjuformene.

Dersom eventuelle uklarheter eller mangler skulle oppstå ved de mottatte svar fra respondentene, vil disse problemstillingene spesifikt bli fulgt opp enten ved bruk av telefon eller e-post, avhengig av uklarhetenes karakter og vesentlighet. Respondentene har samtykket til dette i forbindelse med deres besvarelser av intervjuene.

Del 6 Dybdeintervju

6.1 Introduksjon

Som nevnt i del 2.7.1, er bruk av respondentvalidering en viktig metode for å sikre intern gyldighet i undersøkelsen. Som følge av at det i dag finnes begrenset med litteratur, samt at konsekvensene ved innføring av en ny standard for leieavtaler er forbundet med høy usikkerhet, brukes personer med særlig god faglig innsikt her som intervjuobjekter. I dybdeintervjuet er de utvalgte intervjuobjektene også tilknyttet ulike bransjer innenfor regnskapsmiljøet. Dette er en bevisst strategi for å prøve å danne et bredere bilde av de relevante problemstillingene. Selv om utvalget her er lite, anses styrken i svarene som relativt høy, tatt respondentenes kunnskap og faglige innsikt i betraktning.

To av respondentene, A. M. Johnsen og Jon Masdal, har kun besvart de siste tre spørsmålene, som tar for seg konsekvensene og vurderingen av disse for skipsfartsbransjen spesielt. Siden det for disse problemstillingene har vært mest utfordrende å finne relevant litteratur, da spesielt utenom de skipsfartstilknyttede høringsinstanser, er det særlig for disse spørsmålene ansett som viktig å sikre den interne gyldigheten gjennom respondentvalidering.

En viktig presisering i forbindelse med intervjuene, er at respondentenes svar står for deres egen regning og ikke nødvendigvis representerer deres arbeidsgivers synspunkter. Videre er svarene som presenteres av respondentene ikke å betrakte som utfyllende, da respondentene naturlig nok har hatt begrenset med tid og ressurser å avse til dette formål. Hovedlinjene i intervjubesvarelsene må likevel oppfattes som sentrale betraktninger fra respondentenes side. Det vil i del 6.3 følgelig fokuseres på disse, framfor eventuelle detaljer som måtte framkomme. Til samme tid, vil det være fokus på de momenter fra de avgitte svarene som tidligere er blitt diskutert i denne oppgaven.

Intervjusvarene er ellers vedlagt i sin fullstendige form i appendikset i del 10.

6.2 *Intervjuobjekter*

De følgende personer er benyttet som respondenter i dybdeintervjuet:

KJELL OVE RØSOK

Partner i Ernst & Young og har 18 års erfaring med revisjon av børsnoterte og andre store foretak og reviderer flere shippingselskaper. Røsok har opparbeidet god kompetanse innen IFRS og god regnskapsskikk gjennom revisjon og arbeid i fagorganer og som foredragsholder og artikkelskriver. (BI 2012)

EILERT MOLSTAD

Utdannet siviløkonom fra NHH 1977, cand. jur. fra UiB 1985, fikk advokatbevilling i 1987 og besto høyere revisoreksamen i 1992. Han har vært medlem av Regnskapslovutvalget og deltok i prosjektgruppen som laget utkast til ny regnskapsstandard om leieavtaler. (Molstad 2000, s. 1) Molstad er ansatt i DnB Finans, der han i dag er fagansvarlig på avdeling for regnskap, skatt og avgift.

ARNE MAGNUS JOHNSEN

Siviløkonom og statsautorisert revisor fra Norges Handelshøyskole. Arne Magnus Johnsen har variert erfaring fra bank og shipping i Bergen. Han begynte hos Forland Shipping som finansdirektør i april 2009 og overtok som adm. dir. i januar 2010. (Forland Shipping 2012)

JON MASDAL

Analytiker i DNB Markets innenfor equity research med fokusområde på petroleum og shipping. Har tidligere jobbet i blant annet Morgan Stanley og Ernst & Young.

6.3 *Intervjuets hovedfunn med drøftelse*

Den valgte strukturen i denne delen vil være en oppramsing av de stilte spørsmålene overfor respondentene med tilhørende hovedpunkter av svarene, samt tilhørende egne betraktninger og drøftelser av hvorvidt respondentenes meninger samstemmer med funnene gjort i del 3 og 4. Dersom respondentene har ulike svar av det som er omtalt i oppgaven, vil dette tillegges særlige refleksjoner.

Intervjuets hovedfunn med tilhørende drøftelser::

Dagens standarder

1. *Hva mener du om dagens standarder for regnskapsføring for leieavtaler, IAS 17 og NRS 14? Hva er utfordringer, fordeler og ulemper med standardene?*

Røsok framhever som en fordel at dagens standard er kjent. Molstad hevder at fordelene med standarden er at den i stor grad «likestiller den regnskapsmessige behandlingen av leieavtaler med sterkt finansielt preg med kjøp på avbetaling».

Som ulempe med dagens standard framhever Røsok at det er et tilfeldig skille mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler, og at leieavtaler i dag tilpasses dette skillet. Molstad framhever flere ulemper og utfordringer med dagens standard:

- «Fokuset på gjennomskjæring til kjøp er for utpreget.
(...)»
- *Faren for feil i skatteregnskapet som følge av at midlertidige forskjeller ikke blir tilstrekkelig hensyntatt er betydelig.
(...)»*
- *Strukturering av avtaler for å oppnå ønsket regnskapseffekt er mulig»*
- Selv om forpliktelsen etter operasjonelle leieavtaler skal vises i notene, framheves det av Molstad at dette ikke så ofte skjer eller at notene er utilstrekkelige.
- Dagens standard er ikke konseptuelt forankret. Molstad hevder at «Dette fører gjerne til misforståelser med det resultat at standarden ikke følges på alle punkter i forhold til vurderingsreglene og endog brytes mht. klassifikasjon (...)»

Sett opp mot styrkene og svakhetene ved dagens standard som ble presentert i del 3.10.1, er disse i hovedsak sammenfallende med de fordeler og ulemper som Røsok og Molstad her presenterer. Momentet hva gjelder skattebetraktninger er, som nevnt i del 1.3, sett bort fra i denne oppgaven.

- 2. Hovedpunkter i kritikken mot de eksisterende standardene for regnskapsføring av leieavtaler, har vært manglende sammenlignbarhet, muligheter for tilpasning og strukturering av kontrakter, komplekse regler, samt manglende konsistens med øvrige standarder og rammeverk (ved manglende balanseføring).*

Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Flere av de ovennevnte momentene i kritikken kom fram i første spørsmål, og vil derfor ikke kommenteres igjen her.

Røsok sier seg enig i at det er uheldig at dagens regler medfører «*såpass stor tilpasning og strukturering av kontrakter*» som den gjør. Hva gjelder inkonsistens med andre standarder er dette ifølge Røsok bare delvis riktig, da «*det er mange andre typer avtaler som heller ikke skal balanseføres*».

Molstad sier seg i hovedsak enig med kritikkpunktene, men er likevel i tvil om en ny standard vil bli bedre. Det henvises her til forslag om å beholde skillet mellom finansielle og operasjonelle leieavtaler, men da med utgangspunkt i ulike prinsipp for resultatføring. Dette er et forholdsvis nytt forslag fra standardsetterne som kort vil nevnes og i del 8.2.

Forventede konsekvenser av ny standard

- 3. I korte trekk, i hvilken grad mener du at høringsutkastet til ny standard for regnskapsføring for leieavtaler, med de etterfølgende justeringer og endringer, møter kritikken mot de tidligere standarder, jf. spørsmål 2?*

Røsok sier seg bare delvis enig i at ny standard møter kritikken mot de tidligere standarder. Det pekes på at det fortsatt vil være mange skjønnsmessige betraktninger mellom hva som er en leieavtale og som dermed skal balanseføres og hva som ikke tilfredsstiller kriteriene til en leieavtale, jf. del 3.7.2, samt ved beregning av leieperiode og lignende.

Molstad hevder at ny standard vil føre til at viktige problemstillinger vil bli løst, men at mye fortsatt gjenstår med hensyn til detaljene. Det påpekes at et *«likt regelverk for alle leieavtaler vil være en fordel»*. Samtidig etterlyses det at terskelen om *«rimelig sikkert»* (*«reasonably certain»*) for å inkludere variabel leie må gjøres entydig. Dette for å unngå *«skruing»* på kontrakter. Molstad framhever også at han mener at standardsetter virker å legge for stor vekt på symmetrien i verdsettelsen av leieavtaler hos utleier og leietaker. Det hevdes at *«vurdering av kontantstrømmer forbundet med en leieavtale vil være subjektiv og verdsettelse vil i realiteten avvike mellom partene selv om klassifikasjon (kravet til balanseføring) er identisk.»*

At standardsetterne legger vekt på symmetri kommer i oppgaven fram i del 3.11.10, der det påpekes at det primært er *«den renten som utleier belaster leietaker»*, som skal benyttes av leietaker. Denne betraktningen vil diskuteres nærmere under spørsmål 9. Sett opp mot de ulike metoder for verdsettelse nevnt i del 4.6.2, med de ulike input-variabler disse inkluderer, er det liten tvil om at verdsettelse blant ulike parter vil bli ulike selv om klassifikasjonen av leieavtalene er identisk hos leietaker og utleier. Når standardsetterne likevel ønsker seg en slik symmetribetraktning, kan det likevel, i likhet med kravet om balanseføring av alle leieavtaler over 12 måneder, skyldes at man prøver å redusere subjektiviteten til et lavere nivå enn i dag.

4. *Hva tror du blir de viktigste konsekvensene for leietaker ved innføring av ny standard for regnskapsføring av leieavtaler?*

Røsok viser til at mer balanseføring vil gi en svekket egenkapitalandel, og at dette, spesielt på kort sikt, kan få konsekvenser i relasjonene til kreditorer og investorer. Dette siste momentet vil drøftes nærmere under spørsmål 13.

Molstad lister opp følgende hovedpunkter som antatte viktigste konsekvenser:

- *Behov/etablering av systemer for identifisering av leieavtaler.*
(...)
- *Skille mellom elementer som skal med ved balanseføring av eiendeler og gjeld og elementer som skal holdes utenfor.*
(...)
- *Påvirkning av nøkkeltall som gjeldsgrad og EBITDA. Har selv eksempler på kunder som ønsker å klassifisere leieavtaler som finansielle under NRS 14/ IAS 17 da dette vil slå gunstig ut for EBITDA.*
(...)
- *Betydning for covenants overfor banker og obligasjonseiere, jf. spørsmål 13.*
(...)
- *«Frontloading» av finanskostnader i kombinasjon med at leasede eiendeler skal følge ordinære regler for avskrivning av eiendeler. (...) Flere regnskapsprodusenter har derfor i høringsrunden argumentert for et fortsatt skille mellom finansiell og operasjonell leasing, ikke i hva angår plikt for resultatføring, men ulike regler for regnskapsføring.*
(...)
- *Større behov for å gjennomgå og revurdere regnskapsestimat.*

«Frontloading» av ulike avskrivningsmodeller er ikke diskutert i denne oppgaven. Nøkkeltall som gjeldsgrad og EBITDA er derimot diskutert i del 3.9.2. Som det her ble påpekt, vil både EBITDA og gjeldsgraden øke som følge av kravet om balanseføring. Ulike selskaper kan dermed tenkes å ha ulike motiver ved klassifiseringen av leieavtalene med utgangspunkt i hvilket nøkkeltall som er det viktigste for deres formål, verdsettelse og lignende.

5. *Standardsetterne FASB og IASB mener nytten vil overgå kostnaden ved overgangen til den forventede nye standarden. Dette begrunnes primært med at regnskapets brukere ikke lenger trenger å foreta justeringer da alle leieavtaler nå vil balanseføres. Sammenlignbarheten mellom regnskapene vil da også følgelig øke da analytikernes egne vurderinger vil få vesentlig mindre betydning.*

Er du enig i standardsetternes vurdering på dette området? Hvorfor/hvorfor ikke?

Røsok viser her til de tidligere svar og sier seg her bare delvis enig da den nye standarden fortsatt vil utstrakt bruk av skjønn.

Molstad er i hovedsak enig gitt at implementeringen av ny standard kun vil omfatte store foretak og at små og mellomstore bedrifter (SME) blir fritatt fra de nye reglene. Det påpekes likevel også fra Molstads side at den nye standarden vil kreve mye skjønn, og at dersom den nye standarden *«gir mulighet til stor grad av tilpasning for å oppnå «ønsket» regnskapsmessig effekt tilsier all tidligere erfaring at en slik tilpasning vil finne sted»*.

Som nevnt i flere av avsnittene i 3.11, er det fra de fleste høringsinstansene etterlyst ytterligere veiledninger til den nye standarden. Dette vil forhåpentlig gi rom for lavere subjektivitet, skjønn og tilpasninger i regnskapsføringen. Skepsisen til dagens foreslåtte regler viser likevel at det trolig enda vil gå en del år før en endelig standard vil implementeres som oppsummert i del 3.14.

Implementering av ny standard

6. *Hva kan leietakere gjøre i dag for å være best mulig forberedt på implementeringen av den forventede nye standarden for regnskapsføring av leieavtaler?*

Ifølge Røsok bør leietaker allerede i dag *«kartlegge og vurdere sine avtaler og vurdere regnskapsføring»* samt *«simulere ny balansespesielt med tanke på behov for reforhandling av låneavtaler»*.

Molstad påpeker at leietaker bør *«vurdere mulighet for å reforhandle leieavtaler og covenants, eller i det minste ta med klausuler som gjør slik reforhandling mulig»* og videre *«ta kontakt med kontraktspartner til leieavtalen og bankforbindelse (covenants) dersom man antar at endringen vil kunne slå regnskapsmessig «ugunstig» ut.»*

Selv om det enda trolig vil gå en del år før en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler blir implementert, bør altså de ulike selskapene i størst mulig grad være forberedt på endringene og de implikasjonene disse vil medføre for blant annet balanse og nøkkeltall.

7. *Forslaget til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler ble fra mange av høringsinstansene beskyldt for å være for kompleks. Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Røsok er delvis enig i dette, da det, som tidligere nevnt i intervjudrøftelsen, fortsatt vil være mange faktorer som må avgjøres ved bruk av skjønn.

Molstad er ikke i tvil om at forslaget om å balanseføre alle leieavtaler vil påføre regnskapsprodusentene merarbeid. Det pekes på at «*erfaringene med IFRS så langt synes generelt å være økt kompleksitet, så frykten for at dette blir komplekst synes velbegrunnet*».

Økt kompleksitet er av kritikerne videre spådd til å medføre flere feil i regnskapene. Er du enig i denne påstanden? Hvorfor/hvorfor ikke?

Røsok er her ikke helt enig. Det påpekes at økt grad av skjønn ikke nødvendigvis betyr flere feil, men derimot vil medføre et større pålitelighetsintervall. Ifølge Mamelund (2008) er pålitelighetsintervallet et intervall med ulike estimater hvor ingen på en overbevisende måte kan hevde at et estimat er klart bedre enn et annet.

Molstad er av en litt annen oppfatning her. Han hevder at det vil oppstå flere feil. Dette begrunnes delvis i en forventning om at produsentene ikke vil klare å etterleve regelverket og dels ved at man bevisst tilpasser regnskapsføringen «*ved å gjøre avtaleverket uklart slik at den underliggende realitet ikke fremgår klart.*» En interessant bemerkning får Molstad er likevel at feil er en relativ størrelse; en feil etter det nye regelverket kan gi bedre informasjon enn en løsning som er «riktig» etter dagens regelverk, ettersom det nye regelverket kan være bedre enn dagens.

Videre hevdes det av Molstad at *«kravet til kompetanse blant medarbeiderne vil gå fra generell økonomiforståelse til spesialkompetanse innenfor det enkelte rettsområde man rapporterer innenfor»*.

Selv om respondentene ikke er helt enige i hvorvidt de nye reglene vil medføre flere feil, så er det utifra svarene liten tvil om at kostnadene forbundet med regnskapsføringen vil øke med de nye reglene. Oppsummert kan man altså si at selv om det ikke er gitt at flere feil vil oppstå, så vil usikkerheten i regnskapsføringen vil øke, særlig dersom regnskapsprodusentene ikke investerer i økt kompetanse og innsikt i det nye regelverket.

Hvordan tenker du at revisorer i så fall vil måtte forholde seg til dette, tatt de naturlige begrensningene i følge med revisjonen i betraktning?

Røsok hevder at leieavtalene må revideres som andre estimat, men at de nye reglene muligens vil kreve mer revisjonstid.

Fra Molstads side påpekes viktigheten av at *«revisor må påse at klienten har på plass rutiner og systemer som kan fange opp vesentlige leieavtaler og ikke minst som skiller mellom de elementer som skal medtas (balanseføres) og de deler av kontraktsvederlaget som ikke er leie og således skal følge andre regnskapsstandarder.»* Det hevdes videre at revisors dilemma vil være å foreta en avveining mellom avsetning av mer ressurser i revisjonen og den økte risikoen for å komme i ansvar for feil. Dette vil ifølge Molstad igjen avhenge av hvorvidt markedet tillater revisor å ta seg betalt for merarbeid.

Tror du videre vesentlighetsgrensene til revisor vil være mindre når leieavtalene blir balanseført enn ved ren noteføring som i dag? Hvorfor/hvorfor ikke?

Røsok mener at siden realiteten i avtalen ikke endres som følge av et krav om balanseføring, så burde også vesentlighetsgrensene være uforandrede. Det påpekes likevel at siden resultatføringen med de nye reglene vil bli annerledes enn i dag, vil matematikken gi andre grenser for eksempel ved bruk av EBITDA som basis for vesentlighetsberegningen. Tilsvarende vil gjelde dersom *«balanseverdier, som påvirkes av balanseføringen, anvendes»*.

Molstads personlige syn på dette er at *«revisjonsbransjen har en relativt praktisk tilnærming til vesentlighet og således vil vurdere kravet til balanseføring ut fra en kost nytte vurdering.»* Det hevdes her videre av Molstad at *«også långiverne må vurdere kostnadene ved å ansette medarbeidere med tilstrekkelig regnskapsfaglig kompetanse mot nytten av å kunne analysere og forstå den merinformasjon man får tilgang til.»*

De to siste spørsmålene er avgjørende for revisjonskvaliteten som igjen er viktig ved kontroll av regnskapskvaliteten, jf. del 3.5. For at revisor skal oppnå en betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, må vesentlighetsgrensene være klart definerte. Med skjønnsmessige betraktninger og begrensede ressurser i følge med revisjonen, vil dette trolig bli en utfordring. Resultatet kan som nevnt bli en avveining mer omfattende revisjon eller flere feil i revisjonen, et dilemma som revisor ved bruk av *profesjonelt skjønn* må forholde seg til på beste måte.

Særlige problemstillinger ved ny standard

8. *Ved avtaler som inneholder både en leiekomponent og en tjenestekomponent, ble det gjennom høringsrunden etterlyst uttalelser fra høringsinstansene om hvorvidt man var enige med standardsetternes forslag, der det for leietaker ble foreslått at kravene til balanseføring skulle gjelde for den kombinerte kontrakten (ED 2010, par B5(b)). Dette synet møtte i hovedsak negative tilbakemeldinger fra de ulike høringsinstansene.*

Hvordan mener du at slike kombinerte kontrakter, og da særlig med tanke på de tilfeller der leie- og tjenestekomponenten er vanskelig å skille, bør regnskapsføres?

Røsok er ikke sikker på dette, men mener at det gjerne illustrerer det som kan være et problem med den nye standarden. Det hevdes av Røsok videre at *«Når man endrer standarden med begrunnelse å oppnå bedre konsistens, mens det fortsatt er stort skille mellom leieavtaler og andre avtaler som er like forpliktende, så holder begrunnelsen bare et stykke på veien. Dessuten vil håndtering av kombinerte kontrakter kreve stor grad av skjønn dersom de skal splittes, det kan være vanskelig å prise hver del».*

Molstad framhever her at man må være forsiktig med å gjøre regnskapsreglene for kompliserte. Det hevdes at det er mulig problemet kan løses ved å ekskludere variable leiekomponenter fra estimatet som skal balanseføres. Videre kan det stilles krav som «reasonably certain» og sammen vil dette gjerne føre til at kravet til dekomponering ikke blir like relevant i praksis. En annen mulighet er å henvise til andre regler for regnskapsføring under usikkerhet framfor å lage særregler for leieavtaler. Det argumenteres av Molstad videre med at *«det som fortøner seg som usikkert ved inngåelse av en kontrakt, gjerne blir mer og mer sikkert (=enklere å estimere) over kontraktsløpetiden. I så måte kan det fremstå som litt tvunget dersom en regnskapsprodusent påberoper seg initiell usikkerhet som et påskudd for ikke å vurdere størrelser som kan fremstå som relativt enkle å vurdere senere (...)*»

Videre hevder Molstad at: *«Påstanden om at dekomponering er vanskelig, må følgelig vurderes opp mot om hvor vanskelig det egentlig er i praksis, om dekomponering gir relevant informasjon og ikke minst i forhold til andre regler for regnskapsføring under usikkerhet».* Det påpekes også at et eventuelt krav om symmetri i regnskapsføringen hos utleier og leietaker kan gjøre det vanskelig å komme fram til praktiske løsninger for sistnevnte.

Oppsummert ser man her at det gjerne vil bli en pragmatisk avveining mellom det som er prinsipielt riktig, altså dekomponering, og det som er mest praktisk gunstig, ofte etter situasjonens karakter og en kost-nytte-betraktning. Problemstillingen vil bli videre drøftet i forhold til skipsfartsbransjen i spørsmål 12.

9. *Ut fra høringsutkastet fra 2010, skulle leietaker ved beregning av nåverdien av framtidige leiebetalinger benytte sin alternative eller marginale lånerente, en vurdering som skulle finne sted for hver enkelt leieavtale. I en oppdatering fra E&Y i juli 2011 framkommer det derimot at det er den renten som utleier belaster leietaker som primært skal benyttes, og hvis denne ikke er tilgjengelig, er det den alternative lånerenten som skal brukes.*

Hvorvidt er du enig i den siste foreslåtte veiledningen fra standardsetterne hva gjelder valg av rente ved beregningen av nåverdien av framtidige leiebetalinger? Hvorfor er du enig eller uenig med standardsetternes veiledning?

Molstad hevder han har «*vanskelig for å forstå det praktiske innholdet av begrepet «renten som utleier belaster leietaker»*». Det påpekes videre at «*De fleste operasjonelle leieavtaler vil ikke inneholde noen bestemmelse om rente og selv ved tradisjonell finansiell leasing (i det minste etter norsk praksis) vil «kontraktsrenten» avvike til dels betydelig fra rente benyttet for regnskapsformål*».

Molstad viser igjen til standardsetternes ønske om symmetri i regnskapsføringen og verdsettelse mellom utleier og leietaker, som en mulig begrunnelse for standardsetternes forslag. Sett bort fra det prinsipielle tilsier Molstads syn her at man med hensyn til brukerne «*benytter seg av en markedsbestemt rente som vel og merke må oppgis somnoteinformasjon*». Det hevdes videre at «*aksepterer man først at de balanseførte verdiene er regnskapsestimater forbundet med usikkerhet, burde så vel estimat på kontantstrømmer som rente kunne variere over tid. Og hvilket rentestimater er vel bedre og enklere å forholde seg til enn markedsrenten?*».

Som nevnt i del 3.11.9, ble det fra sentrale høringsinstanser som E&Y og PwC, etterlyst mer utfyllende veiledning og informasjon både hva gjaldt den alternative lånerenten samt «den renten som utleier belaster leietaker», der E&Ys tolkning av den siste er beskrevet i samme del. Siden den sistnevnte renten nå er ansett som den foretrukne av standardsetterne, virker det, som Molstad her påpeker, at debatten dreier seg om et ønske om symmetri i regnskapsføringen. Angående avveiningen mellom det prinsipielle og praktiske, er det åpenbart ulike meninger i de ulike regnskapsfaglige miljøer. At markedsrenten trolig vil være det enkleste å forholde seg til, som hevdet av Molstad, samt føre til minst subjektivitet i estimatet, virker her likevel sannsynlig, selv om denne ikke vil hensynte en mulig ønsket symmetribetraktning på samme måte som standardsetternes foretrukne alternativ.

Foreslåtte unntak ved ny standard

- 10. IASB og FASB endret i mars 2011, sin opprinnelige beslutning om forenkling av kortsiktige leieavtaler. Det ble nå i stedet vedtatt at kortsiktige leieavtaler, maksimalt 12 måneder inklusiv eventuelle forlengelsesopsjoner, kunne unnlates fra balansen og regnskapsføres tilsvarende som operasjonelle leieavtaler blir i dag.*

Er du enig i unntaket for kortsiktige leieavtaler? Hvorfor/hvorfor ikke?

Molstad hevder at unntaket for kortsiktige leieavtaler virker fornuftig, selv om det selvsagt også kan hevdes at avtaler med kortere varighet enn 12 måneder kan være vesentlige.

Ser du videre muligheter for at dette unntaket kan bidra til strukturering av kontrakter og mulig manipulasjon av regnskapene?

Røsok mener at dette kommer til å skape mye strukturering av kontrakter. Det pekes på at 12 måneder er et tilfeldig satt skille, og at det her ville være bedre å være konsistente i prinsipp og heller unnlate avtaler som ikke er vesentlige for regnskapet. Uttalelsene må, ifølge respondenten, her likevel tas med forbehold, da vurderingene bak 12-månedersforslaget ikke er grundig nok evaluert.

Molstad utelukker ikke at unntaket for kortsiktige leieavtaler kan gi grunnlag for strukturering av kontrakter, men viser her igjen til kravet om «reasonably certain» og definisjonen av variabel leie («contingent rent») som vil gi størst muligheter for strukturering i praksis. Svaret vil derfor ifølge Molstad avhenge av hvilket nivå standardsetterne legger seg på med hensyn til terskelverdien «reasonably certain» og ikke minst hvor entydig definisjonen av denne blir.

Unntaket for kortsiktige leieavtaler kan dermed etter dagens forslag til ny standard sies å være preget av stor usikkerhet, både med hensyn til kravet om «rimelig sikkert» («reasonably certain»), samt definisjonen av forlengelsesopsjoner. Som nevnt i del 4.6.4, vil det trolig derfor også her medføre skjønsmessige betraktninger.

Skipsfartsrelaterte problemstillinger

- 11. Som følge av uenighet blant høringsinstansene om hvorvidt tidscertepartier (T/C) falt inn under den nye foreslåtte standarden, vedtok IASB i april 2011 nye tentative regler som omfattet blant annet denne problemstillingen. Det ble da vedtatt at så lenge leietaker har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordeler av bruken av den*

gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen. Kontrakten kan da klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet.

Er du enig i denne tolkningen av standardsetterne? Hvorfor/hvorfor ikke?

Røsok presiserer at problemstillingen ikke er tenkt godt nok gjennom, men at løsningen i utgangspunktet høres OK ut når man ser på realitetene.

Molstad ser heller ingen grunn til at skipsfartsnæringen skal unntas fra den nye standarden, men poengterer her at han ikke har førstehåndskunnskap til næringen.

Ifølge Johnsen vil et tidscerteparti gi «rett til å leie skipet, og i de fleste tilfeller, bestemme hvor skipet skal operere, men det vil være kapteinen til eieren av skipet som er den som tar risikoen ved eventuelle skader eller feile beslutninger som medfører person eller materiell skade. Dersom en ulykke oppstår vil ikke leietaker kunne bære skyld gitt at utleier engasjerer kapteinen, som er vanlig i en TC. Oppsummert kan jeg si meg enig i standardsetterne».

Respondentene virker således å være enige med standardsetterne på dette området, en betraktning som de deler med undertegnede, og som tidligere i oppgaven er illustrert med både gjennomgangseksempel og argumentasjon, jf. del 3.11.2 og 4.6.3. Selv om rederen har ansvar for driften av skipet, er det her leietaker som må sies å ha kontroll over skipet, i hvert fall i de tilfeller der leietaker bestemmer hva som skal transporteres samt seilingsmønsteret til det bestemte skipet.

Tror du videre rederiene vil tilstrebe omklassifiseringer av sine tidscertepartikontrakter til reiseCERTepartier eller fraktpartikontrakter, så langt dette lar seg gjøre, for å unngå balanseføringen av leieavtalene som kreves ved den nye forventede standarden?

Molstad tror ikke det er her problemet ligger. Det vises til at «det er det underliggende økonomiske behovet som må være avgjørende for hvilke leieavtaler den enkelte bedrift inngår». Molstad tror heller selskapene vil se etter muligheter for å lage avtaler der «leieopsjonene ikke er rimelig sikre eller der leievederlaget i større grad gjøres variabelt, gitt at den nye standarden åpner for nedjustering av balanseverdier utfra et slikt utgangspunkt».

Dersom tilpasninger blir resultatet, kan det ifølge Molstad skje en reell flytting av operasjonell/markedsrisiko fra leietaker til rederiene. Dette vil likevel eventuelt være av større verdi for långivere og investorer, enn for den rent tekniske omleggingen av regnskapsføringen i seg selv. Uttalelsene presiseres igjen at de tas med forbehold da respondenten mener han mangler førstehåndskunnskap om skipsfartsnæringen.

Røsok hevder også at de tre kontrakttypene er *«såpass forskjellige i sin natur at det ikke nødvendigvis er mulig med omklassifisering uten å endre hele forretningsmodellen»*. Det antas likevel at for selskaper som ønsker å unngå balanseføring, vil man prøve å tilpasse kontraktene slik at de i større grad blir tjenestekontrakter. Slike tilpasninger ifølge Røsok likevel *«medføre reelle endringer som påvirker den økonomiske risiko og inntjening. Det kan tale for det motsatte.»*

Johnsen påpeker at *«innen offshore industrien er eier av skipet avhengig av TC for å få finansieringen i orden»*. På det grunnlag hevdes det at innen visse deler av skipsfartsnæringen, der eierhorisonten er lang og bruken av tidscertepartier er vanlig, vil man ikke kunne tilpasse disse kontraktene til regelverket.

Masdal hevder her at: *«Forskjeller i kontraktene mellom CoA og TC'er er av såpass stor forskjell at det vil være lite trolig at dette kan endre klassifiseringen fra rederens side. Klassifisering av en leieavtale skjer ved første gangs innregning, og dette vil derfor ikke kunne gjøres så fremt ikke det kommer nye avtaler. Pt har vi ikke hørt om at avtaler endres grunnet nye regnskapsregler, men det er ikke umulig at dette vil gjøres i fremtiden.»*

Det virker dermed oppsummert usannsynlig at det vil være mulig å omklassifisere tidscertepartier (eller bare-boat-certepartier) til de kontraktstyper som ikke vil falle inn under standarden. Med stor grad av skjønsmessige betraktninger, kan det likevel tenkes at man kan strukturere kontraktene som kortsiktige leieavtaler eller regnskapsføre store deler som tjenestekomponenter. Sistnevnte problemstilling drøftes nærmere i neste spørsmål.

12. I høringsvaret fra EFRAG ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, jf. spm 8 skulle den dominerende komponenten være avgjørende for behandlingen av avtalen. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette likevel vise seg å være svært problematisk, da ratene i leiemarkedet for skip, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den dominerende komponenten, mens disse i den neste perioden kan ha mindre betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det videre også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstillende de grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge Danmarks rederiforening (DRF) dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene.

Er du enig i denne kritikken og uttalelsene fra Danmarks Rederiforening. Hvorfor/hvorfor ikke?

Molstad viser her til sine kommentarer til spørsmål 8 og hevder han her viser stor forståelse for at regnskapsprodusentene inntar et slikt standpunkt.

Røsok påpeker at han ikke har lest uttalelsen til DRF, men at dette igjen viser at det kan ha uheldige sider at ulike avtaler behandles ulikt (leieavtaler versus andre avtaler). Det hevdes videre at «Løsningen kan medføre større grad av skjønn som kan gi ulike vurderinger» og at «Rett nok er det ikke uvanlig med dekomponering av sammensatte kontrakter basert på skjønn (for eksempel innenfor inntektsføring), men at leiedelen kan utgjøre hoveddelen eller ikke basert på skjønnsmessig vurdering av en totalpris (som gjerne er forhandlet som en totalpris) hvor «prisen» på noen komponenter er mer volatile enn andre, gjør at løsningen fort kan fremstå som uheldig».

Johnsen hevder at: «Det er meget vanskelig å skille leie komponenten og tjenestekomponenten av en TC. Ofte vil tjenestekomponenten være helt avgjørende for at en TC kontrakt blir effektiv selv om tjenesteelementet isolert sett er relativt beskjedent sett i lys av total TC inntekt. Eks: TC kontrakten for et dykkeskip kan vanskelig deles inn i leie av skip+tjenestene som utføres av det maritime mannskapet og dykkerne ombord. Uten dykkerne ville ikke skipet blitt et dykkerskip og nådd inntjeningen som dykkerskipet må ha for å forsvare sine kostnader.»

Masdal peker på at det her vil være naturlig å se mot nåværende bransjestandard i shipping:
«Per tid er det vanlig at hvert selskap gjør individuell vurdering om dette er vesentlig, noe serviceelementet ofte ikke vil være.»

13. *Av ulike rederiforeninger hevdes det at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning, i negativ forstand, for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». Det hevdes videre fra en av høringsinstansene at et brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som da ikke får reforhandlet sine kontrakter med kreditorene.*

Disse påstandene tilbakevises likevel av kredittratingbyråene som hevder at slike tekniske forskjeller ikke vil få direkte betydning for kreditratingene av de berammede selskapene. Samtidig påpekes det av kredittratingbyråene at det som en følge av mer indirekte forhold som blant annet markedsreaksjoner og endret atferd blant låntakerne, likevel kan bli aktuelt med en endring i ratingene.

Hva tenker du om denne frykten blant rederiforeningene? Hvordan tror du kreditorer vil stille seg til endringene i de finansielle nøkkeltallene som gjerne er avgjørende for de finansielle kontraktsvilkårene/«covenants» som långiver krever?

Molstad mener at det her ikke kan ses bort fra at ulike långivere vil kunne ha ulike holdninger til denne problemstillingen.

Røsok påpeker at siden realiteten i utgangspunktet her vil være uendret, så burde heller ikke kreditorene her endre sin oppfatning, forutsatt at man allerede hadde tilstrekkelig opplysninger om alle leieavtalene. Det hevdes videre at *«Dersom frykten gjør at det forhandles frem tjenestekontrakter fremfor leiekontrakter for å unngå balanseføring, kan derimot den økonomiske realiteten endres, og det burde heller påvirke kreditorenes oppfatning»*

Johnsen hevder at «*Dersom eksisterende låneforhold har tilknytning til bokførte tall (eks. EK prosent) vil man kunne komme i brudd med «covenants» dersom balanseføringen medfører høyere total kapital og statisk egenkapital i nominelle tall.*»

Malstad viser til at «*Den foreslåtte standarden vil ha påvirkning for covenants, og da spesielt D/E. Det vi ser er at redere som inngår nye avtaler ofte har klausuler som sier at covenants skal måles etter den gamle standarden. Låneavtaler som allerede er inngått har bankene gitt lite informasjon om. Ettersom endringen i standarden fortsatt ligger noen år frem i tid er det noe uklart hvordan dette vil gjøres rent praktisk. Når det gjelder refinansiering vil dette være mer bestemt på en case by case basis, og være i større grad avhengig av lånetakers finansielle situasjon og relasjon til långiver.*».

Statisk sett er det derfor liten tvil om at endringene i regnskapsreglene anvendelse av «floating GAAP», jf. del 4.6.11, vil kunne havne i brudd med de eksisterende lånebetingelser. I så måte vil det være viktig at både kreditorene og selskapene forbereder seg på endringene allerede i dag, slik at det er de faktisk underliggende økonomiske realiteter som vil være avgjørende ved reforhandlinger av lånekontraktene. Dette er også viktig for at insentivene til strukturering av kontraktene skal bli mindre, eksempelvis at det forhandles fram tjenestekontrakter for å unngå balanseføring og eventuell manglende finansiering som følge av de nye reglene.

Tror du videre det her vil være forskjell i behandlingen av potensielle reforhandlinger blant de ulike kredittinstitusjoner, som eksempelvis offentlige tilskuddsordninger som Eksportfinans, relasjonsbaserte versus transaksjonsbaserte bankkontakter, og obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte (lite relasjonelle) markeder?

Molstad vil her anta at en relasjonsbank «*ikke vil påberope seg formelle brudd på covenants som utelukkende skyldes regelendringer og ikke endring i underliggende realitet, mens en oppkjøper av obligasjoner i spekulasjonsøyemed vil kunne ha en noe annen innfallsvinkel til temaet. (...) Profesjonelle kredittinstitusjoner bør uansett ha tatt høyde for langsiktige leieavtaler ved sin kredittgivning – ikke minst innen shipping der langsiktige leieavtaler er svært vanlig. For mindre profesjonelle långivere, vil imidlertid en plutselig endring i formelle*

nøkkeltall kunne komme som en overraskelse og i så fall vet man aldri hva som vil kunne skje»

Det hevdes videre av Molstad at *«å tro at kreditt gis utelukkende på basis av regnskapstall, vil være å undervurdere profesjonelle långivere. At noen långivere vil benytte anledningen til å øke lånerenten kan imidlertid ikke utelukkes, særlig gjelder dette hvis selve prisingen av lånet (og ikke bare spørsmålet om man er i brudd med lånevilkår eller ikke) er knyttet til regnskapsmessige nøkkeltall. (...) Noen kapitaltørke som følge av formelle endringer av regnskapsreglene, herunder balanseføring av operasjonelle leieavtaler, tror jeg nok med sikkerhet man kan se bort fra».*

6.4 Deloppsummering

Responser fra intervjuet tyder på at funnene gjort i del 3 og 4 i stor grad bør karakteriseres som gyldige, da de i det vesentlige samstemmer med respondentenes betraktninger.

Hva gjelder styrker og svakheter med eksisterende standard, samstemmer funnene i del 3 i stor grad med intervjuobjektene meninger. Angående den forventede nye standarden, med utgangspunkt i dagens forslag, kommer det fram at denne trolig vil påvirke regnskapet og nøkkeltall i vesentlig grad. Mange skjønnsmessige betraktninger vil likevel følge med den forventede nye standarden, eksempelvis hva gjelder kravet til «reasonably certain» ved regnskapsføring av forlengelsesopsjoner. Selv om ny standard har den klare fordel at alle leieavtaler med leieperiode over 12 måneder nå vil måtte regnskapsføres likt, kan det fortsatt diskuteres hvorvidt forslaget til ny standard møter kritikken til den eksisterende standarden, da ny standard blant annet vil medføre stor grad av kompleksitet og subjektivitet,

Hva gjelder konsekvenser for skipsfartsnæringen virker det som at respondentene er enige om at tidscertepartier bør regnskapsføres som leieavtaler, og at det vil være vanskelig å omklassifisere de ulike kontrakttypene, da disse er svært så ulike av natur. Røsok og Molstad virker å være av en felles oppfatning om at dekomponering av kombinerte kontrakter, der leie- og tjenestekomponenten er vanskelig å skille, vil kunne medføre en utstrakt bruk av skjønn, Selv om et krav om dekomponering her prinsipielt sett vil være det mest riktige, må

man likevel vurdere den økte brukernytten i forhold til den usikkerheten en slik dekomponering vil medføre.

Det kommer samtidig fram at selv om de underliggende økonomiske realiteter burde være avgjørende ved kreditorenes lånekontraktsbetingelser («covenants») og eventuelle reforhandlinger av lånekontrakter, så er ikke frykten i rederinæringen om at lånene kan havne i brudd med dagens vilkår ubegrunnet. Likevel vil det nok her være stor forskjell mellom de ulike kredittgiverne, ut fra hvor sterke relasjonelle og langsiktige forbindelser disse opererer med.

Del 7 **Konklusjon**

Utredningens problemstilling var todelt: Først skulle det undersøkes i hvilken grad ny foreslått IFRS-standard for regnskapsføring av leieavtaler møter kritikken mot de gjeldende standarder IAS 17 og NRS 14. Deretter skulle det undersøkes hvilke konsekvenser de foreslåtte endringene ventes å få for skipsfartsbransjen, samt at det skulle foretas en vurdering av om disse endringene vil være egnet og gunstig for bransjen.

På bakgrunn av den teoretiske gjennomgangen og konsekvensanalysen for skipsfartsbransjen, samt de foretatte dybdeintervjuer, er problemstillingene forsøkt besvart etter beste evne.

Som følge av kritikken som har vært rettet mot den eksisterende internasjonale (og dermed også norske) standarden, har det de siste årene vært en bred enighet om behovet for en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler. Som følge av at man har vært uenige om hvordan en slik ny standard skal utformes, har arbeidet med utarbeidelsen av en ny standard likevel tatt lengre tid enn først anslått.

Den nye standarden krever lik behandling av alle leieavtaler med varighet over 12 måneder, i motsetning til den eksisterende, der avtalene kan føres enten som operasjonelle eller finansielle. Til tross for dette er det av kritikerne blitt hevdet at kravet til sammenlignbarhet likevel ikke forbedres vesentlig, da også den nye standarden gir rom for en betydelig grad av subjektivitet og skjønnsmessige betraktninger. Den nye standarden er også beskyldt for å medføre økt kompleksitet og øke kostnadene ved regnskapsføringen.

Ut fra funnene i denne utredningen, virker det åpenbart at en ny standard for regnskapsføring av leieavtaler er nødvendig, da eksisterende standard ikke er konsistent med IASBs konseptuelle rammeverk. Likevel framkommer det både gjennom den teoretiske gjennomgangen, høringsuttalelser og intervjuer at kritikken som har vært rettet mot den eksisterende standarden bare delvis imøtekommes. Usikre anslag hva gjelder fastsettelse av leiebetalinger, forlengelsesopsjoner, valg av rente og dekomponering av kombinerte kontrakter er noen av de områdene der det fortsatt er stor tvil om utfallet ved den ventede nye standarden.

Skipsfartsbransjen har generelt vært svært skeptiske til de foreslåtte endringene i regnskapsføringen av leieavtaler. Blant annet ble det fra sentrale instanser i næringen hevdet at motivene for bruk av leieavtaler som finansieringsløsning klart ville svekkes, dersom det ble innført en ny standard slik som forslaget var presentert i høringsutkastet.

Det har i de skipsfartsrelaterte miljøer vært særlig stor debatt om hvorvidt tidscertepartier vil tilfredsstillende IASBs satte kriterier for en leieavtale. Til tross for at næringen generelt har vært motstandere av at slike kontrakter skal måtte balanseføres, har standardsetterne tentativt vedtatt at dette vil være tilfellet. Slik denne problemstillingen er drøftet og vist ved gjennomgangseksempel i utredningen, er undertegnede her enig med standardsetternes vurdering.

Det kan ikke utelukkes at deler i næringen vil forsøke å strukturere sine leieavtaler for å unngå balanseføring, enten ved å definere avtalene som tjenesteleveranser eller ved bruk av kortsiktige kontrakter og forlengelsesopsjoner som ikke antas som «rimelig sikre». I så måte er det viktig at standardsetterne kommer med utfyllende veiledninger og presiseringer som omhandler skipsfartsbransjen spesielt. Dette vil gjøre regelverket mer robust og forhåpentlig svekke mulighetene for strukturering av avtaler. Slike presiseringer og veiledninger bør også utredes for problemstillingen med kombinerte kontrakter som oppstår ved et tidscerteparti, og da særlig i de tilfeller der leie- og tjenestekomponenten er vanskelige å skille.

Det har også vært stor uenighet i de skipsfartsrelaterte miljøer hvorvidt den nye foreslåtte standarden vil gi brukerne bedre informasjon enn ved eksisterende standarder, samt om den forventede økte nytten av ny standard vil overstige den medfølgende implementeringskostnaden. Rederinæringen har i stor grad vært skeptisk til at dette vil være tilfellet. Selv om en ny standard vil være gunstig generelt, er det jo ikke gitt at den vil være gunstig for akkurat denne næringen.

Et viktig argument skipsfartsnæringen har brukt i motstanden mot ny standard, har vært at den negative påvirkningen på viktige nøkkeltall og balansen vil føre til at selskapene vil komme i brudd med deres lånebetingelser, og dermed at næringen vil være truet. Denne frykten er nærmest ubegrunnet ifølge kredittratingbyråene. Det virker dermed som at næringen, som på enkelte områder er vant med særbehandling, eksempelvis hva gjelder skatteregler, også i

denne debatten ønsker å bruke sin makt og sine midler for å unngå de nye reglene. Selv om bransjen nok må innse at man ikke kan slippe unna de nye reglene, er det likevel ikke til hinder for å være aktive i debatten og komme med konkrete synspunkter og tilbakemeldinger på standardsetternes vedtak. En slik aktiv deltakelse framfor en mer avvisende atferd vil trolig gjøre reglene mer passende for næringen og således også tjene næringen på sikt.

Del 8 Øvrige betraktninger og videre forskning

8.1 Svakheter ved undersøkelsen og begrensninger i studiene

Som nevnt i del 2.8.4, er et gjennomgående tips for å øke gyldigheten og påliteligheten til data og konklusjoner å *triangulere*, med andre ord at data kontrolleres ved å benytte blant annet ulike metoder, kontekster og intervjuobjekter. I denne undersøkelsen er det kun innhentet informasjon og synspunkter fra enkelte av de involverte parter. Eksempelvis er det kun et begrenset utvalg av svarene til høringsutkastet til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler som her er behandlet og drøftet. Dette har trolig medført at viktige betraktninger fra andre høringsinstanser ikke er blitt fanget opp i undersøkelsen.

I forhold til intervjuet er det som nevnt her kun benyttet et fåtall respondenter, noe som betyr at respondentenes meninger får mye å si for vurderingen av gyldigheten ved undersøkelsen. I tillegg svarte halvparten av respondentene kun på 3 av 13 spørsmål. Sett at man i et ekstremt tilfelle fant at de få respondentene var grunnleggende uenige i funnene i del 3 og 4, så kunne man konkludert med at funnene var ugyldige, selv om det her kunne være respondentene som hadde veldig ulike oppfatninger enn majoriteten i regnskapsmiljøet.

Intervjuformen som er brukt har også svakheter som beskrevet i del 5.2, ved at eventuelle følelsesmessige reaksjoner ikke blir oppfanget. Samtidig vil man som intervjuer ikke ha anledning til å skape en tilsvarende diskusjon som ved et ansikt-til-ansikt-intervju. Som følge av tids- og ressursbegrensninger, er den skriftlige intervjuformen ved bruk av e-post likevel foretrukket i denne undersøkelsen.

Gjennom intervjuet er det også et begrenset antall temaer som vil gjennomgås. Selv om spørsmålene i intervjuet her er ment å dekke de mest sentrale problemstillinger for oppgavens henseende, kunne det trolig være flere andre momenter som kunne vært interessante å fange opp fra respondentene.

Det begrensede utvalget av kilder og respondenter i dybdeintervjuene, samt intervjuets formutforming må oppsummert tas i betraktning ved vurdering av undersøkelsens gyldighet og om funnene i oppgaven er gyldige og kan anvendes i videre forskning som sådan.

8.2 *Forslag til videre studier*

I denne oppgaven er det kun leietakersiden ved leieavtaler som er blitt behandlet.

Begrunnelsen for dette som beskrevet i del 1.4 at det fortsatt per juni 2011 var mye uklart på utleiersiden, samt at det eksisterer en naturlig begrensning i forhold til tid og omfang ved en masterutredning. Under arbeidet med oppgaven har likevel undertegnede blitt gjort kjent med at det har kommet en del viktige oppdateringer hva gjelder nytt forslag til regnskapsføring for utleier. Når standardsetterne har fått utarbeidet et forslag uten vesentlige mangler, som ifølge kritikerne var tilfellet i 2010, kunne dette således vært interessant å undersøke.

Molstad nevner i svarene til spørsmål 2 og 4 i intervjuet, jf. appendiks del 10.2, at det i de regnskapsfaglige miljøer foreligger motforestillinger mot dagens forslag til at alle leieavtaler skal kreves balanseført ved ny standard. Kritikerne til dagens forslag ønsker heller å beholde skillet mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler, men da med utgangspunkt i ulike prinsipp for resultatføring. I en oppdatering fra IASB i juni 2012 framkommer det at standardsetterne IASB og FASB, til tross for tidligere klare standpunkt, likevel vurderer en tosidig modell for leietakers regnskapsføring av leieavtaler (AccountancyAge 2012). Det kunne følgelig vært interessant å se på hvordan en slik modell vil fungere og gjerne vurdere brukernytten av de to ulike modellene.

Del 9 Referanser

Artikler, tidsskrifter, presentasjoner, kommentarbrev og tidligere studier

Christensen, Peer (2007): *Salg og tilbakeleie «Ny forretningsstrategi?»*, presentasjon Molde 05. desember 2007, tilgjengelig fra <<http://dok.ebl-kompetanse.no/Foredrag/2007/Nett07/sesj%2005%200935%20Peer%20Christensen.pdf>> (27. mai 2012)

Deloitte (2011): *Update shipping industry*, tilgjengelig fra <<http://www.iasplus.com/en/publications/ifrs-industry-insights/1103-leases-shipping/file>> (27. mai 2012)

Dyrkorn, Arne og Klette, Ole M. (2001): *Regnskapsføring av leieavtaler*, Revisjon og regnskap nr 1/2001, DnR.

E&Y (2011a): *Lessee model comes together as leases project progresses*, tilgjengelig fra <[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_Lessee_model_GL_IFRS/\\$FILE/Applying_IFRS_Lessee_model_GL_IFRS.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_Lessee_model_GL_IFRS/$FILE/Applying_IFRS_Lessee_model_GL_IFRS.pdf)> (27. Mai 2012)

E&Y (2011b): *Årsavslutning 2011*, tilgjengelig fra <[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Aarsavslutning_2011_web/\\$FILE/%C3%85rsavslutning%202011_web.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Aarsavslutning_2011_web/$FILE/%C3%85rsavslutning%202011_web.pdf)> (27. mai 2012)

E&Y (2012): *Boards weighing effects of putting leases on the balance sheet*», tilgjengelig fra <[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_Developments_-_March_2012/\\$FILE/IFRS%20Developments%2025%20-%20Leases.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_Developments_-_March_2012/$FILE/IFRS%20Developments%2025%20-%20Leases.pdf)> (27. Mai 2012)

Financial Watch (2007): *Capitalization of Operating Leases by Credit Rating Agencies*, tilgjengelig fra

<http://www.elfaonline.org/cvweb_elfa/product_downloads/efeb07fw.pdf> (27. Mai 2012)

Haugnes og Mamelund (2011): *De nye standardene tar form*, Revisjon og Regnskap nr 5/2011, DnR, tilgjengelig fra <<http://revregn.no/pdf/2011/5-18-21.pdf>> (27. mai 2012)

IASB (2011): *IASB / FASB March 2011*, IASB meeting summaries and observer notes, tilgjengelig fra <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Leases/Meeting+Summaries+and+Observer+Notes/IASB+FASB+March+2011.htm>> (27. mai 2012)

KPMG (2005): *Mindre tap i det norske bankmarkedet i forhold til UK*, Finansnytt utgave 2 juli 2005, Nyhetsmagasin fra KPMG, tilgjengelig fra <http://www.kpmg.no/arch/_img/9182240.pdf> (27. mai 2012)

KPMG (2010a): *Shipping Insights Issue 3 Thriving in a changing world*, nyhetsbrev fra KPMG LLP UK, tilgjengelig fra <<http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Shipping-Insights-Thriving-in-a-Changing-World.pdf>> (27. mai 2012)

KPMG (2011): *Shipping Insights Briefing Lease Accounting Proposals*, nyhetsbrev fra KPMG LLP UK, tilgjengelig fra <<http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/shipping-insights-briefing.pdf>> (27. mai 2012)

Kvifte, Steinar Sars (2010a): *Leieavtaler i balansen*, Revisjon og Regnskap nr 1/2010, DnR, tilgjengelig fra <<http://revregn.no/pdf/2010/1-15-6.pdf>> (27. mai 2012)

Kvifte, Steinar Sars (2010b): «*IASB Rammeverk*», fagartikkel oppført i Gjesdal et al. (2010): *Internasjonale regnskapsstandarder*, 4. opplag, Oslo, J.W. Cappelens Forlag.

Kvifte, Steinar Sars (2011a): *IAS 1, IAS 8, og IAS 10 Enkelte prinsipielle spørsmål*, temaartikkel oppført i Haugnes et al. (2011): *IFRS i Norge Tema- og bransjeartikler*, 6. utg., Ernst & Young.

Kvifte, Steinar Sars (2011b): *IFRS i 2011*, temaartikkel oppført i Haugnes et al. (2011): *IFRS i Norge Tema- og bransjeartikler*, 6. utg., Ernst & Young.

Li, Ying (2004): *The Lease As A Financing Vehicle In Ship Acquisition: Legal Implications And Empirical Evaluation Of Theory And Practice*, Masteroppgave ved World Maritime University, Malmö, tilgjengelig fra http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=the%20lease%20as%20a%20financing%20vehicle%20in%20ship%20acquisition%3A%20legal%20implications%20and%20empirical%20evaluation%20of%20theory%20and%20practice&source=web&cd=1&ved=0CE4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.seaman.or.kr%2Fmcboard%2Fmn_down.php%3Fmnd%3Ddwn%26mndb%3Dcuscsm%26fname%3DTHELEASEASAFINANCINGVEHICLEINSHIPACQUISITION.pdf&ei=9SfCT-2gIOTm4QT52PXCCQ&usg=AFQjCNEpGEQuAjqqsJ9yz0fzu4zG-6kvQ&cad=rja (27. Mai 2012)

Lunde, Arne (2009): *Heftig bulkhøst*, NA24.no, 19. november 2009, tilgjengelig fra <http://www.na24.no/imarkedet/article2761255.ece> (27. mai 2012)

Mamelund, Erik (2008): *Profesjonell skjønnsutøvelse*, Revisjon og Regnskap nr 4/2008, DnR, tilgjengelig fra http://revregn.no/index.php?seks_id=88634 (18. juni 2012)

Molstad, Eilert (2000): *Leasing*, Praktisk økonomi og finans nr 4/2000, Universitetsforlaget.

Molstad, Eilert (2001): *Regnskapsføring av finansiell leasing - Verdimaling og periodisering (del 1)*, Revisjon og Regnskap nr 7/2001, DnR.

- Molstad, Eilert (2003): *Regnskapsføring av finansiell leasing - Verdimåling og periodisering (del 2)*, Revisjon og Regnskap nr 8/2003, DnR., tilgjengelig fra http://revregn.no/index.php?seks_id=8359 (27. mai 2012)
- Molstad, Eilert (2004): *Regnskapsføring av finansiell leasing - Verdimåling og periodisering (del 3)*, Revisjon og Regnskap nr 1/2004, DnR., tilgjengelig fra http://revregn.no/index.php?seks_id=10291 (27. mai 2012)
- Molstad, Eilert (2010): *Leieavtaler*, fagartikkel oppført i Gjesdal et al. (2010): *Internasjonale regnskapsstandarder*, 4. opplag, Oslo, J.W. Cappelens Forlag.
- Olsen, Harald S. (2008): *Utsatt skatt ved regnskapsmessig behandling av leieavtaler*, Magma nr 1/2008, Econa (tidl Siviløkonomene), tilgjengelig fra <http://www.magma.no/utsatt-skatt-ved-regnskapsmessig-behandling-av-leasingavtaler> (16. juni 2012)
- Puri, Ankit et al. (2011): *IFRS i shippingforetak*, bransjeartikkel oppført i Haugnes et al. (2011): *IFRS i Norge Tema- og bransjeartikler*, 6. utg., Ernst & Young.
- Puri, Ankit og Husby, Inger Anne (2011): *IAS 17 Leieavtaler*, temaartikkel oppført i Haugnes et al. (2011): *IFRS i Norge Tema- og bransjeartikler*, 6. utg., Ernst & Young.
- S&P (2010a): *Credit FAQ: How Proposed Changes To IFRS and U.S. Lease Accounting Requirements Are Likely To Affect Standard & Poor's Credit Analysis*, tilgjengelig fra http://www.elfaonline.org/issues/accounting/pdfs/SP_CreditFAQProposedChangesToIFRS.pdf (27. mai 2012)
- Stenheim, Tonny og Blakstad, Leiv (2007): *Regnskapsregulering - offentlig regulering eller markedsløsning?*, Magma nr 6/2007, Econa (tidl Siviløkonomene), tilgjengelig fra <http://www.magma.no/regnskapsregulering-offentlig-regulering-eller-markedsloesning> (27. mai 2012)

Vigdel, Lars Ragnar (2011): *Løser ikke problemene med eksisterende standard*, Revisjon og Regnskap nr 1/2011, DnR, tilgjengelig fra <<http://revregn.no/pdf/2011/1-45-8.pdf>> (27. mai 2012)

Aannø, Sondre (2010): *Ny modell for regnskapsføring av leieavtaler*, Revisjon og Regnskap nr 4/2010, DnR, tilgjengelig fra <<http://revregn.no/pdf/2010/4-25-30.pdf>> (27. mai 2012)

Bøker

Brealey et al. (2011): *Principles of Corporate Finance*, 10th ed., New York, McGraw-Hill Irwin.

Eilifsen et al. (2010): *Auditing & Assurance Services*, 2nd int. ed., Berkshire, McGraw-Hill.

Huneide et al. (2002): *Årsregnskapet i teori og praksis 2001*, 3. utg., Oslo, Gyldendal Akademisk.

Jacobsen (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser?*, 2. utg., Kristiansand, Høyskoleforlaget.

Kinserdal (2005): *Finansregnskap med analyse*, 13. utg, Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Kvifte (2005): *Konseptuelle rammeverk for regnskap*, 1.utg, Oslo, DnR Forlaget.

Kvifte og Johnsen (2008): *Konseptuelle rammeverk for regnskap*, 2. utg., Oslo, DnR Forlaget.

Nyeng (2004): *Vitenskapsteori for økonomer*, 1. utg., Oslo, Abstrakt Forlag.

Penman (2010): *Financial Statement Analysis and Security Valuation int. ed.*, 4th ed., New York, McGraw-Hill Education (Asia).

Scott (2009): *Financial Accounting Theory*, 5th ed., Toronto, Pearson Education Canada.

Stopford (2010): *Maritime Economics*, 3rd ed., Abingdon, Routledge.

Diskusjonsnotat, høringsutkast og kommentarbrev

BDO (2011): *IFRS At A Glance: IFRIC 4 – Determining whether an Arrangement contains a Lease*, tilgjengelig fra

<<http://www.bdointernational.com/Services/Audit/IFRS/IFRS%20at%20a%20Glance/Documents/IFRIC%204.pdf>> (27. Mai 2012)

IASB (2006): *Service Concessions – The interaction of D12 with IFRIC 4*, IFRIC meeting

March 2006, tilgjengelig fra <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/6457644E-EB12-4CA7-9EC5-577E620CC9AE/0/8_135_0603ifricob02b.pdf> (27. Mai 2012)

IASB (2009): *Discussion Paper DP/2009/1 Leases Preliminary Views*, tilgjengelig fra

<<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/FF3A33DB-E40D-4125-9ABD-9AF51EB92627/0/DPLeasesPreliminaryViews.pdf>> (27. Mai 2012)

IASB (2010a): *Exposure Draft ED/2010/9 Leases*, tilgjengelig fra

<<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/C03C9E95-822E-4716-81ED-04B9CC4943BE/0/EDLeasesStandard0810.pdf>>

IASB (2010b): *Basis for Conclusions Exposure Draft ED/2010/9 Leases*, tilgjengelig fra

<<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/165478E5-02A8-4E19-A502-7B1CA48D495B/0/EDLeasesBasis0810.pdf>> (27. Mai 2012)

IASB (2010c): *Exposure draft ED/2010/2 Conceptual Framework for Financial Reporting*,

tilgjengelig fra <<http://www.ifrs.org/nr/rdonlyres/363a9f3b-d41c-41e7-9715-79715e815bb1/0/edconceptualframeworkmar10.pdf>> (27. Mai 2012)

IAS Plus (2012a): *History of IAS 17*, tilgjengelig fra

<<http://www.iasplus.com/en/standards/standard15>> (27. Mai 2012)

IAS Plus (2012b): *Leases*, tilgjengelig fra <<http://www.iasplus.com/en/projects/project12>>
(27. mai 2012)

IFRS (2011): *Leases Comment letter summary – main issues*,
<<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/08B09F06-60A1-4C86-AFC1-3B97704A0D83/0/LeasesEDCcommentletterSummary.pdf>>
(27. Mai 2012)

Lover, standarder og rammeverk

IAS 1	<i>Presentasjon av finansregnskap</i>
IAS 8	<i>Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil</i>
IAS 17	<i>Leieavtaler</i>
IASB F	<i>Framework 2001</i>
NRS 14	<i>Leieavtaler</i>
RL	<i>Regnskapsloven</i>

Svar til høringsutkastet til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler, er alle tilgjengelige fra:

<http://www.fasb.org/jsp/FASB/CommentLetter_C/CommentLetterPage&cid=1218220137090&project_id=1850-100> (18. juni 2012)

AP M&M (2010): *Comment Letter No. 340*, AP Moller- Maersk A/S, København.

Deloitte (2010): *Comment Letter No. 364*, Deloitte Touche Tohmatsu Limited, London.

DRF (2010): *Comment Letter No. 194*, Danmarks Rederiforening, København.

E&Y (2010): *Comment Letter No. 74*, Ernst & Young Global Limited, London.

EACB (2010): *Comment Letter No. 411*, European Association of Co-operative Banks,
Brussel.

ECSA (2010): *Comment Letter No. 352*, European Community Shipowners' Association,
Brussel.

EFRAG (2010): *Comment Letter No. 727*, European Financial Reporting Advisory Group,
Brussel.

HKSOA (2010): *Comment Letter No. 237*, The Hong Kong Shipowners Association Ltd,
Hong Kong.

ICS (2010): *Comment Letter No. 252*, International Chamber of Shipping, London.

JSA (2010): *Comment Letter No. 316*, Japanese Shipowners Association, Tokyo.

KPMG (2010b): *Comment Letter No. 367*, KPMG IFRG Limited, London.

Nordea Finance (2010): *Comment Letter No. 559*, Nordea Finance, Finland.

NRSt. (2010): *Comment Letter No. 481*, Norsk RegnskapsStiftelse, Oslo.

PwC (2010): *Comment Letter No. 63*, PriceWaterHouseCoopers LLP, London.

S&P (2010b), *Comment Letter No. 748*, Standard & Poor's, New York.

SSA (2010): *Comment Letter No. 109*, Singapore Shipping Association, Singapore.

Øvrige nettlinker

- AccountancyAge (2012): *IASB and FASB settle differences over lease accounting*, tilgjengelig fra <<http://www.accountancyage.com/aa/news/2184251/iasb-fasb-settle-differences-lease-accounting>> (18. Juni 2012)
- BI (2012): *Fagpersoner*, tilgjengelig fra <<http://www.bi.no/om-bi/konferanser-ved-bi/Archive/Aktuelle-skattesporsmal-2011/Fagpersoner>> (18. juni 2012)
- California Courts (2012): *Types of Cases*, California Courts The Judicial Branch of California, tilgjengelig fra <<http://www.courts.ca.gov/1000.htm>> (18. Juni 2012)
- DNB (2012): *Leie og leasing*, tilgjengelig fra <<https://www.dnb.no/bedrift/finansiering/leie-og-leasing.html>> (27. mai 2012)
- FASB (2012): *Project: 1850-100 Leases*, tilgjengelig fra <http://www.fasb.org/jsp/FASB/CommentLetter_C/CommentLetterPage&cid=1218220137090&project_id=1850-100> (27. mai 2012)
- Forland Shipping (2012): *Ledergruppen i Forland Shipping*, tilgjengelig fra <<http://www.forlandshipping.no/om-oss/ledelse>> (18. juni 2012)
- Investopedia (2012): *Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization – EBITDA*, tilgjengelig fra <<http://www.investopedia.com/terms/e/ebitda.asp>> (27. Mai 2012)
- Oslo Børs (2012): *Shipping*, tilgjengelig fra <<http://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Notering/Energi-shipping-og-sjoemat/Shipping>> (27. mai 2012)

Del 10 **Appendiks**

10.1 Intervju – forord og samtykkeavklaringer

Som en avsluttende del av hovedprofilen økonomisk styring (BUS) på masterstudiet ved NHH, skriver jeg denne våren min selvstendige utredning. I dette øyemed ønsker jeg å utføre et dybdeintervju av fagpersoner innenfor oppgavens tema, «*Endringer i regnskapsføring av leieavtaler – med vekt på skipsfartsbransjen*». Denne metoden kalles gjerne *respondentvalidering*, og benyttes for å sikre gyldigheten til mine funn i oppgaven. Intervjuene er utarbeidet i en *semi-strukturert* form, med andre ord er spørsmålene satt i en ordnet rekkefølge, men med forholdsvis åpne svarmuligheter.

Det bes om at respondenten som besvarer dette intervjuet samtidig gir sitt samtykke om at svarene som avgis, kan brukes i oppgaven og som sådan offentlig publiseres. Samtidig bes det om at eventuelle konfidensielle uttalelser merkes spesielt, eventuelt sendes i egen e-post, samt en presisering om hvorvidt disse eventuelt kan behandles anonymt eller kun være til info for undersøkeren, som her er undertegnede.

Dersom eventuelle uklarheter skulle oppstå hva gjelder svarene til intervjuet, vil disse problemstillingene spesifikt bli fulgt opp. Dette vil skje enten ved bruk av telefon eller e-post, avhengig av uklarhetenes karakter og vesentlighet. Det bes derfor samtidig om samtykke til slike oppfølgingsspørsmål. Om dere er interessert i å få tilsendt den endelige oppgaven min, er jeg også i utgangspunktet åpen for å dele denne. Dette kan gjerne nevnes i følge med responsen til intervjuet.

På forhånd vil jeg forøvrig rette en stor takk til deg som stiller som intervjuobjekt!

Mvh,

Morten Birkeland

10.2 Intervju Kjell Ove Røsok

Kommentar til svar på spørsmålene:

Mine svar på dette intervjuet er basert på mine første tanker og er korte. Flere av spørsmålene hadde fortjent et grundigere svar, og en grundigere vurdering av spørsmålene kunne også gitt en annen vektlegging i mitt svar. Jeg har heller ikke lest standardtekstene i forbindelse med mine svar, det gjør at mine svar kan være basert på en standardforståelse som ikke er helt presis i forhold til faktisk standardtekst, dette gjelder spesielt den nye standarden som er i stadig endring og som jeg ikke har detaljert kjennskap til ennå. Jeg håper likevel mine svar kan være til nytte. Jeg presiserer at svarene er mine private svar, jeg har ikke diskutert mine svar på intervju spørsmålene med andre.

Dagens standarder

1. Hva mener du om dagens standarder for regnskapsføring for leieavtaler, IAS 17 og NRS 14? Hva er utfordringer, fordeler og ulemper med standardene?

Fordel: kjent standard

Ulempe: tilfeldig skille mellom operasjonell og finansielle leasing. Leasingavtaler tilpasses skillet

2. Hovedpunkter i kritikken mot de eksisterende standardene for regnskapsføring av leieavtaler, har vært manglende sammenlignbarhet, muligheter for tilpasning og strukturering av kontrakter, komplekse regler, samt manglende konsistens med ~~øvrige standarder og~~ rammeverk (ved manglende balanseføring).

Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Enig i at det er uheldig med regler som medfører såpass stor tilpasning og strukturering av kontrakter som leasingstandarden har gjort. Inkonsistens med andre standarder stemmer bare til en viss grad, det er mange andre typer avtaler som heller ikke skal balanseføres

Forventede konsekvenser av ny standard

3. I korte trekk, i hvilken grad mener du at høringsutkastet til ny standard for regnskapsføring for leieavtaler, med de etterfølgende justeringer og endringer, møter kritikken mot de tidligere standarder, jf. spørsmål 2?

Bare delvis, ny standard fjerner skillet mellom operasjonell og finansielle, men det er fortsatt mye skjønn mellom hva som er leieavtale som skal balanseføres og hva som ikke er leieavtale som ikke skal balanseføres + pluss skjønn ved fastsettelse av leieperiode og lignende.

4. Hva tror du blir de viktigste konsekvensene for leietaker ved innføring av ny standard for regnskapsføring av leieavtaler?

Mer balanseføring. Svekket egenkapitalandel. Dette kan ha konsekvenser i relasjonene til kreditorer og investorer, spesielt på kort sikt.

5. Standardsetterne FASB og IASB mener nytten vil overgå kostnaden ved overgangen til den forventede nye standarden. Dette begrunnes primært med at regnskapets brukere ikke lenger trenger å foreta justeringer da alle leieavtaler nå vil balanseføres. Sammenlignbarheten mellom regnskapene vil da også følgelig øke da analytikernes egne vurderinger vil få vesentlig mindre betydning.

Er du enig i standardsetternes vurdering på dette området? Hvorfor/hvorfor ikke?

Bare delvis enig. Fortsatt mye skjønn, se tidligere svar.

Implementering av ny standard

6. Hva kan leietakere gjøre i dag for å være best mulig forberedt på implementeringen av den forventede nye standarden for regnskapsføring av leieavtaler?

Kartlegge og vurdere sine avtaler og vurdere regnskapsføring. Simulere ny balanse, spesielt med tanke behov for reforhandling av låneavtaler. Vite mulig regnskapsmessig konsekvens når leieavtaler skal forhandles

7. Forslaget til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler ble fra mange av høringsinstansene beskyldt for å være for kompleks. Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ja delvis, mange faktorer som må avgjøres med skjønn også i ny standard

Økt kompleksitet er av kritikerne videre spådd til å medføre flere feil i regnskapene. Er du enig i denne påstanden? Hvorfor/hvorfor ikke?

Nei, ikke nødvendigvis. Økt grad av skjønn betyr ikke nødvendigvis flere feil, men større pålitelighetsintervall

Hvordan tenker du at revisorer vil måtte forholde seg til dette, tatt de naturlige begrensningene i følge med revisjonen i betraktning?

Revidere det som andre estimat, muligens det krever mer revisjonstid.

Tror du videre vesentlighetsgrensene til revisor vil være mindre når leieavtalene blir balanseført enn ved ren noteføring som i dag? Hvorfor/hvorfor ikke?

I utgangspunktet ikke når man tenker på definisjonen av vesentlighet, realitet endres ikke pga balanseføring, og slik sett skulle man tro at vesentlighetsgrensene var de same. Men ved stort omfang av leieavtaler som nå blir balanseført, havner resultatføring på andre resultatlinjer enn før, og dersom revisor bruker for eksempel EBITDA som basis for vesentlighetsberegning, vil selve matematikken gi annen grense. Tilsvarende dersom balanseverdier, som påvirkes av balanseføringen, anvendes

Særlige problemstillinger ved ny standard

8. Ved avtaler som inneholder både en leiekomponent og en tjenestekomponent, ble det gjennom høringsrunden etterlyst uttalelser fra høringsinstansene om hvorvidt man var enige med standardsetternes forslag, der det for leietaker ble foreslått at kravene til balanseføring skulle gjelde for den kombinerte kontrakten (ED 2010, par B5(b)). Dette synet møtte i hovedsak negative tilbakemeldinger fra de ulike høringsinstansene.

Hvordan mener du at slike kombinerte kontrakter, og da særlig med tanke på de tilfeller der leie- og tjenestekomponenten er vanskelig å skille, bør regnskapsføres?

Det er jeg ikke sikker på, men dette illustrerer kanskje det som er et problem med den nye standarden. Når man endrer standarden med begrunnelse å oppnå bedre konsistens, mens det fortsatt er stort skille mellom leieavtaler og andre avtaler som er like forpliktende, så holder begrunnelsen bare et stykke på veien. Dessuten vil håndtering av kombinerte kontrakter kreve stor grad av skjønn dersom de skal splittes, det kan være vanskelig å prise hver del.

9. Ut fra høringsutkastet fra 2010, skulle leietaker ved beregning av nåverdien av framtidige leiebetalinger benytte sin alternative eller marginale lånerente, en vurdering som skulle finne sted for hver enkelt leieavtale. I en oppdatering fra E&Y i juli 2011 framkommer det derimot at det er den renten som utleier belaster leietaker som primært skal benyttes, og hvis denne ikke er tilgjengelig, er det den alternative lånerenten som skal brukes.

Hvorvidt er du enig i den siste foreslåtte veiledningen fra standardsetterne hva gjelder valg av rente ved beregningen av nåverdien av framtidige leiebetalinger? Hvorfor er du enig eller uenig med standardsetternes veiledning?

Det er jeg ikke sikker på.

Foreslåtte unntak ved ny standard

10. IASB og FASB endret i mars 2011, sin opprinnelige beslutning om forenkling av kortsiktige leieavtaler. Det ble nå i stedet vedtatt at kortsiktige leieavtaler, maksimalt 12 måneder inklusiv eventuelle forlengelsesopsjoner, kunne unnlates fra balansen og regnskapsføres tilsvarende som operasjonelle leieavtaler blir i dag.

Er du enig i unntaket for kortsiktige leieavtaler? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ser du videre muligheter for at dette unntaket kan bidra til strukturering av kontrakter og mulig manipulasjon av regnskapene?

Ja, dette kommer til å skape mye strukturering av kontrakter. 12 måneder er et tilfeldig skille. Det kan være bedre å være konsistent i prinsipp og heller unnlate avtaler som ikke er vesentlige for regnskapet. Men jeg har ikke satt meg godt nok inn i vurderingene som ledet til 12-måneders forslaget.

Skipsfartsrelaterte problemstillinger

11. Som følge av uenighet blant høringsinstansene om hvorvidt tidscertepartier (T/C) falt inn under den nye foreslåtte standarden, vedtok IASB i april 2011 nye tentative regler som omfattet blant annet denne problemstillingen. Det ble da vedtatt at så lenge leietaker har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordel av bruken av den gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen. Kontrakten kan da klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet.

Er du enig i denne tolkningen av standardsetterne? Hvorfor/hvorfor ikke?

Dette har jeg ikke tenkt godt nok gjennom. Løsningen høres i utgangspunktet OK ut når man ser på realitetene

Tror du videre rederiene vil tilstrebe omklassifiseringer av sine tidscertepartikontrakter til reisecertepartier eller fraktpartikontrakter, så langt dette lar seg gjøre, for å unngå balanseføringen av leieavtalene som kreves ved den nye forventede standarden?

De tre kontrakttypene du nevner er såpass forskjellige i sin natur at det ikke nødvendigvis er mulig med omklassifisering uten å endre hele forretningsmodellen. Når det er sagt antar jeg de som ønsker å unngå balanseføring prøver å tilpasse kontrakter slik de i større grad blir tjenestekontrakter. På den annen side kan slik tilpasning medføre reelle endring som påvirker den økonomiske risiko og inntjening. Det kan tale for det motsatte.

12. I høringsvaret fra EFRAG ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, jf. spm 8 skulle den dominerende komponenten være avgjørende for behandlingen av avtalen. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette likevel vise seg å være svært problematisk,

da ratene i leiemarkedet for skip, og medfølgende tjenester, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den dominerende komponenten, mens disse i den neste perioden kan ha mindre betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det videre også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstillende de grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge Danmarks rederiforening dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene.

Er du enig i denne kritikken og uttalelsene fra Danmarks Rederiforening.

Hvorfor/hvorfor ikke?

Vet ikke om det stemmer at ”medfølgende tjenester” har stor variasjon. Jeg har ikke lest uttalelsen til Danmarks Rederiforening, men igjen viser dette at det kan ha uheldige sider at ulike avtaler behandles ulikt (leieavtaler versus andre avtaler). Løsningen kan medføre større grad av skjønn som kan gi ulike vurderinger. Rett nok er det ikke uvanlig med dekomponering av sammensatte kontrakter basert på skjønn (for eksempel innenfor inntektsføring), men at leidedelen kan utgjøre hoveddelen eller ikke basert på skjønnsmessig vurdering av en totalpris (som gjerne er forhandlet som en totalpris) hvor ”prisen” på noen komponenter er mer volatile enn andre, gjør at løsningen fort kan fremstå som uheldig.

13. Av ulike rederiforeninger hevdes det at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning, i negativ forstand, for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». Det hevdes videre fra en av høringsinstansene at et brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som da ikke får reforhandlet sine kontrakter med kreditorene.

Disse påstandene tilbakevises likevel av kredittratingbyråene som hevder at slike tekniske forskjeller ikke vil få direkte betydning for kredittratingene av de berammede selskapene. Samtidig påpekes det av kredittratingbyråene at det som en følge av mer

indirekte forhold som blant annet markedsreaksjoner og endret atferd blant låntakerne, likevel kan bli aktuelt med en endring i ratingene.

Hva tenker du om denne frykten blant rederiforeningene? Hvordan tror du kreditorer vil stille seg til endringene i de finansielle nøkkeltallene som gjerne er avgjørende for de finansielle kontraktsvilkårene/«covenants» som långiver krever?

I utgangspunktet er realiteten uendret slik at kreditorene ikke burde endre sin oppfatning, forutsatt at de hadde tilstrekkelig opplysninger om alle leieavtalene fra før. Men i den utstrekning de vil hevde brudd på lånevilkår som følge av endret regnskapsføring, er frykten fra rederiforeningene reell, i hvert fall på kort sikt. På lengre sikt bør det være mulig å få en finansiering som tar utgangspunkt i realitet og de nye regnskapsreglene.

Dersom frykten gjør at det forhandles frem tjenestekontrakter fremfor leiekontrakter for å unngå balanseføring, kan derimot den økonomiske realiteten endres, og det burde heller påvirke kreditorenes oppfatning.

Tror du videre det her vil være forskjell i behandlingen av potensielle reforhandlinger blant de ulike kredittinstitusjoner, som eksempelvis offentlige tilskuddsordninger som Eksportfinans, relasjonsbaserte versus transaksjonsbaserte bankkontakter, og obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte (lite relasjonelle) markeder?

Har ikke grunnlag for å uttale meg.

10.3 *Intervju Eilert Molstad*

Generelt:

Kommentarene står for egen regning og representerer ikke nødvendigvis synspunktene til arbeidsgiver DNB Bank ASA. Dette må presiseres i oppgaven.

Min erfaring er primært innen small ticket leasing. Jeg har ingen direkte erfaring med bankens kundemiljø i Shipping. Det kan således være forhold som er relevante for rederinæringen som jeg ikke har oversikt over.

Kommentarene er derfor utelukkende mine personlige og er hovedsakelig av prinsipiell art.

Oslo, 8. juni 2012

Eilert Molstad

Dagens standarder

- 1. Hva mener du om dagens standarder for regnskapsføring for leieavtaler, IAS 17 og NRS 14? Hva er utfordringer, fordeler og ulemper med standardene?*

Fordeler:

- Likestiller i stor grad den regnskapsmessige behandling av leieavtaler med sterkt finansielt preg med kjøp på avbetaling

Ulemper/utfordringer:

- Fokus på gjennomskjæring til kjøp er for utpreget. Jeg har personlig oppdaget flere tilfeller der praktikere har hatt vanskelig for å ta inn over seg at det regnskapsmessig tross alt er et skille mellom finansiell leie og kjøp med finansiering/avbetaling (typiske eksempler er at balanseførte leieavtaler ikke skilles fra egne eide eiendeler slik standarden

krever, at avskrivningsplanen for eide og leide eiendeler kan være forskjellig og at leietaker ber om og i noen tilfeller mottar ”renteoppgaver” fra leasingselskapet som om det skulle være lån)

- Regnskapsmessig klassifikasjon som eiendel og gjeld avviker fra skattemessig klassifikasjon som leie, hvilket skaper merarbeid for regnskapsprodusentene. Faren for feil i skatteregnskapet som følge av at midlertidige forskjeller ikke blir tilstrekkelig hensyntatt er betydelig (eksempel på et praktisk problem som er en indirekte konsekvens av standarden, men ikke nødvendigvis kritikk av standarden som sådan). Hva angår shipping spesielt forholder det seg slik at det gjennomgående er gunstig å være skattemessig eier. Enkelte aktører i næringen har følgelig prøvd å få gjennomslag for at regnskapsmessig klassifikasjon som finansiell leasing (balanseføring) skal legges til grunn også skattemessig (Påstand om at leietager skal anses som skattemessig eier ved finansiell leasing). Slike anførsler har gjennomgående blitt avvist, jf. bl.a. Utv. 1997 s. 318, Utv. 1998 s. 287 og Utv 2004 s. 906 samt Lignings ABC 2011 der en skattemessig kobling til regnskapsretten uten videre avvises.
- Strukturering av avtaler for å oppnå ønsket regnskapseffekt er mulig
- Det er ofte de operasjonelle leieavtalene som innebærer de reelt sett største økonomiske forpliktelsene, men siden disse klassifiseres som operasjonelle, blir de ikke balanseført (typisk lange leieavtaler for fast eiendom, skip og fly). Forpliktelsen etter operasjonelle leieavtaler skal vises i noter, men erfaringen er nok at så ofte ikke skjer eller at notene er utilstrekkelige. Det fremstår som et paradoks at mindre finansielle leaser kreves balanseført, mens langt mer betydelige forpliktelser i operasjonelle leaser ikke blir balanseført
- Gammel standard som ikke er ikke konseptuelt forankret. Dette fører gjerne til misforståelser med det resultat at standarden ikke følges på alle punkter i forhold til vurderingsreglene og endog brytes mht. klassifikasjon (typiske eksempel; IAS 17 legger til grunn at rente skal frysas, estimatavvik skal resultatføres som variable leie, gir føring på kortere avskrivningsperiode enn regnskapslovens krav til fornuftig avskrivningsplan

tilsier, leietager legge feilaktig til grunn at når utleier har ansvar for vedlikehold og service, skal avtalen uten videre klassifiseres som operasjonell mv.).

- 2. Hovedpunkter i kritikken mot de eksisterende standardene for regnskapsføring av leieavtaler, har vært manglende sammenlignbarhet, muligheter for tilpasning og strukturering av kontrakter, komplekse regler, samt manglende konsistens med øvrige standarder og rammeverk (ved manglende balanseføring).*

Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Jeg er i hovedsak enig, men spørsmålet er om resultatet av ny leasingsstandard i praksis blir bedre. Motforestillingene går dels på at det foreligger forslag om å beholde skillet finansiell/operasjonell leasing, men da med utgangspunkt i ulike prinsipper for resultatføring, samt at det fortsatt er usikkert om deler av kontantstrømmene forbundet med leieavtaler skal ekskluderes fra estimatet på eiendel og gjeld (regnskapsføring av contingent rent og krav til reasonably certain). Standardsetter må avveie krav til praktiserbarhet/forenkling og prinsipielt riktig løsning. Hensyn som ofte trekkes i hver sin retning. NRS har bl.a. i ett av sine høringssvar pekt på at verdien av opsjoner bør regnskapsføres separat, et synspunkt som ikke synes å ha fått gjennomslag hos IASB (vil medføre økt kompleksitet).

Et etter min vurdering viktig anliggende er at det vil kunne være problematisk dersom regnskapsretten definerer leieavtaler forskjellig fra privatretten, jf. dagens IFRIC 4. Dette siste kan, hvis det strekkes for langt, gjøre regnskapsreglene vanskeligere tilgjengelig (konseptuelt uforståelige?) for så vel brukere som produsenter.

Forventede konsekvenser av ny standard

- 3. I korte trekk, i hvilken grad mener du at høringsutkastet til ny standard for regnskapsføring for leieavtaler, med de etterfølgende justeringer og endringer, møter kritikken mot de tidligere standarder, jf. spørsmål 2?*

Et forslag (som synes å være forfektet av bl.a. deler av FASB) om ulik resultatføring av finansiell og operasjonell leasing vil være kompliserende og uheldig.. Likt regelverk for alle leieavtaler vil være en fordel.

Settes det et krav til «rimelig sikkert» (reasonably certain) for å medta variabel leie, opsjoner etc, må terskelen gjøres entydig og operativt anvendelig for å unngå «skruing» på kontrakter.

Standardsetter synes å ville legge for stor vekt på symmetri i verdsettelse av leieavtaler hos utleier og leietager. Vurdering av kontantstrømmer forbundet med en leieavtale vil være subjektiv og verdsettelse vil i realiteten avvike mellom partene selv om klassifikasjon (kravet til balanseføring) er identisk.

Oppsummert er det mitt syn at viktige problemstillinger blir løst, men mye gjenstår mht. utforming av detaljene. Rom ble imidlertid ikke bygget på en dag, og det er en viktig erkjennelse å ha med seg.

4. Hva tror du blir de viktigste konsekvensene for leietaker ved innføring av ny standard for regnskapsføring av leieavtaler?

- Behov/etablering av systemer for identifisering av leieavtaler, herunder privatrettslige tjenesteleveranser (avtalen er ikke leie etter privatretten) som tilfredsstillende definisjonen av leieavtale under IFRS vil være kostnadsdrivende
- Skille mellom elementer som skal med ved balanseføring av eiendel og gjeld og elementer som skal holdes utenfor, herunder prinsipper og rutiner for dekomponering av betalingsstrømmer som ikke er leie, og som derved følger andre regnskapsstandarder – merarbeid og krav til kompetanse som ikke nødvendigvis bidrar til økt inntjening for næringslivet.
- Påvirkning av nøkkeltall som gjeldsgrad og EBITDA. Har selv eksempler på kunder som ønsker å klassifisere leieavtaler som finansielle under NRS 14/IAS 17 da dette vil slå «gunstig ut» for EBITDA. Gjennomgående virker det

imidlertid som om de fleste kunder pt. ønsker å ha leieavtaler av balansen (=operasjonell leasing under IAS 17/NRS 14) dels av hensyn til regnskapseffekter men ikke minst av hensyn til forenkling.

- Betydning for covenants overfor banker og obligasjonseiere
- «Frontloading» av finanskostnader i i kombinasjon med at leasede eiendeler skal følge ordinære regler for avskrivning av eiendeler, (motsatt forslaget om å følge annuitetsmessig avskrivningsplan, = lavere avskrivning up front for å motvirke effekten av annuitetsmessig fordeling av rente, for operasjonelle leieavtaler og lineær avskrivningsplan for finansiell leasing). Flere regnskapsprodusenter har derfor i høringsrunden argumentert for et fortsatt skille mellom finansiell og operasjonell leasing, ikke i hva angår plikt til å balanseføre, men ulike regler for resultatføring.
- Større behov for å gjennomgå og revurdere regnskapsestimat

5. *Standardsetterne FASB og IASB mener nytten vil overgå kostnaden ved overgangen til den forventede nye standarden. Dette begrunnes primært med at regnskapets brukere ikke lenger trenger å foreta justeringer da alle leieavtaler nå vil balanseføres. Sammenlignbarheten mellom regnskapene vil da også følgelig øke da analytikernes egne vurderinger vil få vesentlig mindre betydning.*

Er du enig i standardsetternes vurdering på dette området? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Hvis standarden begrenses til implementering hos store foretak og ikke SME (små + øvrige foretak etter regnskapsloven), er jeg i hovedsak enig
- Endringene vil slike jeg ser det gi regnskapsbrukerne mer informasjon, men som alltid er gir større tilgang til informasjon behov for mer analyse. Analytikerne vil derfor antagelig stille flere spørsmål om forutsetningen som danner grunnlag for verddivurdering av en balanseført leieavtale. Fastsettelse av størrelsen på

kontantstrømmer og rente ved verdivurdering av eiendel og gjeld, vil alltid være skjønnsbetont. Et interessant punkt blir hvor listen legges for «reasonably certain».

- Hvis den nye standarden gir mulighet til stor grad av tilpasning for å oppnå «ønsket» regnskapsmessig effekt, tilsier all tidligere erfaring at slik tilpasning vil finne sted. I den grad tilpasninger finner sted, er det mest interessant om dette flytter reell (operasjonell) risiko mellom partene og om valg av regnskapsmessig løsning gjenspeiler dette.

Implementering av ny standard

6. *Hva kan leietakere gjøre i dag for å være best mulig forberedt på implementeringen av den forventede nye standarden for regnskapsføring av leieavtaler?*

- Vurdere mulighet for å reforhandle leieavtaler og covenants, eller i det minste ta med klausuler som gjør slik reforhandling mulig.
- Ta kontakt med kontraktspart til leieavtalen og bankforbindelse (covenants) dersom man antar at endringen vil kunne slå regnskapsmessig «ugunstig» ut.
- Jeg vil imidlertid anta at de fleste vil være tilbakeholdne med slike tiltak til man har en bedre oversikt over innholdet og fremdrift i arbeidet med standardene. Djevelen ligger som kjent normalt begravet i detaljene.
- Fokuser på vesentlige og større leieavtaler da standarden tidligst vil tre i kraft fra 2016+

7. *Forslaget til ny standard for regnskapsføring av leieavtaler ble fra mange av høringsinstansene beskyldt for å være for kompleks. Er du enig i denne kritikken? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Forslaget om å balanseføre alle leieavtaler vil utvilsomt påføre regnskapsprodusentene merarbeid. Under høringen er det kommet forslag til forenklinger, herunder krav til reasonably certain fremfor forventningsrett estimat ved fastsettelse av regnskapsestimat.

På den annen side synes enkelte regnskapsprodusenter å støtte forslag som vil gi økt kompleksitet gitt at endringsforslagene kan slå «gunstig ut», jf. forslag om fortsatt skille mellom finansiell og operasjonell leasing for å kompensere «frontloading» av finanskostnader med annuitetsmessig avskrivningsplan for å begrense en samlet «negativ» resultateffekt.

Operasjonelle leieavtaler vil i større grad enn de finansielle inneholde elementer av tjenesteproduksjon slik at behovet for dekomponering i praksis vil bli større enn i dag

Erfaringene med IFRS så langt synes generelt å være økt kompleksitet, så frykten for at dette blir komplekst synes velbegrunnet.

Økt kompleksitet er av kritikerne videre spådd til å medføre flere feil i regnskapene. Er du enig i denne påstanden? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ja det vil oppstå flere feil, dels ved at produsentene ikke klarer å etterleve regelverket (mister oversikten) dels ved at man bevisst tilpasser ved å gjøre avtaleverket uklart slik at den underliggende realitet ikke fremgår klart.

Feil er imidlertid en relativ størrelse: En løsning som strengt tatt er feil etter et nytt og bedre regelverk, kan gi bedre informasjon enn en løsning som strengt tatt er «riktig», etter gjeldende regler når det er regelverket i seg selv det er noe galt ved.

En problemstilling som man lett overser er at regnskapsregler er spesialregler for finansiell rapportering. Krav til balanseføring av operasjonell leasing vil således øke størrelsen på midlertidige forskjeller. Behovet for avstemming mellom regnskap og skatt vil øke. Hvis økt kompleksitet gir seg utslag i feil skattemessig resultat vil slike

feil kunne ha langt større økonomisk betydning for en enkelte bedrift enn om det skulle foreligge feil i finansregnskapet.

Kravet til kompetanse blant medarbeiderne vil gå fra generell økonomiforståelse til spesialkompetanse innenfor det enkelte rettsområde man rapporterer innenfor. Dette er en generell problemstilling som kan illustreres med kravet til balanseføring av leieavtaler (også finansiell leasing er leie innen skatte-, avgifts- og privatretten), men gjelder generelt når regelverket etter hvert og i økende grad divergerer mellom rapporteringsområdene.

Hvordan tenker du at revisorer vil måtte forholde seg til dette, tatt de naturlige begrensningene i følge med revisjonen i betraktning?

Revisor må påse at klienten har på plass rutiner og systemer som kan fange opp vesentlige leieavtaler og ikke minst som skiller mellom de elementer som skal medtas (balanseføres) og de deler av kontraktsvederlaget som ikke er leie og således skal følge andre regnskapsstandarder.

Revisors dilemma vil selvsagt være at risiko for feil vil øke. Dette vil kunne gjøre revisjonen mer ressurskrevende. Spørsmålet blir da om markedet tillater at revisor tar seg betalt for merarbeid - og økt risiko for å komme i ansvar for feil, eller om kvaliteten av revisors arbeid totalt sett går ned..

Tror du videre vesentlighetsgrensene til revisor vil være mindre når leieavtalene blir balanseført enn ved ren noteføring som i dag? Hvorfor/hvorfor ikke?

Jeg er neppe den rette til å svare på dette spørsmålet, men ser ikke bort fra at økt interesse for og betydningen av temaet regnskapsføring av leieavtaler i seg selv vil gi opphav til flere revisjonshandlinger. I så fall er det naturlig at flere leieavtaler enn i dag vil blir identifiserte.

Spørsmålet blir da hva man gjør med identifiserte, middels vesentlige leieavtaler (som befinner seg i et grenseland).

Personlig er det mitt syn at revisorbransjen har en relativt praktisk tilnærming til vesentlighet og således vil vurdere kravet til balanseføring utfra en kost nytte vurdering.

Et annet spørsmål er hvorvidt banker og andre långivere som har prising av lån knyttet opp mot (regnskapsmessig) gjeldsgrad og lignende nøkkeltall, vil stille økte krav til særattestasjoner og/eller om man fortsatt vil anse regnskapsmessige verdier som like relevante ved fastsettelse av covenants som i dag. Også långiverne må vurdere kostnadene ved å ansette medarbeidere med tilstrekkelig regnskapsfaglig kompetanse mot nytten av å kunne analysere og forstå den merinformasjon man får tilgang til.

Særlige problemstillinger ved ny standard

8. *Ved avtaler som inneholder både en leiekomponent og en tjenestekomponent, ble det gjennom høringsrunden etterlyst uttalelser fra høringsinstansene om hvorvidt man var enige med standardsetternes forslag, der det for leietaker ble foreslått at kravene til balanseføring skulle gjelde for den kombinerte kontrakten (ED 2010, par B5(b)). Dette synet møtte i hovedsak negative tilbakemeldinger fra de ulike høringsinstansene.*

Hvordan mener du at slike kombinerte kontrakter, og da særlig med tanke på de tilfeller der leie- og tjenestekomponenten er vanskelig å skille, bør regnskapsføres?

Etter min vurdering må man være forsiktig med å gjøre regnskapsreglene for kompliserte. Som nevnt over er jeg særlig skeptisk hvis kravet til dekomponering springer ut av at man legger til grunn ulik definisjon av en leieavtale i regnskapsretten sammenholdt med rettsreglene for øvrig, f.eks privatretten.

Det er mulig man i praksis indirekte løser problemstillinger knyttet til krav om dekomponering ved at variable leie ikke skal inngå i estimatet som skal balanseføres samt at det stilles krav som resonably certain og at kravet til dekomponering således

ikke blir like relevant i praksis (da vederlaget for sammensatte tjenesteleveranser knyttet til spesifikke eiendeler ofte er variable).

Det er videre mulig at temaet kan løses gjennom henvisning til mer generelle regler for regnskapsføring under usikkerhet i stedet for å lage særregler for leieavtaler.

Dessuten forholder det seg gjerne slik at det som fortoner seg som usikkert ved inngåelse av en kontrakt, gjerne blir mer og mer sikkert (=enklere å estimere) over kontraktsløpetiden. I så måte kan det fremstå som litt tvunget dersom en regnskapsprodusent påberoper seg initiell usikkerhet som et påskudd for ikke å vurdere størrelser som kan fremstå som relativt enkle å vurdere senere, jf. bl.a. Finanstilsynets brev til DOF av 1. mars 2012 (avskrivning under IAS 16 og RV skip).

Påstanden om at dekomponering er vanskelig, må følgelig vurderes opp mot om hvor vanskelig det egentlig er i praksis, om dekomponering gir relevant informasjon og ikke minst i forhold til andre regler for regnskapsføring under usikkerhet.

Jeg ser for øvrig ikke bort fra at standardsetter vil legge for stor vekt på å utforme regelverket med tanke på å oppnå symmetri i inntektsføring hos utleier/tjenesteleverandør og kostnadsføring hos leietager/kjøper. Personlig er jeg åpen for at behovet for dekomponering vil kunne være betydelig større ved inntektsføring enn ved valget om direkte kostandsføring vs. balanseføring hos leietager. Generelt gjelder at partene vil ha høyst forskjellige forutsetninger for å kunne regne seg frem til et dokumenterbart grunnlag for dekomponering. Et prinsipielt krav til symmetri mellom utleier/tjenesteleverandør og leietager/kjøper kan derfor gjøre det vanskelig å komme frem til praktiske løsninger for sistnevnte.

- 9. Ut fra høringsutkastet fra 2010, skulle leietaker ved beregning av nåverdien av framtidige leiebetalinger benytte sin alternative eller marginale lånerente, en vurdering som skulle finne sted for hver enkelt leieavtale. I en oppdatering fra E&Y i juli 2011 framkommer det derimot at det er den renten som utleier belaster leietaker*

som primært skal benyttes, og hvis denne ikke er tilgjengelig, er det den alternative lånerenten som skal brukes.

Hvorvidt er du enig i den siste foreslåtte veiledningen fra standardsetterne hva gjelder valg av rente ved beregningen av nåverdien av framtidige leiebetalinger? Hvorfor er du enig eller uenig med standardsetternes veiledning?

Jeg har vanskelig for å forstå det praktiske innholdet av begrepet «renten som utleier belaster leietaker». De fleste operasjonelle leieavtaler vil ikke inneholde noen bestemmelse om rente og selv ved tradisjonell finansiell leasing (i det minste etter norsk praksis) vil «kontraktsrenten» avvike til dels betydelig fra rente benyttet for regnskapsformål.

Jeg ser ikke bort fra at alternativet skyldes en kombinasjon av ønsket om «symmetri» i verdsettelse mellom utleier og leietager fra standardsetter samt at enkelte regnskapsprodusenter (leietagere) av taktiske årsaker i høringsrunden har gitt næring til slike synpunkter, men da utfra et ønske om at utleier gir dem en størrelse som de kan bruke for regnskapsformål og derved å «slippe» å ta stilling til eget regnskapsestimert. Jeg ser heller ikke bort fra at enkelte utleiere på samme måte vil kunne være interessert i en slik løsning da det vil kunne gi mulighet til å «manipulere» med renten, jf. at leverandører alt i dag markedsfører så vel lån som leasingavtaler med rente lik 0% hvilket ikke, prinsipielt, men i praksis ofte blir, lagt til grunn i regnskapet. Jeg har skrevet en del om temaet bruk av rente ved verdsettelse av finansiell leasing og da særlig i RR nr. 8-2003. Du kan plukke opp det som står der hvis det er av interesse.

Ser man bort fra det mer prinsipielle, tilsier etter mitt syn hensynet til brukerne at man benytter seg av en markedsbestemt rente som vel og merke må oppgis som noteinformasjon. Aksepterer man først at de balanseførte verdiene er regnskapsestimert forbundet med usikkerhet, burde så vel estimat på kontantstrømmer som rente kunne variere over tid. Og hvilket rentestimert er vel bedre og enklest å forholde seg til for eksterne enn markedsrenten? Så får man heller vurdere usikkerhet ved fastsettelse av nåverdi ved ulike rentescenarier i noter hvis det skulle være behov for det.

Det «merkeligste» ved denne symmetritankegangen ved bruk av rente ved verdimåling av leieavtaler er at det så vidt meg bekjent ikke foreligger et tilsvarende krav til symmetri ved bruk av rente for måling av lån under IAS 39 og amortisert kost. Kjøper (ikke leaser) en regnskapspliktig eiendel finansiert med et rentefritt lå eller et lån til under/over markedsrente er det så vidt meg bekjent kjøpers/låntagers - og ikke selgers - forutsetninger om rente og kontantstrømmer som skal legges til grunn i kjøpers regnskap. Så hvorfor skal ikke samme regler gjelde ved leieavtaler? Har utleier bedre forutsetninger enn leietager selv til å vurdere hvilke leiebetalinger som skal medtas i estimatet? Er det leietager eller utleier som har best forutsetning for å vurdere om avtalte leie/kjøpsopsjoner vi bli benyttet etc?

Etablert praksis synes dessuten i noen grad å legge til grunn bruk av historisk rente (rente på transaksjonstidspunktet) ved måling av etterfølgende estimatendringer. Det er mulig dette synet skyldes en feilslutning mht. anvendelse av historisk kost og at det mer eller mindre ureflektert er trukke inn under utarbeidelsen av den nye leiestandarden..

Foreslåtte unntak ved ny standard

10. IASB og FASB endret i mars 2011, sin opprinnelige beslutning om forenkling av kortsiktige leieavtaler. Det ble nå i stedet vedtatt at kortsiktige leieavtaler, maksimalt 12 måneder inklusiv eventuelle forlengelsesopsjoner, kunne unnlates fra balansen og regnskapsføres tilsvarende som operasjonelle leieavtaler blir i dag.

Er du enig i unntaket for kortsiktige leieavtaler? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ja, jeg tror det er fornuftig selv om man selvsagt kan hevde at også avtaler med under ett års varighet kan være vesentlige.

Ser du videre muligheter for at dette unntaket kan bidra til strukturering av kontrakter og mulig manipulasjon av regnskapene?

Det er mulig, men jeg personlig vil anta at det er kravet til reasonably certain, og definisjonen av contingent rent som vil gi størst mulighet til «skruing» i praksis. Sett at vi har en leieavtale på 10 ganger ett år. Da skal man legge til grunn 10 år, men hvis bare det første året anses for resonably certain, er vi muligens like langt.

Svaret tror jeg derfor primært vil ligge i hvilket nivå standardsetter legger seg på mht. terskelverdien resonably certain og ikke minst hvor entydig definisjonen blir.

I motsetning til NRS 14 pkt. 8, jfr. NRS 13 pkt. 3.2, er sannsynlighetskravet rimelig sikkert ikke definer under IFRS. Jeg forstår imidlertid at standardsetter arbeider med å fastsette kravet rimelig sikkert under standarden for inntektsføring. Det kan jo hende at man knytter leieavtalene opp til denne (i hvert fall hva inntektsføring for utleier angår). Så kan man jo igjen spørre seg om tankene rundt symmetri vil medføre at terskelen settes like høyt/lavt for leietager (normalt vil man ofte vektlegge forsiktighet mht. inntektsføring). Settes terskelen høyt av hensyn til forsiktig inntektsføring kombinert med symmetribetraktninger, kan man ikke se bort fra at mulighetene for «manipulasjon» ved fastsettelse av balanseverdier hos leietager blir større enn hvis terskelen for å medta kontantstrømmer i estimatet legges på ulikt nivå hos hver av kontraktspartene. Prinsipielt burde vel et forventingsrett (beste estimat) vært benyttet ved verdsettelse hos leietager, men dette synet har møtt stor motstand ikke minst blant leietagere (svingning i estimat på balanse/resultatposter og økt ressursbruk)..

Skipsfartsrelaterte problemstillinger

- 11. Som følge av uenighet blant høringsinstansene om hvorvidt tidscertepartier (T/C) falt inn under den nye foreslåtte standarden, vedtok IASB i april 2011 nye tentative regler som omfattet blant annet denne problemstillingen. Det ble da vedtatt at så lenge leietager har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordeler av bruken av den gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen. Kontrakten kan da klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet.*

Er du enig i denne tolkningen av standardsetterne? Hvorfor/hvorfor ikke?

Jeg kan ikke se at det foreligger noen spesiell grunn til å unnta skipsfartsnæringen fra leasingstandarden, hvis det er det som er poenget med anførselen.

Tror du videre rederiene vil tilstrebe omklassifiseringer av sine tidscertepartikontrakter til reisecertepartier eller fraktpartikontrakter, så langt dette lar seg gjøre, for å unngå balanseføringen av leieavtalene som kreves ved den nye forventede standarden?

Med forbehold om at jeg ikke har førstehånds kjennskap til næringen, tror jeg ikke det er her problemstillingen ligger. Dette fordi det er det underliggende økonomiske behovet som må være avgjørende for hvilke leieavtaler den enkelte bedrift inngår..

Personlig tror jeg heller man vil se etter mulighet for å lage avtaler der leieopsjonene ikke er rimelig sikre eller der leievederlaget i større grad gjøres variabelt, gitt at den nye standarden åpner for nedjustering av balanseverdier utfra et slikt utgangspunkt.

Hvis tilpasninger blir resultatet, kan det skje en reell flytting av operasjonell/markedsrisiko fra leietager til skipseiende (utleier) rederier. Mulighetene for slike tilpasninger, med realøkonomiske konsekvenser, vil etter mitt syn være hva långivere og investorer bør være mest opptatt av – ikke den rent tekniske omleggingen av regnskapsmessig rapportering (=økt balanseføring) i seg selv.

Jeg har for liten kunnskap om shippingnæring til å komme med bastante synspunkter i så måte.

12. I høringssvaret fra EFRAG ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, jf. spm 8 skulle den dominerende komponenten være avgjørende for behandlingen av avtalen. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette likevel vise seg å være svært problematisk, da ratene i leiemarkedet for skip, og medfølgende tjenester, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den dominerende komponenten, mens disse i den neste perioden kan ha mindre

betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det videre også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstillende de grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge Danmarks rederiforening dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene.

Er du enig i denne kritikken og uttalelsene fra Danmarks Rederiforening. Hvorfor/hvorfor ikke?

Se mine generelle kommentarer til pkt. 8. Jeg har stor forståelse for at regnskapsprodusentene inntar et slikt standpunkt. Men er ikke argumentet i stor grad sammenfallende med DOFS innvending mot mer eller mindre kontinuerlig å ha krav på seg til å fastsette RV ved avskrivning av egne eide skip, jf. Finanstilsynets uttalelse om avskrivningsplan under IAS 16 fra 1. mars i år?

13. Av ulike rederiforeninger hevdes det at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning, i negativ forstand, for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». Det hevdes videre fra en av høringsinstansene at et brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som da ikke får reforhandlet sine kontrakter med kreditorene.

Disse påstandene tilbakevises likevel av kredittratingbyråene som hevder at slike tekniske forskjeller ikke vil få direkte betydning for kredittratingene av de berammede selskapene. Samtidig påpekes det av kredittratingbyråene at det som en følge av mer indirekte forhold som blant annet markedsreaksjoner og endret atferd blant låntakerne, likevel kan bli aktuelt med en endring i ratingene.

Hva tenker du om denne frykten blant rederiforeningene? Hvordan tror du kreditorer vil stille seg til endringene i de finansielle nøkkeltallene som gjerne er avgjørende for de finansielle kontraktsvilkårene/«covenants» som långiver krever?

Tror du videre det her vil være forskjell i behandlingen av potensielle reforhandlinger blant de ulike kredittinstitusjoner, som eksempelvis offentlige tilskuddsordninger som Eksportfinans, relasjonsbaserte versus transaksjonsbaserte bankkontakter, og obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte (lite relasjonelle) markeder?

Jeg har tidligere i et lignende intervju antatt at det ikke kan ses bort fra at ulike långivere vil kunne ha ulike holdninger til denne problemstillingen (teknisk justering av regnskapstall som følge av ny standard som ikke gjenspeiler en underliggende endring i økonomisk realitet).

Jeg vil anta at en relasjonsbank ikke vil påberope seg formelle brudd på covenants som utelukkende skyldes regelendringer og ikke endring i underliggende realitet, mens en oppkjøper av obligasjoner i spekulasjonsøyemed vil kunne ha en noe annen innfallsvinkel til temaet. I så fall burde man alt idag se for seg at spekulanter vurderte kjøp av lavt prisede obligasjoner der låntager i tillegg har lange operasjonelle leieavtaler som pt. ikke er balanseført Dette forutsetter imidlertid at leieavtalen strekker seg betydelig utover forventet tidspunkt for ikrafttredelse av ny regnskapsstandard for leieavtaler. Jeg tror ikke at det pt. finner sted kjøp av obligasjoner i slikt spekulasjonsøyemed, men man bør kanskje ha dette scenariet til vurdering.

Profesjonelle kredittinstitusjoner bør uansett ha tatt høyde for langsiktige leieavtaler ved sin kredittgivning – ikke minst innen shipping der langsiktige leieavtaler er svært vanlig. For mindre profesjonelle långivere, vil imidlertid en plutselig endring i formelle nøkkeltall kunne komme som en overraskelse og i så fall vet man aldri hva om vil kunne skje. Trøsten får være at det normalt vil gå en 3 til 4 år fra man ser konturene av en ny regnskapsstandard til den trer i kraft, og da bør man ha tilstrekkelig tid til å områ seg.

Å tro at kreditt gis utelukkende på basis av regnskapstall, vil være å undervurdere profesjonelle långivere. At noen långivere vil benytte anledningen til å økte lånerenten kan imidlertid ikke utelukkes, særlig gjelder dette hvis selve prisingen av lånet (og ikke bare spørsmålet om man er i brudd med lånevilkår eller ikke) er knyttet til regnskapsmessige nøkkeltall. Men som nevnt: Jeg har for liten kunnskap om finansiering av rederinæringen til at jeg kan uttale meg klart i den ene eller andre retning.

Noen kapitaltørke som følge av formelle endringer av regnskapsreglene, herunder balanseføring av operasjonelle leieavtaler, tror jeg nok man med sikkerhet kan se bort fra.

10.4 Intervju Arne Magnus Johnsen

Skipsfartsrelaterte problemstillinger

11. *Som følge av uenighet blant høringsinstansene om hvorvidt tidscertepartier (T/C) falt inn under den nye foreslåtte standarden, vedtok IASB i april 2011 nye tentative regler som omfattet blant annet denne problemstillingen. Det ble da vedtatt at så lenge leietaker har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordeler av bruken av den gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen. Kontrakten kan da klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet.*

Er du enig i denne tolkningen av standardsetterne? Hvorfor/hvorfor ikke?

En TC gir rett til å leie skipet og, i de fleste tilfeller, bestemme hvor skipet skal operere, men det vil være kapteinen til eieren av skipet som er den som tar risikoen ved eventuelle skader eller feile beslutninger som medfører person eller materiell skade. Dersom en ulykke oppstår vil ikke leietaker kunne bære skyld gitt at utleier engasjerer kapteinen, som er vanlig i en TC. Oppsummert kan jeg si meg enig i standarsetterne.

Tror du videre rederiene vil tilstrebe omklassifiseringer av sine tidscertepartikontrakter til reisecertepartier eller fraktpartikontrakter, så langt dette lar seg gjøre, for å unngå balanseføringen av leieavtalene som kreves ved den nye forventede standarden? Innen offshore industrien er eier av skipet avhengig av langsiktig TC for å få finansieringen i orden. På det grunnlag mener jeg at innen visse deler av shipping der eie horisonten er lang og bruken av TC certepartier vanlig vil man ikke tilpasse TC'ene til regelverket.

Shipping selskaper som har mye eksponering mot spot og TC vil kunne tilpasse sine TC kontrakten til kun å gjelde for mindre enn ett år.

12. *I høringssvaret fra EFRAG ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, jf. spm 8 skulle den dominerende komponenten være avgjørende for behandlingen av avtalen. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette likevel vise seg å være svært problematisk, da ratene i leiemarkedet for skip, og medfølgende tjenester, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den dominerende komponenten, mens disse i den neste perioden kan ha mindre betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det videre også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstiller de grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge Danmarks rederiforening dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene.*

Er du enig i denne kritikken og uttalelsene fra Danmarks Rederiforening.

Hvorfor/hvorfor ikke?

Det er meget vanskelig å skille leie komponenten og tjenestekomponenten av en TC. Ofte vil tjenestekomponenten være helt avgjørende for at en TC kontrakt blir effektiv selv om tjenestelementet isolert sett er relativt beskjedent sett i lys av total TC inntekt. Eks: TC kontrakten for et dykkeskip kan vanskelig deles inn i leie av skip+tjenestene som utføres av det maritime mannskapet og dykkerne ombord. Uten dykkerne ville ikke skipet kunne blitt et dykkerskip og nådd inntjeningen som dykkerskipet må ha for å forsvare sine kostnader.

13. *Av ulike rederiforeninger hevdes det at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning, i negativ forstand, for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». Det hevdes videre fra en av høringsinstansene at et brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som da ikke får reforhandlet sine kontrakter med kreditorene.*

Disse påstandene tilbakevises likevel av kredittratingbyråene som hevder at slike tekniske forskjeller ikke vil få direkte betydning for kredittratingene av de berammede

selskapene. Samtidig påpekes det av kredittratingbyråene at det som en følge av mer indirekte forhold som blant annet markedsreaksjoner og endret atferd blant låntakerne, likevel kan bli aktuelt med en endring i ratingene.

Hva tenker du om denne frykten blant rederiforeningene? Hvordan tror du kreditorer vil stille seg til endringene i de finansielle nøkkeltallene som gjerne er avgjørende for de finansielle kontraktsvilkårene/«covenants» som långiver krever?

Dersom eksisterende låneforhold har tilknytning til bokførte tall (eks. EK prosent) vil man kunne komme i brudd med «covenants» dersom balanseføringen medfører høyere totalkapital og statisk egenkapital i nominelle tall.

Tror du videre det her vil være forskjell i behandlingen av potensielle reforhandlinger blant de ulike kredittinstitusjoner, som eksempelvis offentlige tilskuddsordninger som Eksportfinans, relasjonsbaserte versus transaksjonsbaserte bankkontakter, og obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte (lite relasjonelle) markeder?

Jeg personlig tror at man som debitor vil hensynta at GAAP kan forandres over tid og at man legger inn muligheter for «floating GAAP» justeringer for å jevne ut endringer som virker negativt inn på «coverants» uten at reelle underliggende forhold har blitt forandret.

10.5 Intervju Jon Masdal

Skipsfartsrelaterte problemstillinger

11. *Som følge av uenighet blant høringsinstansene om hvorvidt tidscertepartier (T/C) falt inn under den nye foreslåtte standarden, vedtok IASB i april 2011 nye tentative regler som omfattet blant annet denne problemstillingen. Det ble da vedtatt at så lenge leietaker har evne og mulighet til å disponere den spesifiserte eiendelen, samt drar fordeler av bruken av den gjennom leieperioden, vil kontrakten gi rett til å bruke eiendelen. Kontrakten kan da klassifiseres som en leieavtale på tross av manglende direkte kontroll over det leide skipet.*

Er du enig i denne tolkningen av standardsetterne? Hvorfor/hvorfor ikke?

Tror du videre rederiene vil tilstrebe omklassifiseringer av sine tidscertepartikontrakter til reisecertepartier eller fraktpartikontrakter, så langt dette lar seg gjøre, for å unngå balanseføringen av leieavtalene som kreves ved den nye forventede standarden?

Endringene som er gjort etter siste exposure draft her til dels tatt hensyn til dette. Alt under 12 mnd varighet vil da ikke balanseføres. Forskjeller i kontraktene mellom CoA og TC'er er av såpass stor forskjell at det vil være lite trolig at dette kan endre klassifiseringen fra rederens side. Klassifisering av en leieavtale skjer ved første gangs innregning, og dette vil derfor ikke kunne gjøres så fremt ikke det kommer nye avtaler. Pt har vi ikke hørt om at avtaler endres grunnet nye regnskapsregler, men det er ikke umulig at dette vil gjøres i fremtiden.

12. *I høringssvaret fra EFRAG ble det hevdet at ved kombinerte kontrakter, jf. spm 8 skulle den dominerende komponenten være avgjørende for behandlingen av avtalen. For avtaler i skipsfartsbransjen kan dette likevel vise seg å være svært problematisk, da ratene i leiemarkedet for skip, og medfølgende tjenester, historisk har hatt veldig stor variasjon over relativt korte perioder. Ratene kan dermed i en periode utgjøre den*

dominerende komponenten, mens disse i den neste perioden kan ha mindre betydning for den totale kontrakten. Med utgangspunkt i bransjens mangfold, kan det videre også være store ulikheter knyttet til muligheten for å skille ut servicekomponenter på en måte som tilfredsstillende de grunnleggende kvalitetskravene til regnskapet. Et resultat av tvunget utskillelse kan ifølge Danmarks rederiforening dermed bli høyere inkonsistens i regnskapsføringen og lavere sammenlignbarhet mellom selskapene.

Er du enig i denne kritikken og uttalelsene fra Danmarks Rederiforening?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Her er det naturlig å se mot nåværende bransjestandard i shipping. Pt er det vanlig at hvert selskap gjør individuell vurdering om dette er vesentlig, noe serviceelementet ofte ikke vil være. Tips her vil være å se i årsrapporten til rederier som er listet i USA. Av de jeg vet om i farten har et mindre rederi ikke skilt ut dette i eget element, selv om de har BB og TC til motpart som også står for teknisk og Commercial management, og service elementet er derfor vurdert som uvesentlig.

13. *Av ulike rederiforeninger hevdes det at den nye foreslåtte standarden kan få stor betydning, i negativ forstand, for blant annet rederiers nøkkeltall og gearingrater, og derav selskapenes finansielle kontraktsvilkår eller «covenants». Det hevdes videre fra en av høringsinstansene at et brudd av kontraktsvilkårene, som følge av endringene i regnskapsreglene, i verste fall vil kunne medføre konkurser blant selskaper som da ikke får reforhandlet sine kontrakter med kreditorene.*

Disse påstandene tilbakevises likevel av kredittratingbyråene som hevder at slike tekniske forskjeller ikke vil få direkte betydning for kredittratingene av de berammede selskapene. Samtidig påpekes det av kredittratingbyråene at det som en følge av mer indirekte forhold som blant annet markedsreaksjoner og endret atferd blant låntakerne, likevel kan bli aktuelt med en endring i ratingene.

Hva tenker du om denne frykten blant rederiforeningene? Hvordan tror du kreditorer vil stille seg til endringene i de finansielle nøkkeltallene som gjerne er avgjørende for de finansielle kontraktsvilkårene/«covenants» som långiver krever?

Tror du videre det her vil være forskjell i behandlingen av potensielle reforhandlinger blant de ulike kredittinstitusjoner, som eksempelvis offentlige tilskuddsordninger som Eksportfinans, relasjonsbaserte versus transaksjonsbaserte bankkontakter, og obligasjonslån og lån i øvrige transaksjonsbaserte (lite relasjonelle) markeder?

Den foreslåtte standarden vil ha påvirkning for covenants, og da spesielt D/E. Det vi ser er at redere som inngår nye avtaler ofte har klausuler som sier at covenants skal måles etter den gamle standarden. Låneavtaler som allerede er inngått har bankene gitt lite informasjon om. Ettersom endringen i standarden fortsatt ligger noen år frem i tid er det noe uklart hvordan dette vil gjøres rent praktisk. Når det gjelder refinansiering vil dette være mer bestemt på en case by case basis, og være i større grad avhengig av lånetakers finansielle situasjon og relasjon til lånegiver.